کۆنگرەی ٧٠ ساڵ تێکۆشان

16th KONGRESS

Kurdistan Democratic Party - Iran

دێکیۆمێنت و بەڵگەکانی
کۆنگرەی ١٦ی
حیزبی دێموکراتی کوردستان

١٧ تا ٢١ی ڕێبەندانی ١٣٩٤

٦ تا ١١ی مای ٢٠١٦

دامەزرانی کۆماری کوردستان
لە چوارچێوەی
ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی
حیزبی دێموکراتی کوردستان
پەسندکراوی کۆنگرەی ١٦ ٣-٢١

ڕاپۆرتی سیاسیی کۆمیتەی ناوەندیی
حیزبی دێموکراتی کوردستان
بۆ کۆنگرەی ١٦ ٣٥

پێشەکی

ڕەوتی پێکهێنانی دەوڵەت – نەتەوەکان لە رۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەدوای شەڕی یەکەمی جیهانی دا، ئەو ئیمکانەی بە کورد نەدا تا ئەو نەتەوەیەش ببێتە خاوەن دەوڵەتی سەربەخۆ. رێکخراو نەبوونی وشیاریی نەتەوەیی کورد لە ئاستی پێویستدا لە سەرەتای سەدەی بیستەم دا لە لایەکو دەستتێوەردانی نادادپەروەرانەی زلهێزەکانی ئەو سەردەمە لە کاروباری ناوچەکەی ئێمەدا لە لایەکی دیکەوە، بوون بە هۆی بێبەشکرانی نەتەوەی کورد لە دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی. ئەم بارودۆخە بوو بەهۆی داڕشتنی سنووری دەوڵەت–نەتەوە تازەپێکهاتووەکانی ناوچەکە بە قازانجی چەند نەتەوەیەکو لەسەر حیسابی دووبارە دابەشکردنەوەی کوردستانو حاشا کردن لە پێناسی نەتەوەیی کوردو مافی بەشداربوونی ئەم نەتەوەیە لە دەسەڵاتی سیاسی دا. هەر ئەو غەدرە مێژووییەش بوو بە سەرەتای دەورەیەکی نوێی خوێناویو پڕتێچوو لە خەباتی رزگاریخوازانەی نەتەوەی کورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووس دا.

هەرچەند پلانی سڕینەوەی سیستماتیکی پێناسی نەتەوەیی کورد لە ئێرانیش دا، بەشێکی جیانەکراو لە پڕۆژە «دەوڵەت–نەتەوەی ئێرانی» بە هاتنە سەرکاری رەزاشای پەهلەوی بووە، بەڵام هەموو ئەو هەوڵانە نەیان توانیوە رێ لە رەوتی سروشتیی گەشەسەندنی مێژوویی کەسایەتیی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا بگرن. ناسیۆنالیزمی مۆدێڕنی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستانیش، کە بەشێوەیەکی بەرچاو لە لایەکەوە بەرهەمی پێگەیشتنە بابەتییەکانی کۆمەڵگەی کوردیو لە لایەکی دیکەشەوە بەرهەمی خەباتی نەتەوەیی بژاردەکانی کورد بوو، لە رێگەی پێکهێنانی

کۆمەڵەی «ژ.ک» ەوە لە ساڵی١٣٢١ی هەتاوی (١٩٤٢ی زایینی)دا شێوازی ڕێکخراوەیی بەخۆیەوە گرت. پێناسەی کۆمەڵەی «ژ.ک» بنچینەی لە سەر بەرزبوونەوەی بیری نەتەوەییو رزگاریی کورد لە هەموو کوردستانو دامەزرانی دەوڵەتی نەتەوەیی بۆ کورد بوو. ژ.ک لە پاش ٣ ساڵ، بە هۆی بەرینبوونەوەی مەودای چالاکیو لە سەروبەندی پێکهاتنی زەمینە بۆ پێکهێنانی دەسەڵاتێکی کوردی لە رۆژهەڵاتی کوردستان کە هەموو چینو توێژەکانی ئەو سەردەمەی کۆمەڵگەی کوردەواری لە ڕیزەکانی خۆی دا جێ بکاتەوە، جێگای خۆی دا بە حیزبی دیموکراتی کوردستان. بەم پێیە، حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی بەرامبەر بە ١٦ی ئووتی١٩٤٥ی زایینی دا بە ڕێبەرایەتیی پێشەوا قازی محەممەد، هاتە جێگای کۆمەڵەی «ژێکاف».

دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە سەر بناخەی کۆمەڵەی «ژ.ک». بە نوختە گۆڕانێکی گرینگ لە مێژووی گەلی کورددا و بە سەرەتای قۆناخێکی نوێ لە خەباتی نەتەوەکەمان دەژمێردرێ. بە ڕێبەرایەتیی ئەم حیزبە بوو کە گەلی کورد بۆ یەکەم جار لە مێژووی خۆی دا توانی کۆماری کوردستان لە بەشێکی کوردستاندا دابمەزرێنێ. کۆماری کوردستان بۆ یەکەم جار ستاتووی دەسەڵاتی کوردیی بە شیوەیەکی مودێرنو بە نێوەرۆکێکی دیموکراتیکەوە، نیشان دا. هەرچەند کۆماری کوردستان پاش ١١ مانگ دەسەڵاتداریی دیموکراتیک، بەهۆی هێرشی دەسەڵاتی پاشایەتیی ئەو سەردەمەی ئێرانەوە جوانەمەرگ کرا، بەڵام ئەزموونی دیموکراتیکی دەسەڵاتداری لە کۆماری کوردستان دا، بە لاپەڕەیەکی زێڕینی مێژووی خەباتی سیاسیی گەلی کورد لە پێناوی وەدیهێنانی مافە نەتەوەییو دیموکراتیکەکانی دا دێتە ئەژمار. دامەزرانی کۆماری کوردستان کە لەجێدا بنەمای لەسەر ئەسڵی رێزگرتن لە ئیرادەی خەڵکی کوردستان لەلایەکو هەوڵدان لە پێناوی پێکەوە ژیانێکی بەئاشتی و برایانە لەگەڵ نەتەوەکانی دراوسێی لەلایەکی دیکە دانرابوو، نەک هەر لە ئاستی کوردستانو ئێرانی ئەو سەردەمەدا، بەلکوو هەم ئەوساو هەم ئێستا لە هەموو رۆژهەڵاتی نێوەراست دا بە رووداوێکی گرنگ دادەنراو دادەنرێ. هەرچەند پێشەوا قازی محەممەدو بەشێکی دیکە لە ڕێبەرانی حیزبو کۆمار بە فەرمانی ڕێژیمی

پاشایەتیی ئێران لە سێدارە دران، بەڵام ئەزموونی نەتەوەیی، دێموکراتیکو پێشکەوتنخوازانەی کۆماری کوردستان هەروا ڕێنیشاندەری نەوە لە دوای نەوەی بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد بووەو دەبێ.

لەگەڵ ئەوەی رووخانی کۆماری کوردستان زەبرێکی گەورە بوو کە لە پەیکەری حیزبی دیموکراتی کوردستان درا، تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە ماوەیەکی بە نیسبەت کورت دا خۆیان رێک خستەوەو خەباتی رزگاریخوازانەی نەتەوەیییان دەست پێکردەوە. حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ماوەی نزیک بە ٧٥ ساڵ تەمەنی خۆیدا زۆر فەسڵی زێڕینی لە مێژووی نەتەوەی کورددا تۆمار کردوون، زۆر سەرکەوتنی گەورەی بە دەست هێناون و تووشی نوشوستیو پاشەکشەش بووە.

بێجگە لە دامەزراندنی کۆماری کوردستان کە لووتکەی سەرکەوتنی ئەم حیزبەو بە گشتی بزووتنەوەی رزگاریخوازیی کورد بوو، ئەم حیزبە بزووتنەوەی پڕشکۆی ساڵانی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەرپا کردوە، چەند جار لە ململانەی هەڵبژاردن دا خۆی تاقی کردۆتەوەو هەموو جارێ سەرکەوتنی بەدەست هێناوەو سەرەنجام بۆ ماوەی چوار دەیە خەباتێکی قارەمانانەی بە دژی دیکتاتۆریو سەرەڕۆیی کۆماری ئیسلامی بەڕێوە بردوە.

ئەم حیزبە هەر لەو کاتەدا رووخانی کۆماری کوردستانو تێک شکانی راپەڕینی چەکدارانەی ٤٧ ـ ١٣٤٦ی بەخۆوە دیوەو چەند جار لە دەورانی رێژیمی پاشایەتیو رێژیمی ئیسلامییدا کەوتۆتە بەر پەلاماری پۆلیسو هێزە سەرکوتکەرەکانو بە دەیانو سەدان تێکۆشەری کەوتوونەتە زیندانەوە کە زۆربەیان حوکمی قورسو تەنانەت ئێعدامیان بەسەردا سەپاوە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان لەو خەباتە قارەمانانەو پڕلە شانازییەدا زیاتر لە پێنج هەزار کادرو ئەندامی شەهید بوون کە بە دەیان کەسیان لە کادری رێبەری بوونو لە سەرووی هەمووشیانەوە ناوی سێ رێبەری پایەبەرز: پێشەوا قازی محەممەدو دوکتور قاسملووو دوکتور شەرەفکەندی دەدرەوشێنەوە و، هەر چەند مانگ پێش لە بەستنی کۆنگرە ١٧ی حیزب بە دەیان کەسی دیکە لە تێکۆشەرانی ئەم حیزبە بە هۆی هێرشی مووشەکی بۆ سەر کۆبوونەوەی رێبەری لە ١٧ی خەرمانانی ١٣٩٧ی هەتاویدا، شەهید وبریندار بوون کە شەش کەس لە شەهیدەکان لە ئەندامانی رێبەری بوون.

حیزبی دێموکرات لە مێژووی دەیان ساڵەی خۆیدا، چەند جار لە ئاکامی ناکۆکیی نێوخۆییدا تووشی لێکدابڕان و چەند پارچەیی بووە و تێکۆشەرانی ئەم حیزبە لە جیاتی تێکۆشان لە حیزبێکی واحیددا، بوون بە دوو بەش و بەجیا تێکۆشان و خەباتی خۆیان درێژە داوە، بەڵام دواتر کەوتوونەتەوە سەر یەک. لە زۆربەی ئەم حاڵەتانەدا تێکۆشەرانی دێموکرات سەرەڕای ناکۆکییان لە گەڵ یەکتر و تێکۆشانی بەجیایان، هەم لە سەر خەبات بۆ مافەکانی نەتەوەی کورد و ئامانجە لەمێژینەکانی حیزبی دێموکرات بەردەوام بوون، هەم بەرگرییان لە مێژوو و شانازییەکانی ئەم حیزبە کردوە. ئەم لێکدابڕانانە، سەرەڕای تاڵی و نەخوازراو بوونیان، بەشیکن لە مێژووی حیزبی دێموکرات.

***

لەپاش دەستپێکی پرۆسەی سەقەتی دروستکردنی دەوڵەت–نەتەوە لە ئێران، دەسەڵاتی فەرمانڕەوا چ لە سەردەمی پاشایەتیو چ لە سەردەمی کۆماری ئیسلامی دا، هیچ کات ئامادە نەبووە هەنگاوێک بۆ چارەسەری پرسی نەتەوایەتیی کوردو نەتەوەکانی دیکەی نێو ئێران هەڵێنێتەوە. روانگەی تەواویەتخوازانەی دەسەڵاتی فەرمانڕەواو حاشاکردن لە فرەنەتەوەبوونی ئێرانو پرسی رەوای نەتەوایەتیی کورد، هۆکاری بەردەوامبوونی ئەو کێشەیە بووە.

مەسەلەی کورد لە ئێران دا بـەردەوام نەک هەر لە لایەن دەسەڵاتی ناوەندییەوە، بەڵکوو لەلایەن ناسیۆنالیزمی ئێرانی لە دەرەوەی دەسەلات و تەنانەت لەلایەن بەشێک لە ئۆپۆزیسیونی سەراسەریو رووناکبیرانی ئێرانیشەوە وەک مەسەلەیەکی نەتەوەیی حاشای لێکراوە. گرفتی ئەو روانگەیە لەوەدایە کە لەبری ئەوەی نێوەرۆکی نەتەوەیی مەسەلەی کوردو مافی ئەم گەلە بۆ بڕیاردان لە سەر چارەنووسی خۆی بکا بە بنەما، دەیهەوێ لە ڕێی چاونووقاندنو خۆگێلکردن لەو ڕاستی یەوە، هەوڵ بۆ پاراستنی هێژێمونیی پێناسی نەتەوەی حاکم بدا. وەک تابۆڕاگرتنو بەبنەما وەرگرتنی تەواویەتی ئەرزیی ئێرانیش، شتێک نیە جگە لە ئامرازێک لە خزمەتی ئەو بیرە نادیموکراتیکو شۆڤینیستییەدا.

هەر بەهۆی ئەو روانگە تەواویەتخوازانەی توێژی دەسەڵاتدارەوەیە کە تەنانەت باسی دێموکراسییش لە پێوەندی لەگەڵ پرسی نەتەوایەتی لە ئێران دا، خوێندنەوەیەکی چەواشەکارانەی بۆ دەکرێ. بزووتنەوەی کورد لە رەوتی خۆی دا هەمیشە نەبوونی دیموکراسیی بە هۆکارێکی گرینگی چارەسەرنەکرانی مەسەلەی کورد داناوە. ئەزموونەکانی رابردوو دەری دەخەن کە نەتەوەی کورد بەردەوام خوازیاری چارەسەری دیموکراتییانەی مەسەلەی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا بووە. بەڵام بەداخەوە لەبەر نادێموکرات بوونی دەسەڵاتی زاڵ بەسەر کوردستان دا، بەردەوام ویستی ئاشتیخوازانەی گەلی کورد بە زمانێکی نادیموکراتیکو تێکەڵ بە زەبروزەنگ وەڵام دراوەتەوە. نیەتی ئاشتیخوازانەو ویستی کەڵکوەرگرتن لە دیالۆگو وتووێژ بۆچارەسەری مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان، یان هەر لەلایەن نوێنەرانی دەسەڵاتی فەرمانڕەواوە رەت کراوەتەوە یان وەک داوێک بۆ لەنێوبردنی رێبەرانی سیاسیو لاوازکردنی بزووتنەوەی کورد، کەڵکی لێوەرگیراوە.

ئەزموونو رەوتی رووداوەکان دەریان خستوە کە پڕۆژەی دروستکردنی دەوڵـەت- نەتەوەی ئێرانی لەسەر بنەمای کۆکردنەوەی دەسـەڵات لە ناوەندو حاشاکردن لە پێناسی نەتەوەکانی ئێرانو سەپاندنی پێناسی نەتەوەیەک بەسەر هەموو نەتەوەکانی دیکەدا، هیچ کاتێک جێی نەگرتوە. لەئارادابوونی پرسی نەتەوەکان وەک گرینگترین پرسی سیاسی لە ئێرانی ئەمرۆدا، بەڵگەیەکی حاشاهەڵنەگری ئەو راستییەیە. سووربوون لەسەر رەوتی ناسیۆنالیزمی تەواویەتخوازی ئێرانییش کە هەر لە سەرەتاوە بە سەقەتی لە دایک بووە، شتێک نیە جگە لە هەوڵێکی نابەرپرسانە بە ئاقاری درێژەدان بە سەنتەرگەرایییەکی مێژوویيو لەسەر حیسابی لێڵکردنی هەرچی زیاتری ئاسۆی پێکەوەژیانی داوتەڵەبانەی نەتەوەکانی نێو ئێران.

هەربۆیە، لە ڕوانگەی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانەوە، لەبەر رووناکایی ئەو خاڵەی سەرەوەداو بە لەبەرچاوگرتنی ویستی لەمێژینەی نەتەوەی کوردو رەوتی سیاسیی ئێستای کوردستان، مەسەلەی نەتەوایەتیی کورد تەنیا کاتێک بەتەواوی چارەسەر دەکرێ کە رەوتی سروشتیی خۆی ببڕێو

ویستی ئازادانەی نەتەوەی کورد بکا بە بنچینە. دەرەتانی پێکەوە ژیانی داخوازانەی نەتەوەکانی ئێرانیش – سەرەڕای ئەو مێژووە پڕ ستەمو کارەساتەی رابردوو – کاتێک دەڕەخسێ کە بێ ئەملاوئەولا رێزگرتن لە ئیرادەی سیاسیی نەتەوەکانی نێو ئێرانو یەک لەوان نەتەوەی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان دا، بکرێ بە بنەمای چارەسەری پرسی نەتەوەیی بۆ داهاتووی ئێران.

نێوەرۆکی بەرنامەی حیزبی دیموکراتی کوردستان رەنگدانەوەی ویستی نەتەوەییو دیموکراتیکی خەڵکی کوردستانە. ئەندامانو لایەنگرانی حیزب دەبێ ئەم بەرنامەیە بەرنە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانو نێوەرۆکی بەندەکانی بۆ خەڵک شیبکەنەوە. هاورێیانی حیزبی لەگەڵ ئەوەی روونکردنەوەی بیروڕای حیزب لە سەر مەسەلە سیاسیو ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگی‌یەکان بۆ کۆمەڵانی خەڵک بە ئەرکی خۆیان دەزانن، دەبێ لە پێناو پتەوکردنی هەرچی زیاتری پێوەندیی بەرینی حیزبو گەلو، گەشەدارترکردنی بواری دیموکراتی‌یانەی بزووتنەوەی گەلەکەمان، بە سینگفراوانی‌یەوە پێشوازی لە رەخنەو رێنوێنیو پێشنیاری ئەوانیش بکەن.

فەسڵەکانی بەرنامەی
حیزبی دێموکڕاتی کوردستان

فەسڵی یەکەم

ئامانجە گشتییەکان

ماددەی یەکەم: ئامانج و پرەنسیپە بنەڕەتییەکان

١. ئامانجی حیزبی دێموکراتی کوردستان وەدیهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووسی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە.
٢. دروشمی ستراتیژیکی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدڕاڵدایە.
٣. حیزبی دێموکراتی کوردستان یەکیەتیی داخوازانەو دادپەروەرانەی نێوان نەتەوەکانی ئێران بە بەردی بناغەی دامەزراندنی ئێرانێکی دێموکڕاتیکی فیدڕال دەزانێ.
٤. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لەپێناوی وەدیهێنانی کۆمەڵگەیەکی ئازادو دێموکراتیک، پلورالیستو دادپەروەرانەدا تێدەکۆشێ.
٥. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان باوەڕی بە ئیدەئالەکانی مافی مرۆڤ و ئاشتی و دۆستایەتیی نێوان گەلان هەیە.
٦. حیزبی دێموکراتی کوردستان خۆی بە پشتیوانی خەباتی کورد لە پارچەکانی دیکەی کورستاندا دەزانێ.

فەسڵی دووهەم

بنەماکانی کۆماری کوردستان

ماددەی دووهەم: پێناسەی کۆماری کوردستان

کۆماری کوردستان پێکهاتەیەکی نەتەوەیی، دیمۆکراتیکو کوردستانی‌یە. بەو مانایە کە :

١. دەسەڵاتێکی سیاسیی دێموکراتیکە کە لەلایەن کۆمەڵانی خەڵکەوە بڕیاری لە سەر دەدرێو بەپێی ویستو ئیرادەی خەڵک بەڕێوە دەچێ.

٢. هێمای کۆتایی هێنان بە ستەمو بندەستی‌یەو نوێنگەی دەسەڵاتی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستانە.

٣. مافەکانی هەموو کەمایەتی‌یە نەتەوەیی، ئێتنیکی، زمانیو ئایینی‌یەکانی کوردستان دەپارێزێ.

ماددەی سێهەم: چوارچێوەی جوغرافیایی

چوارچێوەی جوغرافیایی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی هۆیەکانی جوغرافیاییو مێژوویی،و بەپێی ویستی زۆرینەی دانیشتووانی ناوچەکان دیاری دەکرێ.

ماددەی چوارەم: هێمای نەتەوەی

١. کۆماری کوردستان خاوەنی یاسای بنەڕەتی (قانون اساسی)و ئاڵاو سروودو جەژنی نەتەوەییو زمانی رەسمیی خۆیەتی.

٢. ئاڵای دەوڵەتی فیدراڵ لە تەنیشت ئاڵای کوردستان لە دامو دەزگا رەسمییەکانی کۆماری کوردستان‌دا هەڵدەکرێ.

ماددەی پێنجەم: سیستمی دەسەڵات لە کۆماری کوردستان دا

دەسـەڵات لە کۆماری کوردستان دا کە لە یاسای بنەڕەتیی کۆماری کوردستان‌دا نەهادینە دەکرێ، لەسەر بنەمای ئەم پڕەنسیپە گشتی‌یانەی خوارەوە پێک دێو بەڕێوە دەچێ:

١. هەموو دەسەڵاتەکان بەشێوەی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ لەلایەن خەڵکەوەو بەبێ هیچ جۆرە هەڵاواردنێکی ئێتنیکی، ئایینی، ڕەگەزی (جینسی)، کۆمەڵایەتی، ... هتد پێک دێن.

٢. هەڵبژاردن بۆ ئەو دەسەڵاتانەی لەلایەن خەڵکەوە دیاری دەکرێن لەڕێگای دەنگدانی گشتیو نهێنیو ڕاستەوخۆوەو بە دابین کردنی مافی یەکسانی هەڵبژاردنو هەڵبژێران بەڕێوە دەچێ.

٣. هاونیشتمانان هەلی یەکسانی دامەزران لە پۆستە حکوومەتییەکانیاندا پێ دەدرێ.

٤. کۆماری کوردستان مێکانیزمی تایبەتی بۆ بەشداریی ئەو گرووپانە لە دەسەڵاتدا لەبەر چاو دەگرێ کە بەشێوەی سروشتی لە حاڵەتی کەمایەتیدان.

ماددەی شەشەم: جیایی دەسەڵاتەکان

لە کۆماری کوردستان دا دەسەڵاتی یاسادانانو جێبەجێکردنو دادوەری لە یەکتر جیا دەکرێنەوە :

١. پاڕلمانی کوردستان بەرزترین ئۆرگانی قانووندانانی کۆماری کوردستانە.

٢. حکوومەتی کۆماری کوردستان لەلایەن پارلەمانەوە دەنگی بۆ وەردەگیرێو لە بەرامبەر پارلماندا بەرپرسیارە.

٣. سەربەخۆیی دەزگای دادوەری چ لە دیاریکردن و چ لە کاردکردیدا دەستەبەر دەکرێ.

ماددەی حەوتەم: جیایی دین لە دەسەڵاتی سیاسی

١. لە کۆماری کوردستاندا دین لە دەسەڵاتی سیاسی جیایەو پێڕەوی لە پرەنسیپەکانی سێکولاریزم دەکرێ.

٢. هەموو دانیشتووانی کوردستان لە هەڵبژاردنو نیشاندانی ئایینو مەزهەبو بەڕێوەبردنی ڕێوشوێنە ئایینییەکانیاندا ئازادن.

فەسلی سێهەم

یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێرانی فیدڕاڵدا

ماددەی هەشتەم: بنەماکانی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

١. سیستمی کۆماریو دیموکراتیکو فیدڕاڵی لە بەڕێوەبەرایەتیی وڵاتدا دەتوانێ ببێتە دەستەبەری هاوپێوەندیو هاوپەیمانییەکی پتەوتر لەنێو نەتەوەکانی ئێرانداو زەمینەسازی پێکەوەژیانێکی داخوازانەو دادپەروەرانە لە ئێرانی دواڕۆژدا.

٢. لە روانگەی حیزبی دیموکراتی کوردستانەوە یەکیەتیی ئارەزوومەندانەی نێوان نەتەوەکان لە ئێران بەستراوەتەوە بە جێبەجێکردنو بەردەوامبوون لەسەر ئەو پرەنسیپانەی خوارەوە :

– فرەنەتەوایەتی بنەمایەکی سەرەکیی قەوارەی سیاسیی سەرتاسەری بێ.

– هەر نەتەوەیەک لە بەڕێوەبردنی کاروباری تایبەت بە خۆیو هەرێمی خۆی لەڕێگای نوێنەرانی هەڵبژێراویەوە ئازادو سەربەست بێ.

– هەموو نەتەوەکان بە شێوەیەکی عادڵانە لە بەڕێوەبردنی کاروباری دەوڵەتی فیدراڵدا بەشدار بن.

– ئەسڵەکانی پێوەندیدار بە رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران دا جێبەجێ بکرێن.

ماددەی نۆهەم : رەنگدانەوەی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێران

رەنگدانەوەی نیهادیی یەکیەتیی نەتەوەکان لە ئێراندا بەم شێوەیەیە:

١. هێماکانی دەوڵەتی فیدراڵو، پێکهاتەو بڕیارو بەرنامەکانی هەموو ئۆرگانو دامودەزگاکانی دەوڵەتی فیدراڵ دەبێ تەعبیر لە سەروەریی هاوبەشی قەوارەکانی نێو فێدراسیۆن بکەن.

٢. فێدراسیۆنی ئێران خاوەنی دوو ئەنجومەنی نوێنەرانو نەتەوەکان دەبێ. ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران بەپێی حەشیمەت هەڵدەبژێردرێن؛ ئەندامانی ئەنجومەنی نەتەوەکانیش بۆ هەر کام لە نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ بەقەدەر یەک دەبن.

٣. هیچ بڕیارێک کە پێوەندیی بە چارەنووسی نەتەوەکانی ئێرانەوە هەبێ بەبێ پەسند کران لەلایەن ئەنجومەنی نەتەوەکانەوە کاری پێ ناکرێ.

٤. ئەگەر بڕیارێک دژایەتیی لەگەڵ بەرژەوەندیی نەتەوەیی هەر یەک لە نەتەوەکان هەبێ، مافی ڤێتۆ بۆ نوێنەرانی ئەو نەتەوەیە لە ئەنجومەنی نەتەوەکان دا پارێزراو دەبێ.

٥. دیوانی بەرزی فێدراڵ کە لە پسپۆرانی سەر بە هەموو نەتەوەو قەوارەکانی نێو فێدراسیۆن پێک دێ، پارێزگاری لە پرەنسیپە بنەڕەتییەکانی یەکیەتیی نەتەوەکان دەکاو کێشەکانی پێوەندیدار بە دابەشکردنی سەڵاحییەتەکان چارەسەر دەکا.

فەسڵی چوارەم

کۆماری کوردستانو دەوڵەتی فیدراڵ

ماددەی دەهەم: زمانی رەسمی

١. زمانی کوردی زمانی رەسمیی دامودەزگاکانی کۆماری کوردستانەو لە هەموو پلەکانی خوێندندا بەکار دەبرێ.

٢. ئەو زمان یا زمانە ڕەسمییانەی بۆ نامەنووسینو پێوەندیی‌یە ئیداری‌یەکانی نێوان هەرێمەکانو دەوڵەتی فیدراڵ بەکار دەبرێن و هەروەها سیاسەتی زمانی لە ئاستی دەوڵەتی فیدڕاڵدا، بە ڕێکەوتنی گشتیی پێکهاتەکانی نێو فیدراسیۆن بڕیاری لە سەر دەدرێ.

ماددەی یازدەهەم: دابەشکردنی سەڵاحییەتەکان

١. بێجگە لە کاروباری پێوەندیی دەرەوە، سوپای فێدڕاڵ، دانانی بەرنامەی درێژخایەنی ئابووری‌و سیستمی دراوی کە لە سەڵاحییەتی دەوڵەتی فیدراڵدان، بڕیاردانو بەرنامەدانان لە سەرجەم بوارەکانی دیکەدا لە سەڵاحییەتی دامەزراوەکانی کۆماری کوردستان‌دایە.

٢. سیاسەتو بەرنامەکانی دەوڵەتی فیدراڵ بە لەبەرچاوگرتنی قازانجو ویستی پێکهاتەکانی فێدراسیۆنو هەوڵدان بۆ قەرەبووکردنەوەی هەڵاواردنی رابردوو بەدژی نەتەوەکانی ئێران دیاری دەکرێنو دەبرێنە پێش. بەتایبەتی:

– سوپای فێدراڵ لە رووی پێکهاتەی هێزو فەرماندەیی‌یەوە ڕەنگدانەوەی فرەنەتەوایەتی‌و فرەهەرێمی لە ئێران‌دا دەبێ‌و لە رووی کارکردیشەوە بەدژی بەرژەوەندیی رەوای نەتەوەکانی ئێران ناجووڵێتەوە.

– سیاسەتی دەرەوەی دەوڵەتی فیدراڵ ڕەنگدانەوەی مەوجوودییەتی سیاسی‌و نیهادی‌و، قازانجەکانی نەتەوەو پێکهاتەکانی ئێران دەبێ. کۆماری کوردستانو هەرێمەکانی دیکە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەوڵەتی فیدراڵ مافی دامەزراندنو بردنە پێشی پێوەندیی دەرەوەیان لە بوارەکانی تایبەت بە خۆیان‌دا دەبێ.

ماددەی دوازدەهەم: داباین کردنی نەزمو هێمنی لە کوردستان

١. دابینکردنی هێمنیو نەزمی نێوخۆ لە کوردستان لە ئەستۆی هێزی پێشمەرگەو ئۆرگانە ئینتیزامییەکانی دیکەی کۆماری کوردستانە.

٢. سوپای فیدراڵ ئەرکی دیفاع لە پاراستنی سنوورەکانی وڵاتی لەسەر شانە کە تا ئەو جێگایەی پێوەندیی بە کوردستانەوە هەیە ئەم ئەرکە بە هاوبەشی یان بە لەبەرچاوگرتنی بوونی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەجێ دەگەیەنێ. سپای فیدرال هەقی نیە دەست لە کاروباری نێوخۆیی وەربدا.

فەسڵی پێنجەم

پرەنسیپو ئەرکە گرینگەکانی کۆماری کوردستان

ماددەی سێزدەهەم: مافو ئازادییە گشتییەکان

١. لە کوردستان یاسا سەروەرە. هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا لە یاسادا و لە بەرانبەر یاسادا یەکسا نن.

٢. هەموو ئەو مافو ئازادییانەی لە مەنشووری نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ (واتە راگەیەندراوی جیهانیی مافی مرۆڤو هەردوو پەیمانی نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە مافە مەدەنیو سیاسییەکانو، مافە ئابووریو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگییەکان)دا هاتوون لە یاسای بنەڕەتی و قانوونەکانی کۆماری کوردستاندا بەڕەسمی دەناسرێن. حکوومەتی کۆماری کوردستان بەرپرسە لە جێبەجێکردنیانو هەڵێنانەوەی هەنگاوی موسبەت بۆ پاراستنو پەرەپێدانیان.

ماددەی چواردەهەم : بووژانەوەی فەرهەنگی
حکوومەتی کۆماری کوردستان:

١. خوێندنی ئیجباری تا تەمەنی پازدە ساڵو خوێندنی بەخۆڕایی تا کۆتایی قۆناغی دواناوەندی دەستەبەر دەکا.
٢. هەنگاوی جیددی بۆ بنەبڕکردنی نەخوێندەواری لە کوردستان هەڵدێنێتەوە.
٣. لە سەرجەم قۆناغەکانی خوێندنداو بۆ هەموو چەشنەکانی پەروەردەو فێرکاری هەلی دەستڕاگەیشتنی کەسانی کەم دەرامەت بە خوێندنو فێربوون پێک دێنێ.
٤. بایەخ بە پەرەئەستاندنی کەلتوور لە کۆمەڵگەدا دەداو یارمەتیی کۆڕو کۆمەڵو ناوەندە ئەدەبیو هونەرییەکان بەتایبەتی لەبواری خزمەت بە زمانو ئەدەبو کەلەپووری کورددا دەکا.
٥. لە بەرنامەی فەرهەنگیو پەروەردەیی خۆیدا جێگەی شیاو بۆ پێویستییەکانی پێگەیاندنو گەشەکردنی منداڵانو لاوان تەرخان دەکا.

ماددەی پازدەهەم: پارێزگاریی کۆمەڵایەتی
حکوومەتی کۆماری کوردستان :

١. داهاتی گشتی بە جۆرێک دابەش دەکا کە یارمەتی بە بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانی کەسانی کەمداهات بکا.
٢. تەندروستیی گشتی پێش دەخاو لە ڕێگای سیستمی بیمەوە یارمەتی بە دەسڕاگەیشتنی خەڵک، بەتایبەتی کەسانی کەم دەرەتان، بە خزمەتە پزیشکیو دەرمانییەکان دەکا.
٣. یارمەتیو پێڕاگەیشتنی کۆمەڵایەتی بەتایبەتی بۆ بێکاران و کەمئەندامانو بەساڵداچووانو بێکەسان بەمەبەستی دابینکردنی ژیانێکی ئاسایی لە نەزەر دەگرێ.
٤. هەلی کاری گونجاو بۆ هەمووان پێک دێنێ.

٥. قانوونی كار بە جۆرێک پەسند دەكاو جێبەجێی دەكا كە ستانداردە نێونەتەوەیی‌یەكانی پێوەندیدار بە مافی كرێكاران‌و زەحمەتكێشان بەتایبەتی سنووردارکردنی سەعاتی كارو قەدەغەکردنی كاری منداڵان‌و مەرەخەسیی بە مووچەوەی دایكایەتی بگرێتە خۆی.

٦. پلانی چڕو پڕ بۆ خەبات بەدژی هێندێک پەتای كۆمەڵایەتی وەک ئیعتیادو توندوتیژیی نامووسی بەڕێوە دەبا.

ماددەی شازدەهەم : گەشەسەندنی ئابووری

١. حكوومەتی كۆماری كوردستان بۆ هێنانەدەری كوردستان لە بەجێماویی ئابووری‌و هەنگاونان بۆ بەپیشەسازی كردنی تێدەكۆشێ. بۆ ئەو مەبەستەش هەردوو كەرتی گشتی‌و تایبەت بە جۆرێک رێک دەخا كە ببێتە مایەی هاندانی وەبەرهێنانی نێوخۆیی‌و دەرەكی‌و پەرەپێدانی بازرگانیی راستەوخۆی كوردستان‌و مۆدێرنیزەکردنی كشتوكاڵ‌و بووژانەوەی گەشتوگوزارو كەڵک وەرگرتنی كارناسانە لە سەرچاوە سروشتییەكان‌و دۆزینەوەی خەللاقییەتە ئابوورییەكانی تایبەت بە كۆمەڵگەی كوردەواری.

٢. سیاسەتی مڵكدارێتیی زەوی‌و زار بە چەشنێک رێک دەخا كە هەم قازانجی جووتیاران‌و هەم پێویستییەكانی پێشكەوتنی كشتوكاڵ‌و ئاژەڵداری دابین بكرێن.

ماددەی حەڤدەهەم : سۆسیالیزمی دێموكراتیک

حكوومەتی كۆماری كوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بایەخەكانی سۆسیالیزمی دێموكراتیک بنەماكانی كۆمەڵگەیەكی لە باری ئابووری‌یەوە ئازادو پێشكەوتوو، و لەباری كۆمەڵایەتییەوە ئاسوودەو دادپەروەر، بنیات دەنێ. لەم كۆمەڵگەیەدا كە بایەخەكانی سۆسیالیزمی دێموكراتیک پەیڕەو دەكرێن :

١. بەرژەوەندیی گشتیی خەڵک ئامانجی سەرەكی‌یە.

٢. جەوهەری دێموكراتیكی ئەم سیستمە لەوەدایە كە پێكهاتنی لە پرۆسەی ریفۆرمدا بە شێوازێكی دێموكراتیک‌و بە بەشداریی هەموو چین‌و توێژەكانی نێو كۆمەڵگە دێتەدی.

٣. جەوهەری دادپەروەرانەی سۆسیالیزمی دێموکراتیک لەوەدایە کە هەوڵ دەدرێ مەودای ئابووریو کۆمەڵایەتیی نێوان چینەکان کەم بکرێتەوەو یارمەتی بە دابینکردنی هاوسەنگییەکی ڕێژەیی لەنێوان چینو توێژەکانی کۆمەڵگەدا بکرێ.

٤. سیستمی بازاڕی ئازاد لەلایەن دەسەڵاتی سیاسیو دێموکراتیکی خەڵکەوە چاوەدێری دەکرێ.

٥. سیاسەتی حکوومەت لەپێوەندی لەگەڵ کەرتی گشتیو کەرتی تایبەتدا لە ڕووی پێویستیی خۆگونجاندن لەگەل هەلومەرجی تایبەتیی وڵاتو ڕەچاوکردنی قازانجی نەتەوەیی دیاری دەکرێن.

ماددەی هەژدەهەم: یەکسانیی ژنو پیاو

١. حکوومەتی کۆماری کوردستان بە لەبەرچاوگرتنی بەندەکانی پەیمانی نێونەتەوەیی بۆ نەهێشتنی هەر جۆرە هەڵاواردنێک بەدژی ژنان، دابینکردنی یەکسانیی نێوان ژنو پیاو لەنێو خێزانو لە کۆمەڵدا و، لە مەیدانی کارو دەسەڵاتو بەگشتی لە هەموو بوارەکانی ژیانی سیاسیو کۆمەڵایەتیو فەرهەنگیو ئابووریدا، بە ئەرکێکی گرینگی خۆی دادەنێو بەرنامەی چڕوپڕ لەو پێوەندییەدا دادەڕێژێو بەڕێوەی دەبا.

٢. کەڵک وەرگرتن لە مێکانیزمەکانی تەبعیزی موسبەت وەک سیستمی کۆتا لە هەڵبژاردنی پارلمانداو دیاریکردنی ڕێژەیەکی گونجاو لە پۆستە بەڕێوەبەرییەکاندا بۆ ژنان یەکێک لە ڕێگاکانی گەیشتن بەو ئامانجە دەبێ.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمەڵگەی مەدەنی

کۆماری کوردستان گەشەسەندنی کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستاندا وەک یەکێک لە ئامرازەکانی پەرەپێدان و چاودێریکردنی حوکمڕانیی درووست لە هەردوو بەستێنی بەشداریی سیاسیو گەشەسەندنی مرۆییدا چاو لێدەکا. هەربۆیە یارمەتی بە گەشەسەندنی دامەزراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی دەکاو لە بڵاوکردنەوەی فەرهەنگی یەکتر تەحەممووڵ کردنو نەهێشتنی هەموو چەشنەکانی دەمارگرژیی سیاسیو کۆمەڵایەتیدا پشتیان پێ دەبەستێ.

ماددەی بیستەم : ژینگەپارێزی

١. پارێزگاری لە سروشتی کوردستان وەک سەرمایەیەکی نەتەوەیی لە ئەرکەکانی کۆماری کوردستانە.

٢. حکوومەت لە هەموو پڕۆژەیەکدا کە کاریگەریی لەسەر ژینگە هەبێ بەتایبەتی لەبواری گەشەکردنو وەبەرهێنان‌دا لایەنی ژینگەپارێزی وەک پارامێترێکی بنەڕەتی لەبەرچاو دەگرێ.

فەسلی شەشەم

سیاسەت بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

ماددەی بیست‌و یەکەم:
روانگەی کۆماری کوردستان بەرامبەر بە بەشەکانی دیکەی کوردستان

کۆماری کوردستان :

١. گەلی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستان‌و کورد لە هەر شوێنێک بێ بە ئەندامی یەک نەتەوە دەناسێ.

٢. لە خەباتی رەوای نەتەوەی کورد لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بۆ دابینکردنی ماف‌و ئازادی‌یە نەتەوایەتی‌یەکانی پشتیوانی دەکا.

٣. لە سەربنەمای یاسایی، پەنای سیاسی بەو کوردانە دەدا کە بە هۆی خەباتی رزگاریخوازانەوە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان دەکەونە بەر مەترسی‌و ناچار دەبن وڵاتەکەیان بەجێ بێڵن.

٤. پێوەندیی رەسمی لەبواری سیاسی‌و بازرگانی‌و فەرهەنگی‌و زانستی‌دا لەگەڵ ئەو بەشانەی کوردستان‌دا دادەمەزرێنێ کە بە مافە نەتەوایەتی‌یەکانیان گەیشتوون.

پێڕەوی نێوخۆی
حیزبی دێموکراتی کوردستان

فەسڵی یەکەم

پێناسەی حیزب

ماددەی یەکەم: ناوی حیزب، «حیزبی دێموکڕاتی کوردستان»ە.

ماددەی دووهەم: حیزبی دێموکراتی کوردستان، حیزبێکی رزگاریخوازی نەتەوەییو دێموکراتە کە وڵاتپارێزانو ئازادیخوازانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە ریزەکانی خۆی دا کۆدەکاتەوە.

ماددەی سێهەم : حیزبی دێموکراتی کوردستان
حیزبێکی سێکولارەو باوەڕی بە جیایی دین لە دەسەڵاتی سیاسی هەیە

ماددەی چوارەم: ئاڕمی حیزب بریتییە لە بازنەیەک کە نیوەی لای ڕاستی چەرخێکە لە ڕەنگی شین و نیوەی لای چەپی چڵە گەنمێکە لە ڕەنگی زەرد؛ لە شوێنی سەرەوەی پێکگەیشتنی ئەم دوو نیوە بازنەیە ناوی حیزب لە زەمینەیەکی سپیدا بە هەردوو زمانی کوردی و ئینگلیزی نووسراوەو لە شوێنی خوارەوەی پێکگەیشتنیشیان ساڵی دامەزرانی حیزب (١٩٤٥) لە زەمینەیەکی سووردا نووسراوە. نێوەڕاستی ئەم بازنەیە بە چوار چیا بە ڕەنگی کەسک و سپی نەخشاوەو خۆرێکیش لە ناوەڕاستی بازنەکەدا دەدرەوشێتەوە. کۆی ئارمەکەش لە سەر کتێبێک ڕاوەستاوە.

فەسڵی دووهەم

ئەندامەتیی حیزب

ماددەی پێنجەم: مەرجەکانی بوون بە ئەندام

هەموو دانیشتوویەکی رۆژهەڵاتی کوردستانو هەموو کوردێکی رۆژهەڵاتی کوردستان دەتوانێ ببێتە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان، بە مەرجێک:

١. تەمەنی لە ١٨ساڵ کەمتر نەبێ.
٢. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب پەسند بکا.
٣. مرۆڤێکی خۆشناو و وڵاتپارێز بێ.

ماددەی شەشەم: شێوەی وەرگرتنی ئەندام

بۆ ئەوەی کەسێک بە ئەندام وەربگیرێ پێویستە:

١. دوو ئەندامی حیزب بیناسێنن.
٢. لانیکەم شەش مانگ لەژێر تاقیکردنەوەدا بێ.
٣. ئەندامی حیزبو رێکخراوێکی سیاسیی دیکە نەبێ.
٤. لەلایەن زۆربەی ئەندامانی شانەیەکی حیزبی یان ئۆرگانێکی سەرەوەترەوە بە ئەندام وەربگیرێ.

فەسڵی سێیەم

ئەرکو مافەکانی ئەندام

ماددەی حەوتەم: ئەرکەکانی ئەندامی حیزب

ئەرکی ئەندامی حیزبە کە:

١. بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکانی حیزب کە لە بەرنامەدا هاتوون تێبکۆشێ.
٢. بۆ پاراستنی یەکیەتیی سیاسیو تەشکیلاتیی حیزب هەوڵ بدا.
٣. بەپێی پێڕەوی نێوخۆ پەیڕەوی دیسیپلینی حیزبی بێ.
٤. لە یەکێک لە ئۆرگانەکانی حیزبدا تێبکۆشێو لە کۆبوونەوە پێوەندیدارەکانیدا بەشدار بێ.
٥. نهێنییەکانی حیزب بپارێزێ.
٦. پلەی زانیاریی خۆی بەرێتە سەرێ.
٧. سیاسەتی حیزب بەرێتە نێو کۆمەڵانی خەڵکو پێوەندی لەگەڵ ئەوان بەهێز بکاو لە بیروڕاو ئەزموونی ئەوان کەڵک وەربگرێ.
٨. هەقی ئەندامەتی بدا.

ماددەی هەشتەم: مافەکانی ئەندامی حیزب

ئەندامی حیزب مافی ئەوەی هەیە کە :

١. بە ئەندام یان بەرپرسی هەر کام لە ئۆرگانەکانی حیزب هەڵبژێردرێ یان دیاری بکرێ.
٢. لە نێوخۆی حیزبداو لە کۆبوونەوەی پێوەندیداردا راشکاوانە لە هەموو ئەندامێک یا ئۆرگانێک رەخنە بگرێ.
٣. لە رێگای تەشکیلاتییەوە رەخنەو پێشنیارو پرسیارو بیروڕای خۆی ئاراستەی هەر ئۆرگانێکی حیزب بکا.
٤. لە نێوخۆی حیزبدا سیاسەتی حیزب بخاتە ژێر پرسیارو پێشنیاری گۆڕینی بکا.

٥. لە هەموو ئۆرگانێک لەلای ئۆرگانی سەرەوەتر شکایەت بکا.
٦. لە هەر کۆبوونەوەیەکی ئۆرگانی خۆیدا کە تێکۆشانی حیزبیو سیاسیی ئەو هەڵسەنگێنیو بیهەوێ بڕیاری لەسەر بدا، بەشدار بێ.

ماددەی نۆهەم: سزادانی ئەندام

١. ئەو کەسانەی ئەرکی خۆیان بەجێ ناگەیەنن یان بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆی حیزب دەجووڵێنەوە یان کردەوەیەک ئەنجام دەدەن کە زیان بە ئیعتیباری حیزب دەگەیەنێ، بەپێی رادەی سەرپێچییەکەیان سزا دەدرێن. سزای حیزبی بریتییە لە:

- سەرکۆنە بە دەم
- سەرکۆنە بە نووسراو
- ئەستاندنەوەی لێپرسراوی
- هەڵپەساردن
- دەرکردن لە حیزب

٢. سزای حیزبی لەلایەن ڕێکخراوی حیزبیی هەر ئەندامێکەوە بە زۆرینەی دەنگ دیاری دەکرێ.
٣. مەبەست لە سزای حیزبی، ڕێنوێنیی ئەندامەو تەنیا ئەو کاتە ئەندام سزا دەدرێ کە ڕێگای دیکە وەک رەخنەو ئامۆژگاری لە چاککردنی ئاکاری ئەودا کاریگەر نەبووبێ.
٤. ئەندامی دەرکراو مافی ئەوەی هەیە لە ئۆرگانی سەرەوەتر داوای پێداچوونەوە بکاو دەتوانێ ئەو داوایە بۆ کۆنگرەش بنێرێ.
٥. درێژترین ماوەی هەڵپەساردن ساڵێکە. ئەندامی هەڵپەسێردراو پاش ماوەی هەڵپەساردن رابردووی حیزبیی بۆ لەبەر چاو دەگیرێو بەگوێرەی نەزەری ئۆرگانی خۆی بەرپرسایەتیی پێدەدرێ.

فەسڵی چوارەم

پێکهاتەی ڕێکخراوەیی حیزب

ماددەی دەهەم: بنەمای قەوارەو کاری ئۆرگانەکانی حیزب

١. ئەسڵە بنەڕەتییەکانی دارشتنی قەوارەی حیزب ئەمانەی خوارەوەن:

– هەموو ئورگانەکانی حیزب لە خوارێ¬ ڕا بۆ سەرێ هەڵدەبژێردرێن.

– ئۆرگانەکانی حیزب بە ڕێکوپێکی راپۆرتی تێکۆشانی خۆیان هەم بەو ئەندامانە کە هەڵیان بژاردوون‌و هەم بە ئۆرگانی سەرەوەتر دەدەنەوە.

– بڕیاری ئۆرگانی سەرەوەتر لەلایەن ئۆرگانی خوارەوەترەوە جێبەجێ دەکرێ.

– لەنێو حیزب دا بۆ هەموو ئەندامان بەبێ جیاوازی یەک دیسیپلین هەیە.

– لە ئورگانەکانی حیزب دا بڕیار بە شێوەی بەکۆمەڵ‌و بە زۆرینەی دەنگ دەدرێ.

– تاکپەرستی‌و سەرەرۆیی لە هیچ پلەیەکی تەشکیلاتی‌دا ڕێگای پێ‌نادرێ‌و لێپرسینەوەی لەسەر دەکرێ.

– زانیاریی پێویست سەبارەت بە ئاڵوگۆڕ و پرسەکانی بواری تەشکیلات، پەیوەندی‌یەکان‌و مەسەلە سیاسی‌یەکان، بە شێوەیەکی سیستماتیک لەنێو حیزب‌دا بڵاو دەکرێتەوە.

٢. لە حیزب¬دا بوونی گرووپ‌و فراکسیۆنی ئاشکرای فیکری‌و سیاسی بە رەسمی دەناسرێ‌و هەموو گرووپێک هەقی هەیە بیروبۆچوونی خۆی لەنێو تەشکیلاتی حیزب¬دا دەربڕێ.

تێبینی :
– مکانیزمی پێوەندیدار لە لایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە تەنزیم دەکرێ.
– هەر چەشنە دەستەبەندییەکی نهێنی قەدەغەیەو سزای لەسەرە.

ماددەی یازدەهەم: رێکخراوەکانی حیزب
١. بناخەی رێکخراوی حیزب شانەیە. ژمارەی ئەندامانی شانە نابێ لە سێ کەس کەمتر بێ.
٢. رێکخراوەکانی حیزب بەهۆی کومیتەی دێ، گەڕەک، شار، ناوچە، شارستانو ناوەندەوە بەڕێوە دەبرێن.
٣. ئەرکی شانەو کومیتەکانی بردنی سیاسەتی حیزب بۆ نێو کۆمەڵانی خەڵکو جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندیو ئورگانە بەرپرسەکانی پێوەندیدارو بەڕێوەبردنی کاروباری حیزبی‌یە.
٤. کۆمیتەی هەر رێکخراوێک لەلایەن ئەندامانی ئەو رێکخراوە یان نوێنەرانی ئەوانەوە هەڵدەبژێردرێ.
٥. بەرزترین ئۆرگانی هەر رێکخراوێک کۆنفرانسی ئەو رێکخراوەیە کە هەر دوو ساڵ جارێک لە ئەندامانی حیزبیی ئەو رێکخراوە یان نوێنەرانیان پێک دێ.
٦. رێکخراوەکانی حیزب لە مەڵبەندی چالاکیی خۆیاندا دەتوانن بەرنامەو پلانی کاری تایبەت بە خۆیان دابڕێژن.

تێبینی:
– لە هەلومەرجی تایبەتیدا کومیتەی ناوەندی دەتوانێ شێوەی گونجاوی دیکە بۆ رێکخراوی حیزب پەسند بکا.
– رێکخراوەکانی حیزب لە دەرەوەی کوردستان بەگوێرەی ئاییننامەیەکی تایبەتو گونجاو کە بە پەسندی کومیتەی ناوەندی دەگا، بەڕێوە دەچن.

فەسڵی پێنجەم

ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزب

ماددەی دوازدەهەم: کۆنگرەی حیزب

١. کۆنگرە بەرزترین ئۆرگانی حیزبە کە هەر چوار ساڵ جارێک لە ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو ڕاوێژکارانی کۆمیتەی ناوەندی، راوێژکارانی دەفتەری سیاسی بەرادەیەک کە کۆمیتەی ناوەندی دیاریی دەکا لە نوێنەرانی ئەندامانی دیکەی حیزب پێک دێ.

٢. کونگرەی نائاسایی لە سەر داخوازی کۆمیتەی ناوەندی، یان دوو لە سێی کۆمیسیۆنو کۆمیتەکانی سەر بە کۆمیتەی ناوەندی پێک دێ.

ماددەی سێزدەهەم: ئەرکو دەسەڵاتی کۆنگرە

کۆنگرەی حیزب :

١. ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی هەڵدەسەنگێنیو بڕیاری لەسەر دەدا.

٢. ڕێبازی گشتی، ستراتیژیو تاکتیکیی حیزب دیاری دەکا.

٣. بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب بەپێی پێویست دەسکاریو پەسند دەکا.

٤. ئەندامانی ئەسڵیو جێگری کۆمیتەی ناوەندیی حیزب لەنێو ئەندامانی کۆنگرەدا هەڵدەبژێرێ.

تێبینی:

– کۆمیتەی ناوەندیی حیزب مافی ئەوەی هەیە ئەوپەڕەکەی بە ئەندازەی یەک لە چواری ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی، لە ئەندامانی حیزب راستەوخۆو بە مافی دەنگدانەوە لە کۆنگرەدا بەشدار بکا.

– کەسانێک دەتوانن ببنە ئەندام یان جێگری کۆمیتەی ناوەندی کە هەر نەبێ سێ ساڵ رابردووی ئەندامەتیی چالاکانەیان لە ڕێکخراوێکی حیزبدا هەبێ.

– ڕێژەی نوێنەرانی هەر ڕێکخراوێکی حیزبی بۆ کۆنگرە بەپێی ژمارەی ئەندامانی ئەو ڕیکخراوە دیاری دەکرێ، بەمەرجێک لانیکەم دوو لەسەر سێی ئەندامانی ڕێکخراوەکە لە کۆنفڕانس بۆ کۆنگرەدا بەشدار بن. لە غەیری ئەوەدا، ژمارەی بەشدارانی کۆنفڕانسەکە دەکرێتە بنەما.

ماددەی چاردەهەم: کۆنفرانسی گشتیی حیزب

١. کۆنفرانسی گشتیی حیزب لەکاتێک دا دەبەسترێ کە:

– دەرەتانی بەستنی کۆنگرە نەبێ.

– گیروگرفتێکی وا هاتبێتە پێش کە کۆمیتەی ناوەندی نەتوانێ چارەسەری بکا.

٢. لە هەلومەرجێکی ئەوتۆدا کۆنفرانس سەلاحییەتی کۆنگرەی هەیە.

٣. کۆنفرانس لە ئەندامانی ئەسڵی، جێگرو ڕاوێژکارانی کومیتەی ناوەندی، ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی، نوێنەرانی کۆمیتەکانی شارستانو ناوەند، کۆمیتەو کومیسیۆنەکانی سەر بە دەفتەری سیاسیو کۆمیتەی بەڕێوەبەریی کاروباری حیزب لە دەرەوەی کوردستان پێک دێ.

٤. ڕادەی نوێنەرانی ئەو کۆمیتەو کۆمیسیۆنانە لەلایەن کۆمیتەی ناوەندییەوە دیاری دەکرێ، بە مەرجێک ژمارەی نوێنەرانی هەڵبژێراو لە ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیو جێگرو ڕاوێژکارانی کومیتەی ناوەندی و ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێ.

ماددەی پازدەهەم : ڕاپرسی

١. ڕاپرسی لە حیزبدا لە کاتێکدا بەڕێوە دەچێ کە پرسێکی گرینگی چارەنووس‌ساز بێتە پێش کە کۆمیتەی ناوەندی نەیهەوێ بە تەنیا بڕیاری لەسەر بدا. لەو حاڵەتەدا پێویستە هەرنەبێ دوو لە سێی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی خوازیاری ڕاپرسی بن.

٢. کومیتەی ناوەندی بەرپرسە کە لە زووترین کات دا (ئەوپەڕەکەی مانگێک) کۆمیتەیەک بۆ جێبەجێکردنی ئەو ڕاپرسییە لە نوێنەرانی ڕێکخراوەکانو ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزب پێک بێنێ.

تێبینی:

- یەک لە سێی ئەندامانی کۆمیتەی جێبەجێکردنی راپرسی لە نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندیو یەک لە سێی لە نوێنەرانی کۆمیسیۆنەکانی سەر بە دەفتەری سیاسی و یەک لە سێی لە نوێنەرانی کۆمیتەی کاروباری حیزب لە دەرەوەی کوردستان دەبن.

- ئەم کۆمیتەیە لە ئامادەکردنی پرسیارەکانی راپرسی، شێوەی بەجێگەیاندنیو راگەیاندنی ئاکامەکەی بەرپرسە.

- پرسیارەکانی راپرسی دەبێ بە پەسندی کومیتەی ناوەندی بگەن.

- ئاکامی ڕاپرسی دەخرێتە دەستووری کاری یەکەم کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی کە لە دوای ڕاپرسییەکە پێک دێ.

ماددەی شازدەهەم: کۆمیتەی ناوەندی

١. لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا کۆمیتەی ناوەندی بەرزترین ئۆرگانی حیزبەو کاروباری حیزب بەڕێوە دەبا.

٢. ئەرکو دەسەڵاتی کومیتەی ناوەندی بەم جۆرەیە:

- سکرتیری گشتیی حیزبو دەفتەری سیاسیو جێگری سکرتێر هەڵدەبژێرێ.

- بەرپرسی چاوەدێریو بڕیاردان لەسەر سیاسەتی گشتیی حیزب لە چوارچێوەی پەسندکراوەکانی کۆنگرە دایە.

- بەرپرسی گشتیی داهاتو دەرکەوتی حیزبەو رادەی حەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب دیاری دەکا.

- لانیکەم ساڵی چوار جار کۆ دەبێتەوە. ئەندامانی جێگرو راوێژکارانی کۆمیتەی ناوەندی و ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی لە کۆبوونەوەکانی کومیتەی ناوەندی دا بەشدار دەبنو دەنگی مەشوەرەتییان هەیە.

- ئامادەکاری بۆ پێکهێنانی کۆنگرە و شێوەی هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی دەکا.

تێبینی:

– کۆمیتەی ناوەندی دەتوانێ هەتا نیوەی ژمارەی ئەندامانی ئەسڵیی خۆی لە بواری دیاریکراوی شارەزایەتی‌دا راوێژکار بۆ خۆی هەڵبژێرێ.

– کۆبوونەوەکانی کۆمیتەی ناوەندی بە بەشداریی لانیکەم دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵی فەرمی دەبن.

– بڕیارەکانی کۆبوونەوەی کومیتەی ناوەندی وەختێک قەتعی دەبن کە زیاتر لە نیوەی هەموو ئەندامانی ئەسڵی، یان دوو لە سێی ئەندامانی ئەسڵیی بەشدار لە کۆبوونەوەکەدا دەنگیان بۆ بدەن.

– کۆمیتەی ناوەندی هەقی هەیە لە کارەکانی سکرتێری گشتی‌و ئەندامانی دەفتەری سیاسی بکۆڵێتەوەو لێپرسینەوەیان لێ بکا.

– لە حاڵەتێکدا کە تەرمیمی کۆمیتەی ناوەندی پێویست بێ، ئەو کارە بە هەڵبژاردنی یەک یا چەند جێگر بە ئەندامی ئەسڵیی کۆمیتەی ناوەندی ئەنجام دەدرێ.

ماددەی حەڤدەهەم: دەفتەری سیاسی

١. دەفتەری سیاسیی حیزب لە سکرتێری گشتی‌و ژمارەیەک ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی پێک دێ کە کۆمیتەی ناوەندی بڕیاری لەسەر دەداو هەڵیاندەبژێرێ.

٢. ئەرکەکانی دەفتەری سیاسی ئەمانەی خوارەوەن :

– لە ماوەی نێوان دوو کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی‌دا بەرپرسی جێبەجێکردنی بڕیارەکانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبە.

– لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتیی حیزب‌دا هەڵوێست‌و روانگەکانی حیزب دیاری دەکاو رایاندەگەیەنێ.

– کاروباری کۆمیسیۆنەکان لە کۆبونەوەکانی خۆی دا تاوتوێ دەکاو بریاری پێویستیان لەسەر دەدا.

– کۆبوونەوەکانی خۆی بە پێی پێویست پێک دێنێ‌و راپۆرتی تێکۆشانی خۆی دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

٣. دەفتەری سیاسی بەپێی پێویست‌و بە پەسندی کۆمیتەی ناوەندی، چ لە ڕووی ئەزموونەوەو چ بۆ پسپۆڕیی تایبەت، ژمارەیەک راوێژکار بۆخۆی دیاری دەکا:

– ستاتووی ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی بە پێی ئایینامەیەکی تایبەت ڕێک دەخرێ. ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی لەو کۆبوونەوانەی دەفتەری سیاسیی‌دا کە مەسایلی کەلانی پێوەندیدار بە سیاسەت و بەڕێوەبردنی حیزبییان تێدا تاوتوێ دەکرێ، بە دەنگی مەشوەرەتییەوە بەشدار دەبن.

– ژمارەی ڕاوێژکارانی دەفتەری سیاسی نابێ لە ژمارەی ئەندامانی دەفتەری سیاسی زیاتر بێت.

تێبینی:

– ئەو مەسەلانەی پێوەندییان بە هەموو حیزبەوە هەیە دەبێ لە کۆمیتەی ناوەندی‌دا باسیان لێ بکرێ‌و بڕیاریان لەسەر بدرێ.

– بریارِ پێوەندیی بە هەر کۆمیسیونێکەوە هەبێ، پێویستە بە بەشداریی بەرپرسی ئەو کۆمیسیۆنە بێتە بەرباس‌و پەسند بکرێ.

ماددەی هەژدەهەم: سکرتێری گشتیی حیزب

١. سکرتێری گشتیی حیزب :

– وتەبێژی ڕەسمیی حیزب بەڕووی دەرەوەی حیزب دایە.

– بەرپرسی گشتیی پێوەندی‌یەکانی دەرەوەی حیزبە.

– هەماهەنگی لەنێوان ئۆرگانەکانی بەڕێوەبەریی حیزب‌دا پێک دێنێ.

٢. لە غیابی سکرتێری گشتی‌دا، جێگری سکرتێر ئەرکەکانی جێبەجێ دەکا.

ماددەی نۆزدەهەم: کۆمیسیۆنەکانی کاری حیزب

١. کۆمیسیونەکانی کاری حیزب بەپێی لێکدانەوەو پەسندی کۆمیتەی ناوەندی دیاری دەکرێن.

٢. ئەم کۆمیسیۆنانە بەپێی ستراتیژیی درێژخایەن‌و پلانی کاری ساڵانەو چەند ساڵەی خۆیان کە لە کۆمیتەی ناوەندی-دا دەنگیان بۆ وەردەگیرێ، کار دەکەن.

٣. هەر یەک لەم کۆمیسیۆنانە لە چوارچێوەی ئاییننامەدا لە بەجێگەیاندنی ستراتیژی‌و پلانی کارو بڕیاری ڕۆژانە لە کاری خۆیان دا سەربەخۆن.

فەسڵی شەشەم

کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب

ماددەی بیستەم:

کۆمیسیۆنی پارێزگاری لە پێڕەوی نێوخۆی حیزب لە کەسانی شارەزای بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆی حیزب لە لایەن کۆنگرەوە هەڵدەبژێردرێ.

ماددەی بیست‌ویەکەم:

ئەرکو سەڵاحییەتەکانی کۆمیسیۆنی پارێزگاری ئەمانەن:

١. چاوەدێری بەسەر بەڕێوەچوونی پێڕەوی نێوخۆ لە ڕێکخراوو ئۆرگانەکانی حیزب‌دا دەکا.

٢. لە ڕێگای نوێنەرانیەوە بەشداری کۆنفرانسەکانی حیزب دەبێو لەسەر سەڵاحییەتی کۆنفرانسەکانو درووستیی هەڵبژاردنی ئەندامانی کۆمیتەکانو نوێنەرانی کۆنگرە نەزەر دەدا.

٣. بە شکایەتی ئەندامانی هەڵپەسێردراو یان دەرکراو رادەگاو ئەگەر سزاکەیانی بەپێچەوانەی پێڕەوی نێوخۆ زانی، پێشنیاری هەڵوەشاندنەوەی دەدا.

تێبینی:

١. کۆمیسیۆنی پارێزگاری کاری بەسەر مەسایلی ئیجرایی حیزبەوە نیە.

٢. کۆمیسیۆن لە سزای ئیداری یان سزای پێشمەرگایەتی ناکۆڵێتەوەو تەنیا کاری بە سزای حیزبی‌یە.

٣. کۆمیسیۆن نەزەرو پێشنیارەکانی بۆ پەسند کردن دەداتەوە بە کۆمیتەی ناوەندی.

فەسڵی حەوتەم

داهاتی حیزب

ماددەی بیست‌و دووەم: سەرچاوەی داهاتی حیزب

داهاتی حیزب بریتی‌یە لە :

١. هەقی ئەندامەتیی ئەندامانی حیزب.

٢. یارمەتیی ئەندامان‌و لایەنگران‌و دۆستانی حیزب.

٣. دەسکەوتی پرۆژەو وەبەرهێنان.

فەسڵی هەشتەم

چەند پڕەنسیپی گشتی

– سیستمی کارو چالاکی‌و کۆبوونەوەو کۆنفڕانسەکانی حیزب بە شێوەی سیستم‌و بە بەرنامەو پلانی نووسراوەوە بەڕێوە دەچێ. هەموو تەشکیلات‌و ئۆرگان‌و تیمەکانی کاری حیزب پرۆگرام‌و پلانی کاری خۆیان دەبێ‌و جێبەجێی دەکەن.

– بە مەبەستی بایەخدان بە رۆڵی ژنان لە ریزەکانی حیزبدا، دەبێ گرنگییەکی زۆر بە پەروەردەو پێگەیاندنیان بدرێ بۆ ئەوەی دەرەتانی تواناسازیی پێویستیان بۆ بەڕێوەبردنی کار لە بەشە جۆراوجۆرەکانی تێکۆشانی حیزبدا بۆ برەخسێندرێ. هەروەها دەبێ میکانیزمی گونجاو بە مەبەستی بەشداریی ژنان لە رێبەرایەتیی حیزب‌و ئۆرگانە بەڕێوەبەرییەکانی دیکەی حیزبدا لەبەرچاو بگیرێ‌و لە پرەنسیپی «هەڵاواردنی پۆزەتیڤ»یش کەڵک وەربگیرێ.

– لە نێو حیزبدا وێڕای گرینگیدان بە کەسایەتیی ئەندامانی حیزب و ڕێزگرتن لە مافەکانیان، پاراستنی دیسپلین و ئینسجام ئەرکی هەموو لایەکەو هەرچەشنە کردەوەیەک کە زیان بە نەزمی نێوخۆیی بگەیەنێ لێپرسینەوەی لێ‌دەکرێ.

ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی
بۆ کۆنگرەی ١٦ی
حیزبی دێموکراتی کوردستان

ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی
بۆ کۆنگرەی ١٦ای
حیزبی دێموکراتی کوردستان

- هەلومەرجی نێودەوڵەتی
- ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست
- ئێران
- بنەما و ناسنامەی دەسەڵات لە ئێراندا
- کۆماری ئیسلامی لە گەمەی نێودەوڵەتی و ناوچەییدا
- پرسی ناوکی
- کاریگەریی بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی لەبەستێنی سیاسیدا
- فەزای سیاسی و جووڵەی مەدەنی لە نێوخۆی ئێران
- ئۆپۆزیسیونی ئێرانی
- کورد
- کورد بە گشتی

دۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی کوردستان

• ڕۆژهەڵاتی کوردستان
- پێگەی کورد لە ئێران
- پێناسەی جۆغرافیای ڕۆژهەڵات؛ کورد و ئازەری
- ئایین لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان
- تەوژمی باری ئابووری و کۆمەڵایەتی
- فەزای سیاسی و جموجۆڵی مەدەنی لە ڕۆژهەڵات

- باشووری کوردستان
- باکووری کوردستان
- ڕۆژئاوای کوردستان

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان (ڕوانین و هەڵوێستمان)

– ئامانجی سیاسیی ئێمە
– ئاقاری خەبات و شێوەکانی
– پرەنسیپی ڕۆژهەڵات تەوەری
– خەباتی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆ
– چالاکیی پێشمەرگە و پارێزەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
– ئێمە و دەوڵەتی مەرکەزی
– بواری دیپلۆماسی

هاوپێوەندی و هاوخەباتی

– لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی
– لەگەڵ لایەنە کوردستانییەکان
– کۆنگرەی نەتەوەیی
– هاوکاریی نێوان حیزبەکانی ڕۆژهەڵات
– حیزبی دێموکراتی کوردستان و حدکا

کۆتایی: بیلان و دوورەدیمەن

سەرەتا

میوانە بەڕێزەکان!
هاوڕێیانی خۆشەویست!
نوێنەرانی هەڵبژێراوی ڕێکخراوەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان بۆ شازدەهەمین کۆنگرەی حیزب!

لەلایەن کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانەوە پڕبەدڵ بەخێرهاتنتان دەکەم بۆ کۆنگرەی شازدەی حیزبە تێکۆشەرەکەمان و بەبۆنەی دەستپێکردنی کارەکانی کۆنگرەوە پیرۆزباییتان لیدەکەم هیوادارم بە یارمەتیی هەموو ئێوە بەڕێزان کۆنگرەیەکی بەبەرهەم و پڕ دەسکەوتمان هەبێ و کۆنگرە بتوانێ وێڕای هەڵسەنگاندنی سیاسەت و تێکۆشانی حیزب لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا، لەبارەی دوورەدیمەن و ئاقارەکانی خەباتی لەمەودوامان باشترین بەرچاوڕوونی و دروستترین ڕێنوێنی بداتە ڕێبەرایەتیی ئایندەی حیزبەکەمان و بەگشتی تێکۆشەرانی حیزب.

ئەگەر بەستنی کۆنگرە لە ژیانی سیاسی و ڕێکخراوەیی هەر پارتێکی سیاسیدا بە ساتەوەختێکی گرینگ و چارەنووسساز دادەنرێ، هەلومەرجێکیش کە کۆنگرەکەی تێدا دەبەسترێ دەتوانێ لە بایەخ و هەستیاریی ئەم ڕووداوە ڕۆتینەی ژیانی دێموکراتیکی ڕێکخراوە سیاسییەکە زیاد بکا. بەداخەوە سروشتی مەسەلەی کورد و چارەنووسی نەتەوەکەمان بە درێژایی مێژوو بە چەشنێک بووە کە تێکۆشەرانی ئەو گەلە بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان زۆربەی کات ناچار بوون بەرنامە سیاسی و ڕێکخراوەییەکانی خۆیان لە هەلومەرجی هەستیار و نائاساییدا بەڕێوە بەرن. ئەوە ئەگەر بۆ زۆربەی نزیک بە تەواوی کۆنگرەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان راستە،

بە زۆر هۆی پێکەوە گرێدراو بۆ کۆنگرەی ئەمجارەمان زۆرتریش هەقیقەتی هەیە:

یەکەم، سەرەڕای خەبات و فیداکاریی بێپسانەوەی تێکۆشەرانی گەلەکەمان بۆ دابینکردنی مافە بەرهەقەکانی ئەو گەلە، بەداخەوە هەموو ئەو فاکتەرانەی پێشیان بەوە گرتوە کە مەسەلەی کورد لە ئێران چارەسەر بکرێ یان لانیکەم بەستێنی بردنە پێشی ئەو پرسە لە ڕێگای سیاسی و دێموکراتیکەوە پێک بێ، هەروا لە شوێنی خۆیانن. سەرەڕای زۆر ئاڵوگۆڕی سیاسی کە لە جیهان و ناوچە و تەنانەت لەپێوەندی لەگەڵ مەسەلەی کورددا روویان داوە، کۆماری ئیسلامی کە لەپێناوی بەرژەوەندیی خۆیدا ماوەیەکە لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەڕواڵەت ڕێگای سازانی گرتۆتە بەر و تەنانەت هەوڵ دەدا خۆی وەک بەشێک لە چارەسەری کێشەکانی ناوچەش نیشان بدا، لە ئاستی نێوخۆیی و لەپێوەندی لەگەڵ ماف و ئازادییەکانی خەڵک و بەتایبەتی پرسی کورددا بە هەمان مێتۆدی رابردوو دەجووڵێتەوە؛ باری نائاسایی لە کوردستان و سیاسەتی داخران و سەرکوت و هەڵاواردن دەرهەق بە گەلەکەمان هەروا درێژەی هەیە.

دووەم، هەلومەرجێکی تایبەتی کە ساڵانێکە هێزە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی تێدایە و بۆتە هۆی بەرتەسکبوونەوەی مانۆڕی ئەوان و مانەوەی ڕێبەرایەتی‌یەکانیان لە دەرەوەی سنوورەکانی ئەو جوغرافیایەی ئەوانی لێ هەڵقوڵاون و خەباتی بۆ دەکەن، هەروا بەردەوامە. نهێنییەکمان نەدرکاندوە ئەگەر بڵێین بەهۆی ئەو بارودۆخە تایبەتەوە بەداخەوە کۆنگرەی ئەمجارەشمان بەبێ حزووری راستەوخۆی نوێنەرانی تەشکیلاتی حیزب لە نێوخۆی وڵات کە بەشی هەرە گەورەی تەشکیلاتی ئەم حیزبە پێک دێنێ، بەڕێوە دەچێ. حاشای لێ ناکرێ کە درێژەکێشانی ئەم دۆخە بەشێوەیەکی گشتی کاریگەریی نەخوازراوی لەسەر رادەی بەڕۆژەڤ بوونی پرسی کوردی ڕۆژهەڵات و چۆنایەتی و ئارایشی هێزی خەباتگێڕانە و بەگشتی جێگە و پێگەی بزووتنەوەی کورد لەو بەشەی کوردستان داناوە.

سێهەم، گرژییەکی بێوێنە کە لەدوای قەیرانی سووریە و سەرهەڵدانی داعش بەسەر ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ئەو ناوچەیەدا زاڵ بووە کە کوردستانی لێ هەڵکەوتوە، لە هەموو کاتێک زیاتر ئەویی کردۆتە ناوەندی

قورسایی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان و مەیدانی ململانێ و لەبەریەک ڕاوەستانی زلهێزەکان و دەسەڵاتە هەرێمییەکان. بارودۆخی نوێی ناوچە هەرلەوکاتەدا کە زۆربەی هاوکێشە سیاسییەکانی پێشووتری لە ئاستی ناوچە و جیهاندا خستۆتە ژێر پرسیار و دەتوانێ ئاڵوگۆڕی گەورەتریش بەدوای خۆیدا بێنێ، لەپێوەندی لەگەڵ کوردیشدا هەڵگری کۆمەڵێک دەرفەت و کۆمەڵێک مەترسیی پێشتر نەدیتراوە. ئەم دۆخە نوێیەی ناوچە بە هەموو ئاڵۆزییەکانیەوە هەموو کورد و ئێمەش وەک بەشێک لە نەتەوەی کورد دەخاتە بەردەم کۆمەڵێک پرسیارو ئاستەنگی تازەوە. لێرەشدا جێنەگرتنی تا ئێستای کوردی ڕۆژهەڵات وەک بەشێکی ئەکتیڤ و دانپێدانراوی فاکتەری کوردی لەسەر نەخشەی ئەم ئاڵوگۆڕانە بۆ ئێمە و بۆ هێزەکانی ڕۆژهەڵات شیاوی لێوردبوونەوە و بیرلێکردنەوەی جیددییە.

ئەگەر هەمووی ئەمانە و زۆر مەسەلەی ورد و درشتی دیکەش دۆخی ئێستا و دوورەدیمەنی خەباتی لەمەودوای هەموو ئەو هێزانە کە بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی کوردی ڕۆژهەڵات تێدەکۆشن هەستیارتر دەکەن، بۆ حیزبی دێموکڕات هۆکارێکی مێژووییش هەیە کە کاتی بەستنی ئەم کۆنگرەیە بایەخدارتر دەکا. لەگەڵ ئەوەدا کە کۆنگرەی ئەمجارەشمان لەکاتی پێشبینیکراو لە پێڕەوی نێوخۆی حیزبدا بەڕێوە دەچێ، وەک هەڵکەوتێکی جوان و پڕماناش کۆنگرەی شازدەی حیزب دەکەوێتە حەفتاهەمین ساڵی دامەزرانی حیزبەوە. ئەو حیزبە کە چەند مانگێکە پێی ناوەتە هەشتەمین دەیەی خەبات و تێکۆشانی خۆی، تا ئێستا ڕێگایەکی دوورودرێژ و پڕهەوراز و نشێوی لە خەبات بۆ وەدەستهێنانی مافە ڕەواکانی گەلی کورد بڕیوە. ئەو ڕێگایە بە هیمەتی بەرزی ئەندامانی حیزبەکەمان براوەو بە قەڵغانێکی قایم لە فیداکاریی پێشمەرگە و لەخۆبردوویی تێکۆشەرانی حیزب تەنراوە. حیزبی ئێمە لەو ڕێگایەدا هەم شانازی و سەروەریی زۆری تۆمار کردوون، هەم زەبری زۆر گەورەشی وێ کەوتوون. بەڵام نە بە سەرکەوتنەکان لەخۆبایی بووە و نە بە داکشانەکانیش تووشی داماوی بووە. میراتێکی سیاسی و مەعنەوی کە ئەو حیزبە لە بزووتنەوەی کوردا جێگیری کردوە و هەموو ئەو خەسڵەتانە کە تایبەتمەندییان داوەتە خەباتی ئەم حیزبە، وای لە حیزبەکەمان کردوە کە هەر لەو کاتەدا ریشەی لە قووڵایی مێژووی

نوێی کورددا هەیە و خاوەنی ئەزموونێکی دەوڵەمەند و پڕ شانازی یە، ئێستاش جێمتمانەترین چراوگی ڕێی ڕزگاریی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هەڵگری خەون و خولیای سیاسیی گەورە بۆ ئاییندەی ئەم گەلە بێ.

لەسەر ئەو بنەمایە و بەمەبەستی ڕێزگرتن لە حەوت دەیە کوردایەتی و وڵاتپارێزیی پشوودرێژانەی نەوە یەک لەدوای یەکەکانی کاروانی خەباتی حیزبی دێموکڕات پێشنیار دەکەم کۆنگرەی شازدەمان بە «کۆنگرەی حەفتاساڵ تێکۆشان» ناودێر بکەین. هیوادارم ئەو ڕێکەوتە هاندەرمان بێ بۆ ئەوەی لە بڵیندایی حەفتا ساڵ تەمەنی حیزبەکەمان ڕا ئاوڕ بدەینەوە سەر ئەو ڕێگا دوور و درێژە کە تا ئێستا حیزبەکەمان بڕیویەتی و سەرباری هەموو سەختی و کەموکوڕییەکان شانازی بەوەوە بکەین کە ئەمڕۆ ئێمە میراتگر و هەڵگری ئەو ئەمانەتە مێژووییەین. هەر لەو کاتەدا دەبێ ئەو بۆنەیە هانمان بدا بۆ ئەوەی بەلەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو فاکتەرانەی لەسەرەوە ئاماژەمان بە هێندێکیان کرد، ئازایانە و سەختگیرانە کارکردی تا ئێستای خۆمان و خەباتەکەمان بدەینە بەر زەڕڕەبینی هەڵسەنگاندن. پێویستە بەوپەڕی هەستی بەرپرسیارییەوە خۆمان لە جارانیش ئەرکدارتر بکەین و چ لە کۆنگرە و چ لە دوای کۆنگرەوە باشتر حیزبەکەمان بۆ دەرچوون لە هەلومەرجی ئێستا تەیار بکەین. تەیاربوونێک کە بەپێی فرەڕەهەندیی خەباتەکەمان کەرەستەی پوخت و تۆکمەشی لە هەموو بوارەکاندا پێویستە، هەم ئەزموونی رابردووی دەوێ، هەم فیکری نوێ.

لەسەریەک ئەوە ئەرکی ئەندامانی بەشداری کۆنگرەیە کە بە لێکدانەوەی سیاسیی خۆیان لە بارودۆخی گشتیی نێودەوڵەتی و ناوچە و ئێران بەرچاوڕوونی بۆ خەباتی حیزب و جووڵانەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە داهاتوودا بدەنە دەست. هەر لەوکاتەدا بە هەڵسەنگاندنی وەزعی ئێستای حیزب تێبکۆشن حیزبەکەمان بۆ ئاینده بەجۆرێک ئامادەبکەن کە وەڵامدەری ئەرک و بەرپرسایەتیی خۆی لە ئێستا و داهاتووی ڕۆژهەڵاتی کوردستان‌دا بێ. ئەو لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنەش دەبێ یارمەتی بە دەوڵەمەند کردنی ئەم ڕاپۆرتە بکا کە لەڕووی مێتۆدەوە جیا لە تاوتوێی گرینگترین پرسەکانی پێوەندیدار بە خەباتی ئێمە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا، وەبیرهێنانەوە

و دەستنیشانکردنی کۆمەڵێک فاکتەری دائیمی و پێکهاتەیی (ساختاری) یش لەخۆ دەگرێ. هەروەها پێبەپێی لێکدانەوەکەمان تێدەکۆشین ئەو ئیدەئال و پرەنیسپانەش بخەینە ڕوو کە بۆ ئێستا و داهاتووی خەباتی خۆمان بە گرینگیان دەزانین، بۆ ئەوەی لە بەرنامەڕێژیی کار و تێکۆشانماندا هەم بۆخۆمان کاریان پێ بکەین و هەم لە بازنە فراوانترەکانی خەبات و سیاسەتدا زیاتر بیان چەسپێنین.

هەلومەرجی نێودەوڵەتی

پێوەندیی نێودەوڵەتی لەسەر پاراستنی بەرژەوەندی ڕێکخراوە و یاسا و ڕێساکانیش کۆمەڵێک دار و لەلەن بۆ پاراستن و ڕاگرتنی فەزای هاوسەنگیی بەرژەوەندییەکان. لە سەردەمی شەڕی سارددا کە کێبەرکێیەکی توند لە نێوان بلۆکی ڕۆژئاوا و بلۆکی ڕۆژهەڵات لە ئارادا بوو و بە ئادرەسی واشینگتۆن و مۆسکۆ پێناسە دەکرا، سیاسەتی جیهانی لەسەریەک، پەیڕەوی دوو جەمسەرییەکی روون و یەکلاکەرەوە بوو. لەو سەردەمەدا پرسی شەڕ و ئاشتی و چارەسەری کێشەکان لە جیهاندا بەپێی نەخشەڕێگای ستراتێژی و تاکتیکی ئەو دوو زلهێزە دیاریدەکران. ئاڵوگۆڕ لە بلۆکی بەرەی سۆڤیەتی پێشوودا و سەرلە نوێ کێشرانەوەی جۆغرافیای سیاسیی جیهان، کۆتایی بەو دوو جەمسەرییە هێنا.

ئەو ئاڵوگۆڕە بەستێنێکی لەبار و گونجاوی بۆ پتر بە جیهانیبوونی دیاردەگەلێکی وەک میدیا، ئابووری و ئاسایشی نێودەوڵەتی دروستکرد کە زۆر لایەن کەموزۆر خۆیان تێدا دەدیتهوە. لهو نێوهدا، بەرژەوەندییە هاوبەشە ئابوورییەکان لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا پێویستیان بە ئەمنیەتی هاوبەشیش هەبوو. هەربۆیە دوای ئهو گۆڕانانە زۆر سروشتی بوو کە کێشە و رووبەڕوو بوونەوەکانیش لە چوارچێوەی کلاسیکیی شەڕ و کێشەی ڕاستەوخۆی نێوان دوو یان چەند دەوڵەتدا کەمڕەنگ ببنەوە و ڕکەبەری و ململانەکان لە بواری سیاسی و ئەمنیەتی و ئابووریدا شێوازی دیکە بە خۆوە بگرن. ئەمڕۆ گەشەی تێکنۆلۆژی و بەرژەوەندیی هاوبەشی ئابووری بووهتە هۆی ئەوە کە کەرەسەکانی شەڕ و گوشارهێنان

لە کێبهرکێی نێودەوڵەتیشدا بگۆڕدرێن. گەیشتن بە زۆر مەبەستی سیاسی و ئابووری و ئەمنیەتی کە کاتی خۆی بە شەڕ و ڕووبەڕوو بوونەوەی نیزامی تەواو دەبوو، ئێستا بە فشاری سیاسی و گەمارۆی ئابووری و ریزکردنی کۆمەڵیک یاسا و رێسا لە چوارچێوەی ئیلزامات و دەروەستیی نێودەوڵەتیدا وەدەست دێ.

لەگەڵ ئـەوەی سەردەمی شـەڕی سارد لەمێژە کۆتایی پێ هاتوە و ساڵانێکە فرە جەمسەری جێی دوو جەمسەریی گرتۆتەوە، دیاردەیەک کە لەم ساڵانەی دواییدا بەدی دەکرێ و هەتا دێ قووڵتر دەبێتەوە ئەوەیە کە رووسیە بەمەبەستی قەرەبووکردنەوەی لاوازیی پێگەی ساڵانی رابردووی، جیا لە کێشەکانی پێوەندیدار بە حەوزەی نفووزی سوننەتیی خۆی کە بەرچاوترینیان قەیرانی ئۆکراین بوو، هەوڵی داوە کۆمەڵێک کێشەی دیکەش لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا و یەک لە وان قەیرانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و دوو بەرەیی شیعە و سوننە بۆ ئەوە بەکار ببا کە جێپێیەکی پتەوتر و بەرفرەوانتر لە پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان و نفووز لە ناوچەدا بۆخۆی بکاتەوە. وەک دەرەنجامێکی ئەو ململانێ گەورانەش بە جۆرێک دوو جەمسەرییهکەی پێشوو بە شێوازگەلی دیکە و لەسەر بنەمای کۆمەڵێک فاکتەری نوێ (کە چیدیکە ئیدئۆلۆژیک و یەکدەستنین) زیندوو بۆتەوە.

دیارە سەرهەڵدانەوەی ئاشکراتری رقەبەریی نێوان ئەمریکا و رووسیە نەبۆتە هۆی پەکخستنی دامودەزگاکانی شەرعییەتی نێودەوڵەتی (وەک لە سەردەمی شەڕی ساردا باو بوو) بۆ نموونە لە چوارچێوەی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا زلهێزەکان کەموزۆر هەماهەنگی و هاودەنگییان لەبواری ئەمنییەتی جیهانیدا پێکەوە هەبووە کە لەو پێوەندییەدا دەکرێ ئاماژە بە رەوتی کۆنترۆل و داماڵینی چەکە کۆمەڵکوژەکان بکەین. جیا لەوەش سەرهەڵدان و پەلکێشانی کۆمەڵێک مەترسیی هاوبەش کە تازەترین و گرینگترینیان داعشە بوونەتە بەستێن و بابەتی بڕیاری نێودەوڵەتی.

دیاردەی تێرۆریزم بەتایبەتی ئەو جۆرە لە توندوتیژیی کوێر کە لەسەر بەستێنی بنئاژۆیی ئیسلامی دروستبووە و لەو چەند ساڵەی دواییدا بە شێوەکی زۆر بەربلاوتر لە پێشوو بەرۆکی مرۆڤایەتیی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و زۆر گۆشە و کەناری دیکەی جیهان گرتوە، ئەمڕۆ وەک

بابەتی هەرە مەترسیدار بۆسەر ئاسایشی نێودەوڵەتیی زۆر بەرچاو. هەر ئەوەشە کە پرۆژەی داعشی بەرەورووی ئەو دژکردەوە بەربەرین و بێوێنە نێودەوڵەتییە کردۆتەوە. بەڵام حاشای لێناکرێ کە نە هۆکارەکانی سەرهەڵدان و پەلکێشانی ئەو دیاردە مەترسیدارە تەنیا ئیدئۆلۆژین و نە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش لە دارشتنی ئامانج و شێوازەکانی ئەو رووبەڕوو بوونەوەیەدا یەکدەنگ و یەکگرتوویە. لەڕاستیدا ئامانج و ئاجێنداکان لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا زۆر لێک جیاوازن و قەیرانی سووریە و شەڕی داعش بوونەتە سێناریۆی بردنەپێش و یەکلاکردنەوەی کۆمەڵێک ململانەی زۆر فراوانتری نێودەوڵەتی و هەرێمی.

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست

ئەوە کە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ئەمڕۆ لە هەموو سەردەمێک زیاتر بۆتە ناوەندی قورسایی پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان تەنیا ناگەرێتەوە سەرفاکتەرەکانی پێوەندیدار بە هەلومەرجی ئەمڕۆوە. بەڵکوو کۆمەڵێک پارامێتری دائیمی و پێکهاتەییش هەن کە وەبیرهێنانەوەیان لێرەدا زیادی نیە. سووکە ئاوڕدانەوەیەک لە مەوقعیەت و پاشخانی مێژوویی ئەم ناوچەیە بەستێن و بنەمای ئاڵۆزییەکانی ئەم ناوچەیەمان باشتر بۆ دەردەخا و یارمەتیمان دەدا کە لەجیاتی روانینێکی سیرفەن ئیدئالگەرایانە، واقعبینانەتر چاو لە ئێستا و ئاییندەی ئەو ناوچەیە بکەین.

بێگومان پێش هەموو شتێک فاکتەرە سروشتییەکان واتە هەڵکەوتی جوغرافیایی و ژیئۆپۆلیتیکی بێوێنەی ئەم ناوچەیە وەک شوێنی بەیەک گەیشتنی سێ قاڕڕەی جیهان و گوزەرگای رێڕەوە گرینگەکانی گواستنەوەی جیهانی و دەوڵەمەندیی ئەو ناوچەیە لەڕووی نەوت و سەرچاوە سروشتییەکانی دیکەوە بوونەتە هۆی ئەوەی ئەو ناوچەیە بکەوێتە چەقی بازنەی بەرژەوەندیی ئابووری و ئەمنیەتی جیهانی.

ئینجا ئەوەی بۆ تێگەیشتن لە دۆخی ئەمڕۆی ئەم ناوچەیە پێویستە بە هێند بگیرێ، پاشخانی مێژوویی و درێژەکێشان و بەرجەستە بوونەوەی هەرچی زیاتری ئەم پاشخانە لە ململانێ سیاسییەکانی ئەمڕۆی ناوچەکەدایە. لێرەدا فاکتەری هەرە یەکلاکەرەوە و کاتالیزۆر ئایینە.

دەزانین کە هەر سێ ئایینی یەهوودی و مەسیحی و ئیسلام و هەندێ وردە ڕێبازی تر لەو ناوچەیەدا سەریان هەڵداوە و مێژوویەکی دوور و درێژیان لە شەڕ و ڕکەبەرایەتی لەگەڵ یەکتر تۆمارکردوە. ئیسلام و مەسیحییەت بوون بە دوو ئایینی جیهانی. لەنێو ئایینی ئیسلامیشدا کێشە و ناکۆکیی کەڵەکەبووی سەدان ساڵەی شیعە و سوننە ڕۆژبەڕۆژ پتر بەسیاسیکراوە تا ئەوە کە ئەمڕۆ بوونەتە دوو جوڵانەوەی سیاسیی چالاک لەدژی یەکتر. لەو ڕەوتی بەسیاسی بوونەی هەرچی زیاتری مەزهەبدا، ڕێبازی شیعە دەمێکە خاوەنی مەرجەعی ڕێکخەری خۆیەتی، چونکە لەدوای ئینقلابی ئێرانەوە، کۆماری ئیسلامی وەک ئادرەس و ڕێکخەری شیعەکان لە ناوچەکەدا بووهتە سەرچاوەی هەرە بەرچاوی کێشە و نائەمنی لە ناوچەدا. ئەگەر لە دەرەوەی ئێرانیش بۆ نموونە لە عیراق مەرجەعییەتێکی غەیرە ئێرانی بۆ شیعەکان نەخش بگێڕێ، ئەوە لە بازنەی سنووورداری تایبەت بەو وڵاتە دەرناچێ و لەهەرحاڵدا ناکۆکیی بنەڕەتیی لەگەڵ ئاقارە بڕیار لەسەردراوەکانی تاران لە ناوچەدا نیە. ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر ئیسلامی سوننە، لەگەڵ ئەوەی زۆر پێش مەرجەعیەتی سیاسیی شیعەکان ئیخوانولموسلیمین هەوڵی دا لە بازنەی بەربەرینی جیهانی ئیسلامدا ببێتە سەمبول و مەرجەعی سیاسی، بەڵام لەو کارەدا سەرکەوتوو نەبوو. هەربۆیە ئەمڕۆ زۆرتر ڕێکخراوە توندڕەوەکان هەوڵ دەدەن نوێنەرایەتیی ڕەهەندی سیاسیی ئیسلامی سوننە بکەن.

ئەگەر بە کەرەستەبوونی ئایین لە شکڵ بەخشین بە ململانە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا زۆر کاریگەرە، لایەنێکی دیکەی مەسەلەکە میراتی پۆست ئیستعماریی ئەو ناوچەیەیە کە بەهۆی ئەوەی هەڵگری عەقلانییەت و عەداڵەت نەبووە و زۆرتر دەرەنجامی پێکهاتن لەسەر رقەبەریی بەرژەوەندیی نێوان هێزە سەرکەوتووەکانی هەردوو شەڕی جیهانی داڕێژراوە، کاریگەریی خراپی لەسەر ئاشتی و سەقامگیری لەو ناوچەیە بەجێ هێشتوە. بۆ نموونە نەخشەی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەدوای ڕێککەوتنی سایکس-پیکۆوە لەجیاتی ئەوەی بەپێی ویست و بەرژەوەندیی نەتەوەکانی ئەو ناوچەیە دیاری بکرێ، لەسەر بنەمای سیاسی و جوغرافی و بەڕێوەبەریی گرێدراو بە ئیدارەی کۆلۆنیالییەوە بووە. لێرەدایە کە دەبینین لەحاڵێکدا

نەتەوەی عەرەب بەسەر چەندین یەکەی سیاسی‌دا دابەش کراوە کە بە پێناسەی خاک دەبن بە دەوڵەت، نەتەوەی کورد لەو مافە بێبەش کراوە. لەولاشەوە، دروستبوونی دەوڵەتی ئیسرائیل لەدوای شەڕی دووهەمی جیهانی لەجیاتی ئەوەی پرسی قەوارەی نەتەوەیی بە دروستی چارەسەر بکا، لەڕاستیدا بۆتە سەرەتای کێشەی دەیان ساڵەی جیهانی عەرەب و ئیسرائیل، بەچەشنێک کە هەتا ئەم دواییانەش مەسەلەی فەلەستین وەک کاتالیزۆری کێشە و ململانە سیاسییەکانی پێوەندیدار بە جیهانی عەرەب و ناوچە نەخشی دەگێڕا.

نالێکی و نالەباریی ئەم میراتە ئیستعمارییە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست کاریگەریی خراپی لەسەر چۆنیەتیی حوکمڕانی و هاوکێشەی نێوان خەلک و حکوومەتەکانیش بەجێ هێشتوە. لەو شوێنەدا کە ڕەوتی دێموکراتیزاسیۆن و شەپۆلە یەک لەدوای یەکەکانی دێموکڕاسی لە زۆر وڵات و ناوچەی دیکەی جیهاندا سەرکەوتنی بەرچاوی بەدەستهێناوە و ژمارەی دیکتاتۆرەکان هەر هاتوە و کەمتر بۆتەوە، هەروەک لە ڕووداوەکانی بەناو «بەهاری عەرەبی«دا سەرلەنوێ سەرنجمان دا، لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا شۆڕش و ئاڵوگۆر و دەستاودەستکردنی دەسەڵات، دێموکراسی و کۆمەڵگەی مەدەنییان لێنەکەوتۆتەوە. بەپێچەوانەوە، وێکهەڵنەکردن و شەڕی فیرقەیی و تێرۆر لە یەکلاکردنەوەی ناکۆکییە سیاسییەکاندا بوون بە ئەمری واقیع و فەرهەنگی زاڵ بەسەر ژیانی سیاسیی ناوچەدا.

ئەزموونی ساڵانی ڕابردوو ئاماژە بەوە دەکا کە جێگیرکردنی دێموکراسی و لێبوردەیی و دابەشکردنی دەسەڵات لەو ناوچەیەدا کارێکی ئاسان نیە. ئەم خەسڵەتە لە سەردەمی ئەمڕۆدا زیاتریش ناوچەکەی تووشی ئاڵۆزی و ناسەقامگیری کردوە و زۆر بەزەحمەت دەکرێ پێشبینیی دەرئەنجامەکانی بکرێ. بەلەبەرچاوگرتنی ئەو ڕاستییەش کە دامەزراوە دێموکراتیکەکان بەبێ ئاشتی و تەناهی و گەشەسەندن ناتوانن پێ بگرن، کارەساتێکی ئینسانی کە لەو ناوچەیەدا لە شکلی کۆمەڵکوژی و ئاوارەیی بە میلیۆنان خەڵک و تێکڕووخانی ژێرخانی ئابووری و هەڵوەشانی شیرازەی کۆمەڵایەتیی وڵاتاندا خۆی دەنوێنێ، هێندەی دیکە دوورەدیمەنی دێموکراسیی لەو ناوچەیەدا لێڵ کردوە. گوتنی ئەو ڕاستییە نابێ بە مانای دوودڵبوون

لە خەبات بۆ وەدیهێنانی دیموکراسی وەک ئیدەئالێکی کۆمەڵگەکان لێک بدرێتەوە، بەڵکوو بۆ ئەوەیە واقعبینانەتر چاو لە ڕەوتی ڕووداو و ئاڵوگۆڕەکانی ناوچەی خۆمان و جێگە و پێگەی کورد لەنێو ئەو ڕووداو و ئاڵوگۆڕانەدا بکەین.

ئێران

لە سەرەتای ئەم ڕاپۆرتەدا ئاماژەمان بە پێویستیی وەبیرهێنانەوە و تیشکخستنە سەر هێندێک فاکتەری پێکهاتەیی لە لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنی هەلومەرجی سیاسیی ڕۆژدا کرد. ئەو کارە بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ ئێراندا گرینگ و بەسوودە.

بنەما و ناسنامەی دەسەڵات لە ئێراندا

مێژووی دوورودرێـژی حکوومەت و دەسەڵاتداری لە ئێران پاشخانێکی دروست کردوە کە کاربەدەستانی تاران لە بەڕێوەبردن و بەسەریەکەوە ڕاگرتنی وڵات و پاراستنی دەسەڵاتێکی سەرەڕۆ و ناوەندگەرادا پشتیان پێ بەستوە. بەپێچەوانەی ئەو دەوڵەتانەی دیکە کە لە شکڵی ئێستایاندا قەوارەی سیاسیی تازە و بەرهەمی ئازادیی موستەعمەرەکان و لەبەریەک هەڵوەشانی ئیمپراتۆریی عوسمانین، جوغرافیای سیاسیی ئێران لە سەردەمی نوێدا کەم و زۆر وەک خۆی ماوەتەوە.

ناسیۆنالیزمی ئێرانی وەک بزوێنەری سەرەکیی مێژووی هاوچەرخی ئێران، هەرگیز خوێندنەوەی لە کێشەکانی ئێران و ڕێگاچارەکان بە ئاقارێکدا نەبووە کە پێناسەیەکی فرەنەتەوەیی کۆمەڵگەی ئێرانی لێبکەوێتەوە و بکرێتە بنەمای ئیدارەی هاوبەشی ئێران. هاوپەیمانیی زەینیی ناسیۆنالیزمی ئێرانی وەک هێمای ئێرانیبوون کە دوای شۆڕشی ئێران بەتەواوی پڕڕەنگ بووەو لەپەراوێزکەوتنی پێکهاتە غەیرەفارسەکانی لێ کەوتۆتەوە. ئەو پێناسە هاوبەشەی (شیعە – ئێرانی) نەک هەر لە ژیانی ڕۆژانە و بۆنە ئایینی و غەیرە ئایینییەکاندا بۆتە فەرهەنگی ئێرانییە شیعە

مەزهەبەکان، بەڵکوو لە بەستێنی سیاسی و حکوومەتییشدا ڕەنگدانەوە و لێکەوتی هەبووە. بە ڕێکەوت نیە کە حاکمیەتی ئەمڕۆ لە ئێراندا وێڕای بە قانوونیکردنی دامودەزگای دەسەڵات لەسەر بنەمای ئەو پێناسە مەزهەبییە، لە شکڵبەخشین و نیشاندانی پێگەی جەماوەریی خۆیشیدا پێش هەموو شتێک پشت بە بنیاتی مەزهەبی شیعە و بۆنە و دامەزراوەکانی سەر بەم مەزهەبە دەبەستێ. ئەو پێناسەیە کە بەرهەمەکەی ڕێککەوتنێکی زیمنی بۆ پاراستنی یەکیەتیی خاکی ئێران بووە، لە وەزعیەتی ئێستای ململانە و شەڕی نێوان دوو کەمپی شیعە و سوننی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا هێندەی دیکەش بۆ پاراستنی پێناسەی مەوجوود لە دەسەڵات لە ئێراندا کەڵکی لێوەردەگیرێ.

کۆماری ئیسلامی لە گەمەی نێودەوڵەتی و ناوچەییدا

بەدوای هاتنەسەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا، ئێران بووە بە فاکتەرێکی بەرچاوی دنەدانی کێشە و ململانێ سیاسی و ئایینیەکانی ناوچەکە. ستراتێژیی ئێران لەو سەردەمەدا ئەوە بوو کە ببێتە مەکۆی خەبات دژی ئیسرائیل و ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا. پاش شەڕی ئێران و عیراق و هەموو ئەو ئاڵوگۆڕە سیاسییانەی دواتر لە ناوچەدا هاتنەگۆڕ، ئەمجارە ئێران ستراتێژیی خۆی گۆڕی و زۆرتر وەک خاوەن و ئادرەسی ڕێڕەوانی مەزهەبی شیعە لە گەمە سیاسییەکانی ناوچەدا دەرکەوت. چ سیاسەت و دروشمی ئێران لەدژی ئیسرائیل و چ پشتیوانیی لە شیعەکانی ناوچە دەبێ لە چوارچێوەی ستراتێژییەکدا ببینرێن کە بەرژەوەندی و مانەوەی خۆی لە بەردەوامیی ئاڵۆزییەکان و حزووری چالاکانەی لەنێو کێشەکانی ناوچەدا دەبینێ. سوپای قودس و حیزبوڵڵای لوبنان و حەماس و جیهادی ئیسلامیی فەلەستین و حوسیەکانی یەمەن کە ڕێژیم پشتیوانییان لێدەکا، بەشێک لە ئامرازەکانی بردنەپێشی ئەم ستراتێژییەن. کۆماری ئیسلامی بە هەوڵی ڕێبەریکردنی ئەو ئاڵۆزییانە لە چوارچێوەی ململانەی شیعە و سوننەدا دەیەوێ هەم کەمەربەندێکی ئەمنیەتی بۆخۆی لەناوچەکەدا دروست بکا وهەم ئەو پەیامەش بداتە جیهان کە ئەوە کەمپی سوننەیە سەرچاوەی

تێرۆریزمی جیهانییە نەک شیعە. ئێستا کە کەمپی سوننە بە سەرۆکایەتیی عەرەبستانی سەعوودی لە چوارچێوەی هاوپەیمانییەکی سیاسی و نیزامیدا بە جیددی خەریکی خۆڕێکخستنە، پێشبینی دەکرێ کۆماری ئیسلامی هێندەی دیکەش بۆ زیادکردن و جووڵاندنی هێزەکانی لایەنگری خۆی لە ناوچەدا هەوڵ بدا.

هەوڵی ڕێژیم بۆ بیمەکردنی ئاییندەی خۆی تەنیا بە «ناردنە دەرەوەی شۆڕش» و قەیرانسازی لە ناوچەدا نەوەستاوە، بەڵکوو لە یەک دەیەی رابردوودا پڕۆگرامی ناوکیشی بە بوعدێکی نیزامییەوە لێ زیادکردوە کە هەوڵی بەرفرەوانی ڕێژیم بوو بۆ ئەوەی نەک هەر لە ئاستی ناوچەییدا بەڵکوو لە ئاستی نێودەوڵەتییشدا ببێتە فاکتەرێکی حاشاهەڵنەگر و بەهێزی گەمە و هاوسەنگیی ئەمنیەتی. لەگەڵ ئەوەدا کە وەک لە خوارەوە باسی دەکەین، پاش ڕێککەوتنی ناوکی، ئێران بە چەشنێک ملکەچی ویستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بووە و چوارچێوەیەک بۆ پێشگیری لە بەرزەفڕییەکانی لەو بوارەدا دانراوە، بەڵام ئەم پاشەکشە و سازانە نە بە مانای جێ متمانە بوونی ڕێژیم لە خودی ئەم بوارەدایە و نە سیاسەتی تێکدەرانە و دەنەدەرانەی ڕێژیمیش لە ناوچەدا بەهۆی سەرفەسڵی نوێی پێوەندییەکانی ئێران و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییەوە کۆتایی پێ هاتوە. بەپێچەوانەوە، ئێران ئێستا لە کێشە و ئاڵۆزییەکانی ناوچەدا لە هیچ کاتێک کەمتر چالاک نیە و بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ قەیرانی سووریەدا بە پشتبەستن بە تێوەگلانی هەرچی زیاتری رووسیە، تا دێ لەو ئامانجە نزیکتر دەبێتەوە کە دان بە جێگە و پێگەی ئەو لە دووڕەدیمەنی چارەسەری ئەو قەیرانەدا بنرێ. ڕێژیم لە کۆی ئەم دۆخەش وەک فاکتەرێک بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتی خۆی کەڵک وەردەگرێ و بەو کار و کردەوانەی تێدەکۆشێ خەڵک لە نێوخۆی وڵات لەوە بترسێنێ کە ڕەنگە کۆمەڵگەی ئێرانیش تووشی چارەنووس و نەهامەتیی هاوشێوەی خەڵکی سووریە و عێراق بن. ترسێک کە کاریگەریی لەسەر روانین و ئاقاری سیاسیی بەشێکی بەرچاو لە بژاردە و لایەنە ئێرانییەکانی دەرەوەی وڵاتیش داناوە.

پرسی ناوکی

پرسی ناوکی دە ساڵیش پتر بابەتی هەرە بەرچاوی تەعامولی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی‌یە. حیزبی دێموکڕاتی کوردستان، لەپێوەندی لەگەڵ ئەو کێشەیە و ڕێککەوتنی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئێران لەسەر چوارچێوەیەک بۆ چارەسەری ئەو پرسە هەمیشە هەوڵی داوە هەڵوێستێکی مەنتیقی و واقعبینانە بگرێتە بەر. جەوهەری ئەو هەڵوێستەی ئێمە بریتی بووە لە خۆبواردن لە ئومێدبەستن بە ڕووبەڕوو بوونەوەی سەربازیی جیهانی دەرەوە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بەهۆی ئەم پرسە و نەبەستنەوەی ئاجێندای خەبات و تێکۆشان بە وەدیهاتنی سیناریۆیەکی لەم چەشنەوە. سەرەڕای هەموو کەڵکێکی فێڵبازانە کە ڕێژیم هەوڵ دەدا لەو کێشەیە و تەنانەت لە چارەسەرەکەی وەریبگرێ، ئێمە هەڵوەژێرانی ئەو مەسەلەیەمان لەبەر ئەوە بە زەرەر نەزانیوە کە مەیدانی مانۆڕی ڕێژیم لە خانەی ئەمنیەتی ناوچەیی و جیهانیدا لە ڕێگەی دەستڕاگەیشتنی لە کورتماوەدا بە چەکی ناوکی سنووردار دەبێتەوە و چی‌دیکەش هەموو سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانی بە بیانووی ئەم مەسەلە و پرسانەی بۆ ئێمە و بۆ خەڵک گرینگترن، واتە دێموکڕاسی و مافی مرۆڤ و مافی پێکهاتەکانی ئێران، لانادرێ. چونکە لەلایەک مەرج نیە جێبەجێکردنی ئەو ڕێککەوتنە مسۆگەر بە بەرژەوەندیی مەرامە ناسالمەکانی ڕێژیم تەواو بێ، لەلایەکی دیکەوە ڕێژیم لە نێوخۆش و لە ناوچەشدا بەرەوڕووی کۆمەڵێک کێشە و گیروگرفتی جیددییە. هەربۆیە پێویستە ئاجێندای خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی ئێران بە سوودوەرگرتن لە هەموو ئەو دەرفەت و بەستێنانەی دەکرێ لە هەردوو ئاستدا شکڵ بگرن، ڕێک بخرێ.

سەرەڕای هەراوهوریای کاربەدەستانو دامودەزگا تەبلیغاتییەکانی کۆماری ئیسلامی کە دەیانەوێ وا بنوێنن پاشەکشەیان بە کۆمەڵگەی

نێودەوڵەتی کردوە، ئێمە ئەو پێگەیشتنەمان بە سەرکەوتنی ئیرادەی نێودەوڵەتی بە سەر ملنەدانو خۆبواردنی ڕێژیمێکی لاسارو یاخی لە پەیماننامە جیهانییەکان لە بواری هەستیارو گرنگی ناوکی‌دا لە قەڵەم داوە. لەو سۆنگەیەوە، ڕێککەوتنی نێوان کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئێران و پاشەکشەکردن بە بەرزەفڕییەکانی کۆماری ئیسلامی لەو پێوەندییەدا لە چەشنی خۆیدا سەرکەوتنێکە بۆ پێشگیری لە نائەمنتر بوونی جیهان و گرژیی زیاتر لە ناوچەدا و سەپاندنی ئیلزاماتی نێودەوڵەتی بەسەر دەوڵەتێکی سەرەڕۆی لە چەشنی ئەو ڕێژیمەدا.

ڕێککەوتن لەگەڵ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لە سەر کەیسی ناوکی‌و هەڵگیرانی سزاو گەمارۆ جیهانییەکانی پێوەندیدار بەو کەیسە، ئەگەر لە لایەکەوە دەتوانێ لەسەر ئابووریی ئێرانو ژیانی خەڵکی ئەو وڵاتە شوێنەواری ئەرێنیی هەبێ و پێشگیری لە بەفیڕۆدانی زیاتری سەروەت و سامانی وڵات لەو ڕێگایەدا بکا، لەلایەکی دیکە بە مانای کەمبوونەوەی گوشاری دەرەکی لە سەر خودی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی‌و دروستبوونی دەرفەتو دەستئاوەڵایی هەم بۆ سەرکوت لە نیوخۆی وڵاتو هەم بۆ مەیدانداری لە ئاستی ناوچەو درێژەدان بە دەستێوەردانی کاروباری وڵاتانو پشتگیریی تێرۆریزمو توندڕەوییە. ئێمە هیوادارین بە چارەسەری ئاشتییانەی کێشەی ناوکی دەرفەت بۆ زەقبوونەوەی پرسی نەبوونی دیموکراسی‌و پێشێلکرانی مافی نەتەوەکانو سەرکوتکرانی ئازادییەکان لە ئێران پێک بێ‌و ئیرادەی نێودەوڵەتی هەروەک لە بواری ناوکی‌دا توانی ئەو ڕێژیمە ناچار بە چاوخشاندنەوە بە سیاسەتو هەڵوێستی خۆی‌دا بکا، لەم بوارەش‌دا کۆماری ئیسلامی ناچار بە گۆڕینی سیاسەتو ڕەفتاری خۆی بکا. پێشمان وایە ئەم پاشەکشەیە دەتوانێ هەلومەرجو دەرفەتو بەستێنی جۆراوجۆری سیاسی بە دوای خۆی‌دا بێنێ کە پێویستە هێزو لایەنە سیاسییە ئازادیخوازەکانی ئێران، چ ئەوانەی کە ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامینو، چ ئەوانەی لە نێوخۆی وڵاتو لە چوارچێوەی قانوونو حاکمییەتی ئەو ڕێژیمەدا بۆ هەلومەرجێکی سیاسیی باشتر تێ‌دەکۆشن، بۆ وەڕێخستنی خەباتێکی بەرینو شێلگیرانە بیانقۆزنەوە.

ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر خەباتی خەڵکی ڕۆژهەلاتی کوردستانو

تێکۆشانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە پێناوی مافە نەتەوەییەکانو بۆ جێگیرکردنی دیموکراسی لە ئێرانیشدا، پێویستە بڵێین کە ئەو خەباتە زۆر بەر لە سەرهەڵدانی کێشەی ناوکیی ئێرانو ڕۆژئاوا و تەنانەت زۆر زووتر لە هاتنەسەرکاری ئەو ڕێژیمەدەستی پێکردوە. ئەگەرچی گوشاری دەرەکیو هەڵوێستی لیبراوانەی کۆمەڵگەی جیهانی لەئاست لاسارییەکانی ئەو ڕێژیمانە هەمووکات بە فاکتەرێکی ئەرێنی بۆ خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی ڕۆژهەلاتی کوردستان وئێران لەدژی ئەوڕێژیمە زانیوە ودەزانین، بەڵام باوەڕمان وایە ئەوە کە وەدیهاتنی ئامانجەکانی خەباتی خەڵکی ئێمە دەخاتە گرەوی خۆیەوە پێش هەموو شتێک بەردەوامیی ئەو خەباتە بە هاوکاری و یەکگرتوویی هەموو هێز و لایەنەکان و هەموو بەستێنەکانی خەباتە، نەک جۆری ئەو ئاڵوگۆڕانەی بەسەر پێوەندییەکانی ئەو ڕێژیمە و دنیای دەرەوە دادێن.

کاریگەریی بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە بەستێنی سیاسیدا

قەیرانی ئابووری و کێشە کۆمەڵایەتییەکان هەمیشە پێوەندییان بە سیاسەتەوە نیە و تەنانەت ئەو جۆرە قەیرانانە لە وڵاتانی دێموکراتیکیشدا ڕوودەدەن. جیاوازییەکە ئەوەیە کە لە ئێراندا دەسەڵات بە شێوەیەکی مافیایی سەروەت و سامان و داهات و دەرکەوتی وڵاتی خستۆتە ژێر چەپۆکی خۆی و بەمەبەستی سیاسی هەم بۆ سەرکوت لە نێوخۆ و هەم بۆ مەزنیخوازی و تێکدەری لە دەرەوەی سنوورەکان کەڵکی لێوەر دەگرێ و لێپرسینەوە و چاوەدێریی ڕاستەقینەی خەڵکیش لە ئارادا نیە. لەلایەکی دیکەوە، ڕاست بەهۆی باڵادەستیی سیاسەت و پاوانخوازی بەسەر هەموو بوارەکانی حوکمڕانی و ژیانی کۆمەڵگەدا، ئیدارەی پرسەکان و چارەسەری کێشەکان زۆربەی جار بنەمای زانستی و کارناسانەیان نیە.

جیا لە داهاتی نەوت، ئێران بەبەراورد لەگەڵ زۆر وڵاتی هاوشێوە، کۆمەڵگایەکە لە زۆر بواردا پۆتانسیەلی بەرهەمی نێوخۆیی بەهێزە و لەسەریەک وڵاتێکی دەوڵەمەندە. خوێندەوار بوونی کۆمەڵگای ئێران و تێکەڵاویی بەربڵاوی خەڵکی ئێران لەگەڵ جیهانی دەرەوە وایان کردووە کە مۆدی ژیانیش زۆر بگۆڕێ و پێداویستی و پێوەرەکانی گوزەران زۆرتر و پڕ خەرجتر بن. هەربۆیە شوێنەواری ڕەوانی و تێکدەرانەی قەیرانی

ئابووری و بێکاری لەسەر خەڵک و بنەماڵە و تاک دەرئەنجامی فرە خەراپی کۆمەڵایەتی‌یان لێ‌کەوتووەتەوە.

بەهۆی ئابلۆقەی نێودەوڵەتی و قەیرانی داراییش لەماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا کە لە بواری ژیان و گوزەراندا دووکەڵەکەی تەنیا چووەتە چاوی خەڵکەوە، دۆخەکە هەر هاتووە و خراپتر بووە. دەرەنجامێکی زیانبار و نێگەتیڤی کێشە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانیش ئەوەیە کە لە هەلومەرجی ئەوتۆدا خەڵک لەبەر گرفتی ڕۆژانەی خۆیان کەمتر دەپرژێنە سەر باس و بابەتی سیاسی و داهاتووی وڵات. کۆماری ئیسلامی کە لەڕاستیدا بۆخۆی خوڵقێنەر و ڕێکخەری ئەو سێناریۆیەیە و مودیریەتی دەکا، لە بەستێنی سیاسیشدا سوود لە دەرەنجامی دۆخێکی وەها نالەباری کۆمەڵایەتی لە کۆمەڵگەی ئێراندا وەردەگرێ.

فەزای سیاسی وجووڵەی مەدەنی لە نێوخۆی ئێران

وەزاڵەهاتن و نارەزایەتیی خەڵک دژی کۆماری ئیسلامی مادام ڕێبەر و ڕێنوێن و ڕێکخەری نەبێ، لە خۆیەوە نابێتە هۆی ڕووخان یان تەنانەت ئاڵوگۆڕ و پاشەکشەی ڕێژیمیش. دابەشبوونی ئۆپۆزیسیۆن یان گۆڕان خوازان لە دەرەوە و ناوەوەی وڵات بەسەر دوو بەرەی ریفۆرمخوازانی نێوخۆ و خوازیارانی رووخانی ڕێژیم لە دەرەوەی وڵات وەک تەوەری سەرەکیی خۆپێناسەکردنی سیاسی لە ململانێ و مشت و مڕی لایەنەکانی کێشەدار لەگەڵ کۆماری ئیسلامیی لێ هاتوە. بەهۆی یەکنەگرتن و مەیدانینەبوونی ئۆپۆزیسیۆنی رووخێنەر، لەڕاستیدا ئەوەی لە گۆڕەپانی سیاسیی ئەمڕۆی ئێراندا مەترەحە، زۆرتر ریفۆرمخوازییە کە سەرەڕای کۆمەڵێک کۆسپ و تەگەرە هێشتا دەرەتانی جووڵە و خۆدەرخستی هەیە. دیارە ریفۆرمخوازەکان یان لانیکەم ئەو رەوتە کە بە بزووتنەوەی سەوز دەناسرا، بەهۆی لە حەسردامانەوەی ڕێبەرەکانیان و ڕاوەدوونانی بژاردەکانیان، سەرباری هەموو هەوڵەکانیان بۆ ئەوەی لە مەیدانی قانوونیدا ببن بە ئەمری واقع، لەڕاستیدا سەرکوت کران و پرۆژەکانیان لێ پووچەڵ کرایەوە. ئاڵۆزییەک کە لە ڕووبەڕوو بوونەوەکانی ئێستاشدا

بەدی دەکرێ نەبوونی ناسنامەیەکی روون بۆ ڕیفۆرمخوازان و تەنانەت بەلارێداچوون و دەستخستنە نێو پرۆژەکانی میانەڕەو و ریفۆرمخواز لەلایەن ناوەرۆکی سەرەڕۆییەوە نیشان دەدا.

سەرەڕای داخران و دەرەتانی لەڕادەبەدەری بەرتەسکی تێکۆشانی مەدەنی لەژێر حاکمیەتی کۆماری ئیسلامیدا، کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بە پێی هەلومەرج و گونجان تێدەکۆشن بە چالاکیی مەدەنیی جۆراوجۆر دەنگی نارەزایەتیی خۆیان لەدژی ئەو ڕێژیمە هەڵبڕن. هەر ئێستا بە سەدان و بگرە هەزاران کەس لە تێکۆشەرانی ئەو بوارە بە ژن و پیاوەوە لە بەندیخانەکانی ڕێژیمدا دەستبەسەرن. بەهۆی کەشی ئەمنیەتی و ئەو هەموو بەربەستە کە کۆماری ئیسلامی لەسەر چالاکیی سیاسی و مەدەنیی داناون، ئەوەندە خەبات و چالاکیی مەدەنییەش کە کراوە بە ترس و دڵەڕاوکێیەکی زۆرەوە بەڕێوە چووە و چالاکانیش لەسەریەک ناچار بوون کەمتر خۆ لە گوتاری سیاسیی گەورە بدەن. لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆی ئێراندا نەک لەبەر نەبوونی وشیاریی خەلک، بەڵکوو بەهۆی سیاسەتی سەرکوت و نایەکگرتوویی ئۆپۆزیسیۆن، کاری سیاسی و تەنانەت چالاکیی مەدەنییش بەرتەسک بۆتەوە بۆ بازنەی سنووورداری بژاردە و کۆڕ و کۆمەڵە رووناکبیری و زانستگاییەکان، و بەدەر لە کاتی «هەڵبژاردن» رەهەندی جەماوەریی پرۆژە و جووڵەکان لاوازە.

دیارە ئەو چەشنە لە کار و چالاکیی مەدەنی ئەگەر لە کورتخایەنیشدا مەترسیەکی جیددیی لەسەر کۆماری ئیسلامی نەبێ، لانیکەم ئێستا بەستێنێکە بۆ ئەوەی خەڵک لە بێتەفاوەتی و بێهیواییدا نەمێنێتەوە و داواکانی خۆی ڕووبەڕووی ڕێژیم بکاتەوە. هەر لەوکاتەدا ئەگەر بێت و کاری زۆرتری لەسەر بکرێ و هەماهەنگ و بەرفراوان بکرێتەوە، دەتوانێ ببێتە بوارێک بۆ تەمرینی کاری هاوبەش. لەبەر ئەوەی ئۆپۆزیسیۆنی رووخانخواز تا ئێستا بەو جۆرەی شیاوە نەیتوانیوە خۆی لەگەڵ ئەو جۆرە خەباتە رێک بخا، نابێ پێمان سەیر بێ کە عونسورەکانی رەوتی ئیسلاحتەڵەبی و میانەڕەو لە نێوخۆی وڵات ببنە ڕێکخەر و ڕێنوێنی ئەو چەشنە کار و تێکۆشانانە. بەتایبەتی لە مەوعیدەکانی هەڵبژاردندا کە تەنیا دەرفەتی گەورەن بۆ خەڵک و هەندێ لایەن کە سەرەڕای هەموو

بەربەستەکان بتوانن بۆ خستنەڕووی مەبەست و داوا سیاسییەکانی خۆیان بیقۆزنەوە و تەنانەت بەجۆرێک لە دژی ڕێژیم کەڵکی لێوەربگرن. دیارە کۆماری ئیسلامی تێدەکۆشێ لەسەر بەستێنی بوونی دوو جەمسەری بنئاژۆخواز و ئیسلاحتەڵەب ومیانەڕەوەکان بەشداریی خەڵک لە هەڵبژاردندا و خووگرتنی کۆمەڵگەی ئێران بە هەڵبژاردنەکان بۆ مەبەستی خۆی بەکار ببا و بە جیهانیش نیشان بدا کە لە ئێراندا ڕەقابەت لەسەر ئیدارەی وڵات هەیە.

هەڵبژاردنی سەرکۆماری لە جۆزەردانی ١٣٩٢دا کە هاتنەسەرکاری حەسەن ڕووحانیی لێکەوتەوە دوایین نموونەی ئەو مەیدانە وەک بەستێنێک بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتیی خەڵک و تاقیکردنەوەیەکیش بۆ چۆنیەتیی مامەڵە لەگەڵ بەستێنێکی وەهابوو. حیزبی ئێمە لەگەڵ ئەوەی ئەو کاتە داوای بەشداری لە هەڵبژاردنی نەکرد، بەڵام پاش هەڵبژاردن ئاکامگیریی ڕەسمیی لە ئەنجامی ئەو هەڵبژاردنە کرد و بە ریفراندۆمێکی واتاداری خەڵک بەدژی ناوکی سەرەڕۆیی لە کۆماری ئیسلامیدا لێکدایەوە. حاشای لێناکرێ کە بەبێ تاکتیک گۆڕینی ڕێبەریی نیزام ئەو ئەنجامە کە بەپێچەوانەی هەڵبژاردنەکەی پێشوو نەگۆڕدرا، ڕانەدەگەیەندرا. بەڵام ئەو واقعیەتە کە خەڵک لە نێوخۆی ئێراندا دەیانەوێ لە دەرفەتە کەمەکانیش بۆ بە بەرەوڕوو بوونەوە دەگەڵ ڕێژیم و مەترەحکردنی ویست و ئارەزووەکانیان کەڵک وەربگرن، نابێ لەبەر چاو ون بێ. لەگەڵ ئەوە کە لە دوو ساڵی ڕابـردوودا ڕەخنەگرتن لە سیاسەتەکانی دەوڵەتی ڕووحانی و بەجێ نەگەیاندنی لانیکەمی ئەو بەڵێنانەی لە بەستێنی نێوخۆییدا و بەتایبەتی لەپێوەندی لەگەڵ مافی پێکهاتە نەتەوەییەکانی ئێراندا بوون بە بەشێک لە ئەدەبیاتی سیاسیی حیزبی ئێمە، ئێستاش لەو باوەڕەداین کە هێزێکی بەرپرسیار بیهەوێ بە کۆمەڵگەی نێوخۆی ئێران وەسڵ بێتەوە و لانیکەمی کاریگەریی لەسەر باس و خواسەکانی نێو فەزای سیاسیی نێوخۆ هەبێ نابێ نە لەپێوەندی لەگەڵ ماهیەتی کۆماری ئیسلامی و مەڕامی کاربەدەستانی ئەو ڕێژیمەدا دوچاری گومان بێ و نە لە ترسی شەرعیەت بەخشین بە نیزامیش بەرخوردی کلیشەیی بە بوارێکی وەک بواری هەڵبژاردن (تەنانەت ئەگەر نادیموکراتیکیش بێ) بکا. گرینگ ئەوەیە لە هەموو بەستێنەکان بۆ

هێنانەمەیدانی خەڵک و بەرەوڕووو بوونەوە دەگەڵ ڕێژیم کەڵک وەربگیرێ.

ئۆپۆزیسیونی ئێران

لە دەرەوەی وڵات یان دەرەوەی نیزام، بەداخەوە تا ئێستا ئۆپۆزیسیۆنێکی یەکگرتوو کە بتوانێ وەک بەدیل و ئاڵترناتیو خەڵک لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە لەئارادا نیە. هەرچەند مێژووی حیزبایەتی لە ئێراندا زۆر کۆنە، بەڵام ئەزموونی کاری دێموکراتیک و فەرهەنگی بەیەکەوە کارکردن و لەگەڵ یەکتر حاوانەوە زۆر لاوازە. بەهۆی بەردەوامیی کۆمەڵێک کێشە و ناکۆکیی فیکری و سیاسی و هەروەها لەبەر لێک دووربوونی بۆچوونەکان چ لەپێوەندی لەگەڵ شێوەکانی خەبات و مامەڵە لەگەڵ ڕێژیم و پرسە سیاسییەکانی ئەمڕۆی ئێران و چ لەپێوەندی لەگەڵ سروشت و نێوەرۆکی ئەلترناتیڤی کۆماری ئیسلامی، دژبەران و ڕەخنەگرانی ڕێژیم لە نێوخۆ و دەرەوە زۆر زیاتر لەوە کە لە پلورالیزمی سیاسی چاوەڕوان دەکرێ پەرش و بڵاو و نالێک و ناتەبان.

لەلایەکی دیکەوە، ئۆپۆزیسیۆنی سەراسەری لە هەلومەرجی ئێستادا ئەو کارلێ هاتوویە مەیدانییەی نیە کە بۆ ڕێکخستنی کۆمەڵانی خەڵک پێویستە. کارکردی ئۆپۆزیسیۆنی سەراسەریی دەرەوەی وڵات زۆرتر حاڵەتی رایەڵەیەکی مەجازی و دابڕاو لە واقعییەتەکانی نێو کۆمەڵگەی بەخۆوە گرتوە. ئەم دۆخە نالەبارەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێران کە دژبەرانی کۆماری ئیسلامیی لەگەڵ ئاستەنگی گەورە رووبەڕووکردۆتەوە، بووهتە هۆی ئەوە کە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش ئەو ئۆپۆزیسیۆنە بێسەر و ئادرەسە بەجیددی وەرنەگرێ. حاشای لێناکرێ کە نەبوونی ئۆپۆزیسیۆنێک کە وەک ئالترناتیڤی کۆماری ئیسلامی هەم متمانەی خەڵکی ئێران بۆ لای خۆی رابکێشێ و هەم کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییش بتوانێ حیسابی لەسەر بکا، هۆیەکی سەرەکیی مانەوەی کۆماری ئیسلامییە.

کوردستان:
کورد بە گشتی

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست وەک جاران تەنیا بە کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین پێناسە ناکرێ و لەنێو ئەو هەموو توندڕەوی و دابەشبوون و ئاڵۆزییانەدا کە ئاماژەمان پێکردن، ئەوە تەنیا کوردە کە لەگەڵ ئەوەی بە ناچاری کەوتۆتە نێو جەرگەی ئەو ئاڵۆزییانەوە، هەوڵ دەدا وەک نەتەوەیەک بەدوور لە شەڕی ئایینی و فیرقەیی بەدوای وەدیهێنانی مافە رەواکانی خۆیدا بگەرێ و هەوڵ بدا ئەمنیەتی خۆی و ئاییندەی نەوەکانی دەستەبەر بکا.

ئاشکرایە کە دەسکەوتەکانی تا ئێستای کورد پێش هەموو شتێک بەرهەمی خەبات و بەرخۆدانی رۆڵە خەباتگێڕەکانیەتی. بەڵام حاشای لێناکرێ هەلومەرجیش بە چاک یان خراپ نەخشی لە دۆخی ئێستای کورددا هەیە و زۆرجار قۆستنەوەی هەلومەرج و رەخسانی دەرفەتە سیاسییەکان نەخشیان لە وەدیهاتنی ئەو دەسکەوتانەدا هەبووە. ئەو هەلومەرجە نوێیەش کە بەتایبەتی پاش قەیرانی سووریە و شەڕی داعش لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا پێک هاتوە، بۆتە هۆی ئەوە کە ئەگەر کورد لە نەخشەی سیاسەتی جیهانیدا هێشتا نەبۆتە فاکتەرێکی بەرچاو و شوێندانەر، لە نەخشەی رووداو و ئاڵوگۆڕەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دیاردەیەکی بەرچاوی سیاسی و سەربازی و ئەکتەرێکی ئەمری واقیعیی ناوچەکە بێ. ئەوە کە ئەمڕۆ کورد وەک پارتنێرێکی جێگەی متمانە و فاکتەرێکی بەکار لە شەڕی دژی تێرۆریزم و توندڕەوی و لە خانەی گشتیی دەستەبەرکردنی ئەمنیەتی ناوچەیی و جیهانیدا دانی پێدانراوە و بۆتە مایەی پشتیوانیی سیاسی و سەربازیی بەرچاو و دەسکەوتێکی گەورەیە و لە هەردوو ئاستی ناوچەیی و جیهانیدا کۆمەڵێک پارامێتری نوێی هێناوەتە نێو موعادلاتی سیاسیی

پێوەندیدار بە کوردەوە. ئاڵوگۆڕە سیاسییەکانی ئەمڕۆی ناوچە بە باش و خراپ نەک هەر شوێنەواریان لەسەر داهاتووی سیاسیی کوردیش دەبێ، بەڵکوو ئەگەر کورد ژیرانە و یەکگرتوو بجووڵێتەوە، بۆخۆیشی دەتوانێ وەک هۆکارێکی رەوتبەخشین بە بەشێک لەو ئاڵوگۆڕانە بەو جۆرە کە لە بەرژەوەندیی درێژخایەنی ئەو نەتەوەیەدا بێ کار بکا.

ئەمڕۆ لە سایەی خۆڕاگری و بەربەرەکانیی کورد لەدژی داعشدا پرستیژ و پێگەیەکی زۆر باش بۆ کورد لە ئاستی جیهاندا پێکهاتوە، نەک هەر پێشمەرگە بۆتە سەمبولی هەرە بەرچاوی رووبەڕووبوونەوەی مەیدانی لەگەڵ تێرۆریزم، بەڵکوو مۆدێلی پێکەوەژیان و جەهانبینیی کوردەکانیش وەک ئەزموون و دیاردەیەکی تاقانەی ناوچەکە چاوی لێ دەکرێ. لایەنگرییەک کە ئەمڕۆ لە جیهاندا بۆ کورد بەدی دەکرێ لە تەواوی مێژووی ئەو گەلەدا بێوێنەیە و جێی خۆیەتی هەموو لایەنە کوردییەکان ژیرانە و بەرپرسیارانە لەپێناوی بەرژەوەندیی هاوبەشی هەموو نەتەوەی کورددا کەڵکی لێ وەرگرن.

ئەو هەلومەرجە نوێیەی ناوچە جیا لەوە کە دەتوانێ سەرچاوەی کۆمەڵێک مەترسیی نوێش بۆ سەر کورد بێ، لە خوردکردنەوەی جێگە و پێگەی هەر کام لە پارچەکانی کوردستان و لەپێوەندی لەگەڵ پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزووتنەوەی کوردیشدا هەڵگری کۆمەڵێک کەموکوڕییە. جیا لەوە کە هەموو بەشەکانی کوردستان وەک یەک لەو پانۆڕاما نوێیەی ناوچەدا چالاک و دانپێدانراو نین و بەشی سەرەکیی ئەو بایەخ دانە بە رۆڵی کورد بەپلەی یەکەم باشووری کوردستان دەگرێتەوە، دابەشبوونە هەرێمی و جیهانییەکان لەپێوەندی لەگەڵ قەیرانی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا بە سیاسەت و ئاقاری بەشێک لە هێزە کوردییەکانیشەوە دیارە. ئەمڕۆ هەر لەو کاتەدا کە بە بەراورد لەگەڵ سالانی پێشووتر هەل و دەرفەتی لەبار بۆ بردنە پێشی پرسی کورد لەگۆڕێدایە، بەڵام نیگەرانییش لە دابەشبوونی هێز و لایەنە کوردییەکان لە پەراوێزی ململانەی نێوان هێزە ناوچەییەکاندا و بەردەوامیی زێهنیەتی یەکتر قبووڵ نەکردن و هێژێمۆنی خوازیی ئەم لایەن و ئەو لایەن زیادی کردوە.

دیارە بەخۆشییەوە پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزوتنەوەی کورد زۆر

لەوە کە لە رابـردوودا بەدی دەکرا باشترە و کۆمەڵێک دیـاردەی دزێو لەو بوارەدا تا ئاستی خاشەبڕبوون دابەزیون. لەلایەکی دیکەوە بەهۆی ئاسانتر بوونەوەی هاتوچۆ و پێوەندی و تێکەڵاوی لە سەردەمی ئەوڕۆدا و لە سایەی گۆڕانە سیاسییەکاندا، پێناسەی هاوبەشی نەتەوەیی کورد و هاوپێوەندیی سیاسیی رۆڵەکانی ئەو گەلە نەک هەر لە کزیی نەداوە، بەڵکوو هەتا هاتوە بەهێزتر بووە.

هەر لەوکاتەدا ئەزموونی دەیان ساڵەی خەبات و حیزبایەتی و مامەڵەی پارچەکان و حیزبەکان لەگەڵ یەکتر، مەوقعیەتی سیاسی و حقووقیی جیاوازی کوردی هەر پارچەیەکی کوردستان و رەوتی سیاسیی جیاوازی بەشەکان لەچاو یەکتر، و مامەڵەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لەگەڵ هەر پارچەیەی کوردستان بە پێی باری پێوەندییەکان لەگەڵ ئەو وڵاتەدا کە پارچەکەی کوردستانی لێ‌هەڵکەوتوە و زۆر فاکتەری دیکە بوونەتە هۆی ئەوە کە پێناسەی هاوبەشی نەتەوەیی ئێمە بەو مانایە نیە کە چارەسەری کێشەی سیاسیی ئێمە، هاوبەش و وەک‌یەک و یان تەنانەت هاوکات بێ. دابەشبوونی کوردستان بەسەر چەند وڵاتدا و ئاقاری جیاوازی پرسی کورد لە هەر کام لەو پارچانەدا و فەرهەنگی سیاسیی جیاوازی نێوان ئەو وڵاتانەی کوردیان بەسەردا دابەش بووە، پرسی کوردی لە هەر پارچەیەکی کوردستاندا لە بەرامبەر ڕێگاچارەی جۆراوجۆر و تایبەت بەو پارچەیە دا داناوە. تەنانەت جوغرافیای سیاسیی کوردستان وایکردووە کە حیزبەکانی کورد بۆ بەردەوامیی خەباتی چەکداری و سیاسیی خۆیان پێوەندیی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆیان لەگەڵ دەوڵەتانی دیکەی حاکم بەسەر کوردستاندا هەبێ. ئەو دەوڵەتانەش لە یەک کاتدا خۆیان وەک دۆستی بەشێک لە کورد و وەک دوژمنی بەشێکی دیکەی کورد دەرخستوە. سروشت و ناوەڕۆکی ئەو پێوەندییانەش لە روانگەی جۆربەجۆرەوە قەزاوەتی لەسەر کراوە. هێندێک کەس بە شتێکی پێویست و سروشتیی دادەنێن و زۆر کەسیش بە گومان و و دڕدۆنگییەوە سەیری دەکەن.

حاشای لێ ناکرێ کە دابەشبوونی کوردستان بەرژەوەندیی جۆراوجۆری لەنێو خودی کورددا دروست کردوە و هەر پارچەیەکی کوردستان یان تەنانەت هەرکام لە هێزە سەرەکییەکانی ئەو پارچانە خوێندنەوەی خۆیان

لەو بەرژەوەندی‌یانە و بەگشتی لە ئاییندەی مەسەلەی کورد هەیە. بەڵام هەر لەو کاتەدا کە دەبێ هەر پارچەیەکی کوردستان بۆخۆی نوێنەرایەتیی بەرژەوەندیەکانی خۆی بکا و بۆخۆیشی ئاجێندای خەباتی خۆی تەنزیم بکا، هەق وایە هەموو کورد پێکەوە ئەو قابلیەتە لە خۆیدا پێک بێنێ کە لەسەر هێندێک ڕێکار یان لانیکەم پرەنسیپ هەم لەبواری پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزوتنەوەی کورد و پێوەندی لەگەڵ دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا و هەم لەبارەی چۆنیەتیی بردنەپێشی مەسەلەی کورد وەک مەسەلەیەکی یەکدەست لە ئاستی دەرەکیدا ڕێک بکەون. دواتر لەپێوەندی لەگەڵ دۆخی کورد لە پارچە جۆراوجۆرەکانی کوردستاندا بە شێوەی کۆنکرێت دەگەڕێینەوە سەر ئەو بابەتە کە بۆ هەستانەوەی زیاتری خەباتی ئێمە گرینگ و چارەنووس سازە.

دۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی کوردستان

گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەشێکە لە نەتەوەی کورد، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەرک و ریسالەتی ئێمە لەپێشدا بریتییە لە خەبات لەپێناو ویست و ئامانجەکانی کورد لە ئێران، سەرەتا ئاوڕێک لە بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و پرسی کورد لە ئێران دەدەینەوە. پاشان هەڵسەنگاندنی بارودۆخی کورد لە هەر کام لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا بەپێی رابردووی هاتنەگۆڕ و چوونەپێشی پرسی کورد و رادەی پێوەندی و کاریگەرییان لەسەر پرسی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ریز دەکەین.

ڕۆژهەڵاتی کوردستان

بە لەبەرچاوگرتنی رابردووی دووروودرێژی خەباتی کورد لە ئێران و مانەوەی سەرکردایەتیی حیزبە کوردییەکان لە نزیک مەیدانی ئەسڵیی خەبات، بزووتنەوەی کوردی ڕۆژهەڵات بە بەراورد لەگەڵ ئەو دۆخەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی کە باسمان کرد، پێگەیەکی باشتری هەیە. بەڵام

لەلایەک پەرش و بڵاوی و قەیرانی وتار و ڕێکاری هاوبەش وەک پەتایەکی فەرهەنگی سیاسیی ئێران بەرۆکی حیزبە کوردییەکانیشی گرتوە و لەلایەکی دیکەشەوە سیاسەتی سەرکوت و داخرانی چەند قاتی ڕێژیم دەرهەق بە کوردستان و هەلومەرجێکی ناوچەیی کە مەیدانی مانۆڕی حیزبە کوردییەکانی بەرتەسک کردۆتەوە، هەموو هۆکارن بۆ ئەوەی پرسی کوردی ڕۆژهەڵات ئەمڕۆ لە دۆخێکی دڵخواز و جێگای ڕەزامەندیدا نەبێ و پێویستە بە ژیری و شێلگیرییەوە بیر لە چوونەدەر لەو وەزعییەتە بکرێتەوە.

پێگەی کورد لە ئێران

ئەگەر بمانەوێ لە سروشتی پرسی کورد لە ئێران و ئاستەنگەکانی دوورەدیمەنی چارەسەری ئەو پرسە تێبگەین و واقعبینانە بەرچاوڕوونی بۆ سیاسەت و ستراتژیمان لەو پێوەندییەدا دروست بکەین، پێویستە ئەو ڕاستییە قبوڵبکەین کە بە بەراورد لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان، مەسەلەی کورد لە ئێران لەگەڵ کۆمەڵێک کۆسپ و تەگەرەی تایبەت بە خۆی بەرەوڕوویە. ئێمە لەگەڵ تێزی ئەو لایەنانە (کە کۆماری ئیسلامی تەنیا یەکێک لەوانە) نیین کە بەو چاوەی لە مەسەلەی کورد لە وڵاتانی دیکە دەڕوانن، بەو چاوەش لە مەسەلەی کورد لە ئێران ناڕوانن و جیاوازیی بنەڕەتی لەنێوان مەسەلەی کورد لە ئێران و مەسەلەی کورد لە وڵاتانی دیکە دادەنێن. بە باوەڕی ئێمە، چ بەهۆی هاونەتەوە بوونی کوردی هەموو پارچەکان و چ بەهۆی کاریگەری و شوێندانەریی نێوانیان، پێویستە مەسەلەی کورد وەک پرسی یەکانگیری نەتەوەیەکی بندەست و دابەشبوو چاوی لێبکرێ. هەر لەو کاتەدا ناتوانین حاشاش لەوە بکەین کە هاوکێشەی دێموگرافی و پێوەندیی مێژوویی و جێگە و پێگەی سیاسی و حقووقیی کورد لە ئێران لە چاو پارچەکانی دیکە لە دۆخێکی جیاواز و بەداخەوە سەختتردایە. یەکەم، ڕابردووی کۆنی دەسەڵاتداری لە ئێران بە بەراورد لەگەڵ دەوڵەتانی تری حاکم بەسەر کوردستاندا کە لە شکڵی ئێستایاندا تازەترن، پاشخانێکی ئاسانتری بۆ حوکمڕانی بەسەر کوردستاندا لە تاران بەجێ هێشتوە. دووەم، ئەگەر لە تورکیە و عیراق و سووریە پرسی پێکەوە ژیان دەکەوێتە خانەی پێوەندییەکانی نێوان تەنیا دوو نەتەوەوە، لە ئێران چارەسەری کێشەی کورد دەکەوێتە نێو بازنەی کێشە و ئاڵۆزییەکی بەربڵاو

و ناڕێکی چەند نەتەوە کە مەرج نیە هەموویان وەک کورد مامەڵە لەگەڵ تاران بکەن. سێهەم، هەلومەرجی سیاسی بەدرێژایی سەدەی بیستەم و تا ئێستاش بەو جۆرەی بۆ پارچەکانی دیکەی کوردستان هەڵگری بوار و دەرفەت بووە، بۆ کورد لە ئێران ئەوەندە دەرفەتی نەڕەخساندوە.

سەرباری خەبات و فیداکاریی بێپسانەوەی خەباتگێڕانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەدرێژایی سەدەی بیستەم تەنیا دوو جار ئاڵوگۆڕی سیاسیی ئەوتۆ هاتۆتە پیش کە کورد توانیبیتی بە بەرژەوەندیی خۆی بیقۆزێتەوە. یەکەم دەرفەت بەدوای شەڕی دووهەمی جیهانیدا بوو کە دامەزرانی حیزبی دێموکرات و کۆماری کوردستانی لێکەوتەوە ودووهەم دەرفەتیش لەپاش ئینقلابی ئێران هاتە پێش کە بووژانەوەی حیزب و دەسپێکی قۆناغێکی دیکەی خەباتی بەدوادا هات. ئەمڕۆ و لە داهاتووشدا پێگەی کورد لە ئێراندا ئەو دەرەتانەی پێ نادا کە بەتەنیا ئاڵوگۆڕی گەورە لە ئاستی سەراسەریدا بخوڵقێنێ. گرینگ ئەوەیە ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر کورد، بۆخۆی و لەپێوەندی لەگەڵ خۆیدا یارمەتی بە دەرفەت خوڵقاندن بکا و ئەگەریش لە ئاستی هەموو ئێران بەتایبەتی لەبەر ڕووناکیی هەلومەرجی ناوچەیی گۆڕانێک ڕوویدا، ئەوەندە خۆی بۆ ئامادە کردبێ کە وەک جارەکانی پێشوو بەسەریدا نەکەوێ و دیسان مەجبوور بە قبووڵی قەواعیدی نادڵخوازی یارییەکە نەبێ.

لەحاڵێکدا سیاسەتی دەوڵەتی ناوەندی لە تاران (هەر دەوڵەتێک بێ) هەروا لەسەر حاشاکردن لە بوونی نەتەوەی کورد لە ئێران و مافە ڕەواکانی بەردەوام بێ، ئێمە بەهەقی بێئەملاوئەولای خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی دەزانین لە دەرفەتی گونجاودا ڕاپرسیی گشتی بە پشتیوانیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و بیروڕای گشتیی مرۆڤایەتیی پێشکەوتوو لەسەر چارەنووسی کورد لەم بەشەی کوردستاندا وەڕێ بخاو بڕیار بدا.

پێناسەی جۆغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان،
پێوەندیی کورد و تورکی ئازەری

یەکێکی دیکە لەو پرسە پێکهاتەییانەی پێویستە لێرەدا ئاماژەیان

پێبکەین، پرسی دابەشکردنی وڵات و چوارچێوەی جوغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەریەککەوتنی بەرژەوەندییەکانی نێوان کورد و پێکهاتەکانی دیکەی ئێران لە سۆنگەی ئەم دابەشکردنەوەیە.

دابەشکردنی ئیداریی ئێران لەجیاتی ئەوەی لەسەر بنەمای ویست و ناسنامەی نەتەوەیی پێکهاتەکانی ئێران بێ، بە هۆکاری ئیداری پاساو دراوە و لەڕاستیدا مەبەستی سەرەکیی سیاسی و ئەمنیەتی بووە. لە ئێراندا سنووری ئوستانەکان بە جۆرێک نەتەوەکانی بەسەر پارێزگاکاندا دابەش کردوە کە بە کەمڕەنگ کردنەوەی پێناسەی قەومیی ئەوان نەتەوەیەکی واحید بە پێناسەیەکی ئێرانی دروست بکرێ. لەبارەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە دانانی ناوی «کوردستان» لەسەر تەنیا یەکێک لە ئوستانەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان (ئوستانی سنە) و جێکردنەوەی بەشێکی بەرچاوی ناوچەکانی کوردستان لە ئوستانێکدا بەناوی ئازەربایجان، دەوڵەتی ناوەندی ویستوویەتی هەم ناسنامەی کوردی لە پێناسەی ئیداریی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بەرتەسک و بچووک بکاتەوە و هەم بە چەشنێک لایەنێکی دیکەی نەتەوەیی (لێرەدا ئازەرییەکان) بکاتە هاوبەشی سیاسەتی بەکەمگرتن و قەڵسەگێڕان لە کورد.

تورکە ئازەرییەکان لە ئاستی سەراسەریدا بەدرێژایی مێژووی ئێران بەشداری دەسەڵاتی ئایینی، ئابووری، سەربازی و سیاسی بوون و لەسەر خاکی کوردستانیش، لە ئوستانی ورمێ و لە زۆر شوێنی دیکە فەرمانڕەواییان بەسەر کوردیشدا کردوە و تەنانەت لە کێشەی ئێمە لەگەڵ ناوەند بۆ بەرژەوەندیی ئێستا و داهاتووی خۆیان کەڵکیان وەرگرتوە. بەلەبەرچاوگرتنی قورسایی دێمۆگڕافیی ئازەرییەکان و ڕۆڵی مێژوویی‌یان لە خەبات بۆ دێموکڕاسی لە ئێراندا، هەروەها بەلەبەرچاوبوونی رابردووی پێوەندییەکانی نێوان کورد و ئازەری (چ ئەو کاتەی دۆست و هاوپەیمان بوون و چ ئەو کاتەی گرژی کەوتۆتە نێوانیانەوە) سیاسەتی ئێمە پتەوکردنی بنەماکانی پێکەوەژیانی بەئاشتی و برایانە و هەوڵدان بۆ هاوکاری و هاوخەباتی بۆ وەدیهێنانی ئامانجە هاوبەش و هاوشێوەکانمانە. ئێمە هەرلەوکاتەدا کە دژی هەرچەشنە ناکۆکی‌نانەوە و دەمارگرژییەک لەپێوەندی و مامەڵەی نێوان ئەو دوو نەتەوە گرینگەی

ئێراندایـن، لەسەر ئەو باوەڕەین کە ئەوە ماف و ئەرکی هەرە سروشتیی لایەن و بژاردەکانی کوردە کە بە ڕێگای جۆراوجۆری سیاسی و مەدەنی بۆ پاراستن و راستکردنەوەی ناسنامەی ئێتنیکیی ئەو سەرزەمینانە کار بکەن کە لەڕووی مێژووییەوە بەشێکن لە خاکی کوردستان.

سیاسەتی دێموگرافی و راگواستن و لێکدانی قەومی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وای لە بارودۆخەکە کردوە کە تا ئێستاش دیاریکردنی سنووری جۆغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کارێکی ئاسان نەبێ. نەک هەر حیزب و لایەنە سیاسی و مەدەنییەکان لە دەرەوە و نێوخۆی وڵات نەیانتوانیوە لەپێوەندی لەگەڵ سنوورەکانی خاکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان‌دا بەرچاوڕوونی و ڕێنوێنیی هاوبەشیان هەبێ، بەڵکوو ئەم پرسە هەتا ئێستا بە جیددی بیریشی لێ نەکراوەتەوە. ئەمە لە چەشنی ئەو پرسە گرینگ و درێژخایەنانەیە کە پێویستە لایەن و بژاردەکانی کورد پێکەوە کاری لەسەر بکەن بۆ ئەوەی هەم بە بەرچاوڕوونییەکی باشترەوە لە ئێستای سیاسەتی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان رووبەڕووی پیلان و گیروگرفتەکانی پێوەندیدار بە سەرزەمینی کوردستان ببنەوە و هەم بۆ دواڕۆژی ساغکردنەوەی سنووری کوردستانیش ئامادەیی باشتریان هەبێ.

شتێکی دیکەش کە لێرەدا گرینگە ئەوەیە کە نەهێڵین ئەم دابەشکردنە ئوستانییەی ئێستا شوێنەواری خراپ لەسەر رووحی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵات دابنێ و بە پەرەپێدانی رووحی ناوچەگەری و ئوستانی ببێتە هۆی لاواز بوونی پێناسەی هاوبەشی کورد لە ئێراندا. هەر لەو کاتەدا بژاردە و لایەنە سیاسییەکان پێویستە لەسەر پێناسەی سیاسی- جوغرافیایی کوردستانی ئێران وەک واحیدێکی یەکگرتوو بەردەوام و شێلگیر بن.

ئایین لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

هەروەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، ئایین لە رۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەشێوەیەکی چالاکتر و لەجاران زەقتریش گۆڕەپانی سیاسیی داگرتوە و بۆتە ئامراز و ئادرەسێک بۆ خۆپێناسەکردنی سیاسی. بەخۆشییەوە رۆژهەڵاتی کوردستان بەهۆی سروشتی میانەڕەوانەی خەڵکەکەی و بەهۆی

رابردووی لە خەباتێکدا کە پێش هەموو شتێک ماهیەتێکی نەتەوایەتیی هەیە، کەمتر تووشی توندڕەوی و دەمارگرژیی ئایینی بووە. بەڵام دەبێ ئەوەمان لەبەرچاو بێ کە ڕێژیم لە ساڵانی دواییدا بەمەبەستی دوورخستنەوەی لاوەکان لە هەستی نەتەوەیی بە ئەنقەست ڕێگەی بە سەرهەڵدان و گەشەکردنی هێندێک گرووپ و تاقمی ئایینی داوە. لەلایەکی دیکەوە، لەبەر ئەوەی لە ئێرانی ژێر حاکمیەتی کۆماری ئیسلامیدا سوننیمەزهەبەکان بە بەراورد لەگەڵ شیعە مەزهەبەکان لەڕووی ئایینییەوە هەست بە ئەمنیەت و ڕێز ناکەن، ڕێژیم هەوڵ دەدا ئەم جیاوازییە بۆ سستکردنی هەستی نەتەوەیی کوردانی شیعە و بەدژی یەکیەتیی نەتەوەیی کورد لە ئێران بەکار بەرێ.

هۆشیاریی نەتەوایەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان گەورەترین لەمپەرە لە بەرامبەر ئەوەدا کە کێشەی ئایینی کۆمەڵگەی ئێمە دابەش بکا. حیزبی ئێمەش لە چەند ساڵی ڕابردوودا هەوڵیداوە ڕێک لە چوارچێوەی ستراتێژیی بەهێزکردنی ئەو هەستە نەتەوەییە و پێشگیری لەوە کە جیاوازیی مەزهەبی لە رووی سیاسییشەوە کوردی رۆژهەلات لە یەکتر جیا بکاتەوە، بچێتە پێشێ. فرەچەشنییەکانی نێو کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستە وەک دەوڵەمەندییەک و بە چاوی ڕێز و حورمەتەوە سەیر بکرێن. بەڵام هەر لەو کاتەدا پێویستە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە سوننی و شیعە و یارسان و هی دیکەوە لە خەبات و تێکۆشانی خۆیان بۆ وەدەستهێنانی مافە رەواکانیاندا یەکگرتوویی نەتەوەیی کورد بپارێزن و ڕێگە بە کۆماری ئیسلامی نەدەن کە بە مانۆڕە فێڵبازانەکانی خۆی لەو جۆرە فرەچەشنییانە بۆ درزخستنە نێوریزەکانی خەڵکی کوردستان و بە لاڕێدا بردن و گۆڕینی سروشت و جەوهەری مەسەلەی کورد لە ئێران کەڵکی خراپ وەربگرێ.

تەوژمی باری ئابووری و کۆمەڵایەتی

بەدرێژایی مێژوو بە هۆی ئەوە کە هەمیشە بە چاوی ئەمنیەتییەوە سەیری ڕۆژهەڵاتی کوردستان کراوە و هەوڵ دراوە ئەو ناوچەیە لە کاروانی

گەشەسەندن بەجێ بمێنێ، لەسەریەک ژێرخانی ئابووری و پیشەسازی لە کوردستان زۆر لاواز بووە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوە کە بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکانی دیکەی ئێران ڕێژەی بێکاری تەنانەت لەنێو توێژی دەرسخوێندووشدا زۆر لە سەرەوە بێ. کاری دژواری کۆڵکێشی و نەبوونی ئەمنییەتی گیانیی خەڵکی هەژار لە چەند ساڵی ڕابردوودا ڕۆژانە سەردێڕی هەواڵ و ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و تابلۆیەکی دڵتەزێن بووە لە بێدەرەتانیی خەڵکی وڵاتێکی بەپیت و بەرەکەت کە ئەگەر بەدروستی و بەبێ هەڵاواردن ئیدارە کرابا، ئاستی ژیان و گوزەرانی خەڵکەکە لەگەڵ هی خەڵکی وڵاتانی پێشکەوتوو بەراورد دەکرا. لەلایەکی دیکەوە، کۆماری ئیسلامی هەوڵ دەدا لە بێکاری بۆ چەکدارکردنی بەشێک لە خەڵک و بەستنەوەیان بە دامودەزگاکانی خۆیەوە کەڵک وەربگرێ و بەدژی جووڵانەوەی کورد بەکاریان بێنێ.

وەک دەرەنجامێکی بارودۆخی ئابووری، کێشە کۆمەڵایەتییەکان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش وەک شوێنەکانی دیکەی ئێران بەربڵاو و هەمە لایەنەن و ئەوەندەش خەڵکیان بە خۆوە گرفتار کردوە کە کاریگەریی خراپی لەسەر خەبات و تێکۆشانی سیاسی و نەتەوەیی ئەوان داناوە. کۆماری ئیسلامی لەلایەک ئەگەر بە شێوەی ناڕاستەوخۆش بێ هاندەر و ڕێخۆشکەری بەشێکی بەرچاوی کێشە کۆمەڵایەتییەکانە و لەلایەکی دیکەوە وەک حکوومەتێکی وەڵامدەر و بەرپرس بەدوای ڕێکار و چارەسەری ئەو کێشانەدا نەچووە. دیاردەی مادە هۆشبەرەکان نموونەی هەرە دیار و ترسناکی ئەو کێشانەیە کە وەک پەتایەک بەرۆکی کۆمەڵگای ئێمەی بەتایبەتی لەنێو توێژی لاواندا گرتوە و دەرهاویشتە و زەرەر و زیانەکانی لەنێو خێزانەکان و لە کۆمەڵگەدابۆ ئێستا و ئاییندە زۆر بەرچاو و جێگەی نیگەرانیین.

لەگەڵ ئەوەی خەباتی گەلی ئێمە پێش هەموو شتێک بۆ وەدیهێنانی مافی نەتەوەییە، پێویستە هەم هێزە سیاسییەکان و هەم بژاردە و بنیاتە مەدەنییەکان لە نێوخۆی ڕۆژهەڵات بەشێوەی جۆراوجۆر بۆ بەرەنگاربوونەوەی تەشەنەکردنی زیاتری پەتا و گیروگرفتە کۆمەڵایەتییەکان کار بکەن و هەرگیز پێیان وا نەبێ کە کۆماری ئیسلامی وەک حکوومەتێکی بەرپرس ئەو ئەرکە ئەنجام دەدا. ئەمە نەک هەر بۆ سالمسازیی کۆمەڵگەی

ئەمڕۆ و سبەینێ گرینگە، بەڵکوو بوار و بەستێنێکیش بۆ بە جەماوەری کردنی خەبات و ئەرکدارکردنی سەرجەم تاکەکان لەسەر نەخشەی بزاڤێکی فرەڕەهەند پێک دێنێ کە وێڕای نەتەوەیی بوون خەسڵەتێکی ئینسانییشی هەیە.

فەزای سیاسی و جموجۆڵی مەدەنی لە ڕۆژهەڵات

سیاسەتی کۆماری ئیسلامی لەپێوەندی لەگەڵ کوردستان لە چەند ساڵی رابردوودا و تەنانەت پاش هاتنەسەرکاری دەوڵەتی رووحانییش هەر درێژەی سیاسەتی پێشووی بووە کە بریتی بووە لە روانینی ئەمنیەتی بۆ مەسەلەی کورد و سەرکوت و هەڵاواردن. لە تەواوی ئەو ماوەیەدا ڕاوەدوونان و زیندان و تەنانەت ئێعدامی چالاکانی سیاسی و مەدەنیی کورد هەروا درێژەی هەبووە کە وەک دوایین نموونە دەتوانین ئاماژە بە ئێعدامی مەنسوور ئاروەند ئەندامی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لە مانگی ژووئەنی رابردوودا بکەین.

بەپێچەوانەی ئەم فەزا داخراو و پڕ لە زەبروزەنگە، خەبات و تێکۆشانی خەڵکی کورد لەپێناو مافەکانیاندا هەروا بەردەوامە و هۆگریی خەڵک بە بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان رۆژ بە رۆژ لە زیادبووندا بووە. هاتنە مەیدانی خەڵکی مەهاباد و هاوپێوەندیی شارەکانی دیکەی ڕۆژهەڵات لەدوای ڕوداوەکەی هۆتێل تارا لە بەهاری رابردوودا نیشانی دا کە خەڵکی ئێمە، ئەگەر پشتی بە رێکخستن و یەکڕیزی و نەخشەرێگای هاوبەش و هەماهەنگی هێز و لایەنەکان گەرم بێ، زەرفیەت و توانای ئەوەی تێدایە لە هەر دەرفەتێک بۆ زەقکردنەوەی مەوجوودیەت و ویست و داواکانی، نەک هەر بەڕووی کاربەدەستانی رێژیم و کۆمەڵگەی سیاسیی ئێراندا، بەڵکوو بەڕووی بیروڕای گشتیی نێونەتەوەییش کەڵک وەربگرێ و لەپێناوی ئەم ویست و داوایانەدا بەشێوەی بەردەوام و بەکۆمەڵ بێتە مەیدان.

لەبازنەی فراوانتری کوردیداو سەرەڕای هەموو بەربەست و دابەشبوونەکان، هەستی هاوبەشی نەتەوایەتی هەتا دێ زیاتر کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بە هەموو رەنگاوڕەنگییەکانی نێو کۆمەڵگەی کوردەوارییەوە لە دەوری

خۆی کۆدەکاتەوە. چوونەپێشی پرسی کورد لە بەشەکانی دیکەی کوردستان و بەجیهانیبوونی ئەو پرسە و پەرەگرتنی بێوێنەی ئامرازەکانی پێوەندی و ڕاگەیاندنیش کاریگەریی باشیان لەسەر بووژانەوە و بەهێزبوونی زەینیی ناسیۆنالیزمی کورد لە ئێران داناوە. دیارە پێویستە ئەوەمان لەبەرچاو بێ کە دەربڕینی هەستی نەتەوەیی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هاوپێوەندی لەگەڵ پارچەکانی دیکە کە خەسڵەتێکی پیرۆزی کوردی ڕۆژهەڵاتە، زۆر جار لەلایەن کۆماری ئیسلامی و هێندێ لایەنی دیکەوە بە لاڕێدا براوە و کەڵکی خەراپی لێوەرگیراوە. هەربۆیە پێویستە کاری زۆرتر بکرێ بۆ ئەوەی کۆماری ئیسلامی و هەندێک لایەن بەهرەبەرداریی خۆیان لە هەستی نەتەوایەتی خەڵک لەژێر ناوی داکۆکیکردن لە پارچەکانی دیکەدا نەکەن.

لەبەر ئەوەی کێبەرکێ و فرەچەشنیی نێو گۆڕەپانی سیاسیی یەک سەدەی رابردوو لە ئێران زۆربەی کات بەرهەمی یەکتروەلانان و توندوتیژی بووە، فەرهەنگ و ئەقڵیەتی بەشداری و تۆلێرانس و خەباتی مەدەنی لە وڵات و ناوچەی ئێمەشدا زۆر لاوازە. لەگەڵ ئەوەشدا دیسان لە کوردستان کە ناوچەیەکی تەواو ئەمنیەتییە، خەڵک هەمیشە هەوڵیانداوە لە دەرفەتەکان کەڵکوەربگرن و بە بیانووی جۆراوجۆری مەدەنی و فەرهەنگی و ژینگەپارێزی و بوار و بۆنەکانی دیکە بوونی بەکۆمەڵی خۆیان پێشان بدەن و ویست و ئامانجەکانی خۆیان بخەنە ڕوو. جیا لەوە کە ئەو جۆرە چالاکیانە لەگەڵ کۆمەڵێک ئاستەنگ و گیروگرفت کە ڕێژیم بۆیان دادەنێ بەرەوڕوو دەبن، بەهۆی دڵەڕاوکی و نەبوونی متمانە و ئەزموونی کاری هاوبەش کاری ڕێکخراوەیی چالاکانی نێوخۆ بەو جۆرەی پێویستە وەڵامدەر نەبووە. تێچووی ئەو جۆرە چالاکییانە لە سیستمی کۆماری ئیسلامیدا کەم نیە و لە کوردستان لەچاو نوختەکانی دیکەی ئێران زۆر لەسەرتریشە. ڕوانینی ئەمنیەتی ڕێژیم بۆ کوردستان کەشوهەوایەکی دروست کردوە کە هەر جۆرە چالاکییەک، تەنانەت ئەگەر سیاسی و نەتەوەییش نەبێ، بکەوێتە ژێر چاوەدێریی کاربەدەستانی ئەمنیەتی. لەلایەکی دیکە، بۆچوون و هەڵوێستی بەشێک لە حیزبەکانیش وای کردوە کە نەک هەر گوتار و پێناسەیەکی هاوبەش وەک پاڵپشت بۆ کاروتێکۆشانی ئەوان لەئارادا نەبێ، بەڵکوو زۆر جار تەمومژی گومانیش بخرێتە سەر هێندێک لەو کار و چالاکیانە و

بە دڕدۆنگییەوە لێیان بڕوانرێ.

لەگەڵ ئەوەدا کە دۆخی نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و سنوورداری و پچڕپچڕبوون و لێکدوور بوونی چالاکییە مەدەنییەکان دەرەتانی ئەوە نادەن کە پێناسەیەکی تۆکمە و وەسەریەکخراوی سیاسی لەو چالاکیانە بکەین، حیزبی ئێمە هەمیشە هەوڵیداوە وێڕای گەیاندنی ڕێنوێنییەکانی خۆی، چالاکانی کورد لە نێوخۆی وڵات هان بدا بۆ ئەوەی لە دروستبوونی بۆشایی مەرجەعی سیاسی و مەیدانی لە نێوخۆی وڵاتدا خەباتی سیاسی و مەدەنیی کۆمەڵانی خەڵک لەلایەن کۆماری ئیسلامی و لایەنی دیکەوە بە لاڕێدا نەبرێ و کەڵکی خەراپی لێ وەرنەگیرێ. ئێمە لەو پێوەندییەدا بەتایبەتی هەوڵمانداوە کە خەبات و تێکۆشانی مەدەنی تەنیا لە توێژێکی کۆمەڵگا بۆ نموونە ڕووناکبیراندا قەتیس نەکرێتەوە، بەڵکوو بەجەماوەری بکرێ و خەڵکێکی زۆر لە هەموو چین و توێژەکانی کوردستان خۆی تێدا ببیننەوە. لەوەش زیاتر پێویستە خەباتی مەدەنی تەنیا خۆی بە پرسەکانی ژیانی ڕۆژانەی خەڵکەوە سنووردار نەکا، بەڵکوو لە خانەی فراوانتری مەسەلەی نەتەوایەتی و دوورەدیمەنی چارەسەرە سیاسییەکان بۆ داهاتووی مەسەلەی کورددا جێ بگرێ.

بەپێچەوانەی هەوڵوتەقەلای کۆماری ئیسلامی بۆ چاندنی ترس و نائومێدی لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا و دەگەڵ هەموو ئەو بارو دۆخە نالەبارە کە بۆ خەباتی گەلانی ئێران و یەک لەوان نەتەوەی کورد هاتۆتە ئاراوە، ئێمە بە چاوی ئومێدەوە دەڕوانینە دواڕۆژی خەباتی ڕزگاریخوازانەی خەڵکی ئێران بەتایبەتی لە کوردستان. باش دەزانین چ پۆتانسیەلێکی گەورەی خەباتگێڕانە لە هەناوی ڕۆڵەکانی کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا شاردراوەتەوە، چ ئیرادەیەکی پتەو بۆ دەرچوون لە حاڵەتی دیلی و ژێردەستی لە دڵی تێکۆشەرانی ئەم بەشەی کوردستاندا شەپۆل دەدا و وشیاریی سیاسی و هەستی نەتەوەیی چەندە قووڵ و بەربەرینە.

هەربۆیە دڵنیاین کە گەلی کورد چاوەڕوانی دەرفەتی گونجاوە و هەرکات دەرەتانێک بڕەخسێ گڕکانی ڕق و تووڕەیی ئەو خەڵکە ئازادیخوازە بەڕووی زەوتکەرانی ماف و ئازادییەکانی خەڵکدا دەتەقێتەوە و ئێران بەگشتی و بەتایبەتی کوردستان لەو بارە نالەبار و مەینەتبارە ڕزگار دەکا.

باشووری کوردستان

دۆخی ئەمڕۆ و چارەنووسی ئاییندەی باشووری کوردستان نەک تەنیا لەڕووی هاوپێوەندیی نەتەوەییەوە، بەڵکوو هەروەها بەهۆی پێوەندی و کارتێکەریی قووڵتر و نزیکتری نێوان ڕۆژهەڵات و باشووری کوردستان بۆ ئێمە گرینگە. هەرلەو کاتەدا هەڵسەنگاندنی ئێستا و داهاتووی باشووری کوردستان لە زۆر بارەوە ئەزموونێکی بەرفرەوان و دەوڵەمەندی تێدایە کە بۆ ئێستا و داهاتووی ئێمە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران زۆر بە کەڵکە.
باشووری کوردستان بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکانی دیکەی عێراق هەم لەڕووی سەقامگیریی ئەمنی و ئاسایشەوە و هەم لە ڕووی ئاوەدانبوونەوە و گەشەی ئابوورییەوە (بەتایبەتی پاش گرتنەبەری سیاسەتی نیمچە سەربەخۆی نەوتی) لە بارودۆخێکی زۆر باشتردا بووە. لەلایەکی دیکەوە، کرانەوەی هەرێمی کوردستان بەڕووی جیهانی دەرەوە و پێوەندیی دەرەوەی ئەو هەرێمە لە ئاستی ناوچەیی و نێودەوڵەتیدا ئەمڕۆ چۆتە نێو فازێکی پێشکەوتووتر لە جاران. لەڕووی سەربازییشەوە، ئەزموونی شەڕی داعش دەریخست کە کوردەکان نەک هەر دەتوانن پارێزگاری لە خۆیان و لە هەرێمەکەیان بکەن، بەڵکوو کاریگەرترین پارتنێری مەیدانیی هاوپەیمانەتیی نێودەوڵەتییش بن. دیارە کەموکوڕییەکانی بواری حوکمڕانی لە هەرێمی کوردستان بوونەتە هۆی سەرهەڵدان و قووڵبوونەوەی کۆمەڵێک کێشەی سیاسی و قانوونی لەنێوان حیزبە سەرەکییەکانی ئەو بەشەی کوردستاندا و ئەمەش کاریگەریی خراپی لەسەر یەکگرتوویی و یەکڕێبازیی ئەوان لەپێناو دروستکردن و پتەوکردنی دەسەڵاتێکی بەهێزی نەتەوەییدا داناوە.
لە ئاستی عیراقدا، پڕۆژەی فیدراڵی کە لەڕاستیدا لە سەر تەوافوقی دوو لایەنی کورد و عەرەب دامەزرابوو، ڕۆژبەڕۆژ لەگەڵ کەند و کۆسپ ڕووبەڕوو بۆتەوە و لەسەر هێندێک فایلی گرینگ و هەستیاری وەک

نەوت و پێشمەرگە و پێوەندیی دەرەوە و سنووری کوردستان ناکۆکییەکان هەروا بەردەوام بوون. ئەمڕۆ ئایندەی پڕۆژەی فیدڕالی لە عیراقێکدا کە بنەماکانی ڕێککەوتنی نیشتمانی لە جارانیش لاوازتر بوون و ئیدارەی وڵات چۆتە دۆخی دەوڵەتی شکستخواردو و لەژێر پرسیاردایە. ئەزموونی فیدراڵیخوازیی باشووری کوردستان ئەویش لە وڵاتێکی وەک عیراقدا کە تەنیا لە دوو نەتەوەی سەرەکی واتە کورد و عەرەب پێکهاتوە بۆ ئێمە لە ئێرانی داهاتوودا کە وڵاتێکی فرەنەتەوەیە و زۆر لە عیراق ئاڵۆزترە، جێگەی سەرنج و لێورد بوونەوەیە.

شتێک کە لێرەدا پێویستە ئاماژەی تایبەتیی پێبکەین ئەوەیە کە جێگە و پێگەی باشووری کوردستان بووهتە هۆی ئەوە کە هەم کوردی پارچەکانی دیکە چاوەڕوانییەکی زۆریان لە سیاسەت و کارکردی حکوومەتی هەرێمی کوردستان هەبێ و هەم هەرێمی کوردستانیش هێندێک چاوەڕوانیی لە پێوەندی لەگەڵ وەبەرچاوگرتنی بارودۆخی هەرێمی کوردستان لە کوردی پارچەکانی دیکە و یەک لەوان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەبێ. ئەو چاوەڕوانییانە لەو تێگەیشتنەوە سەرچاوە دەگرن کە کورد یەک نەتەوەیە و کوردستانیش یەک وڵاتە. بەو پێیە دەبێ حکوومەتی هەرێمی کوردستان پێوەندی و مامەڵەی لەگەڵ دراوسێکانیدا لەسەر بنەمای نەخشەڕێگایەکی تەواو نەتەوەیی دابڕێژێ، یان بە دیوەکەی ئەولادا، دەبێ کوردی پارچەکانی دیکە هەموو کار و بەرنامەیەکی خەباتیان لەسەر بنەمای پاراستنی بەرژەوەندییەکانی باشووری کوردستان ڕێک بخەن. هەروەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێکرد، ئێمە خوێندنەوەی جیاوازی هەرکام لە پارچەکانی کوردستان (بەتایبەتی باشووری کوردستان کە خاوەنی قەوارەی فەرمیی خۆیەتی) لە نێوەرۆکی بەرژەوەندیەکانی و شێوەی بردنەپێشی مەسەلەکەی و ئاقاری پێوەندییەکانی بە شتێکی سروشتی دەزانین. تەنانەت بە دەرککردنی هەلومەرجی ئەمڕۆی پێوەندی و بەرژەوەندیەکانی حکوومەت و لایەنەکانی هەرێمی کوردستان چاوەڕوانیی ئەوە کە روانینی هەرێمی کوردستان بۆ کۆماری ئیسلامی دەقاودەق وەک ئەوەی ئێمە بێ، بە شتێکی مەنتقی و واقعبینانە نازانین. هەر لەوکاتەدا وەک هەمیشە گوتوومانە، پێوەندی و بردنەپێشی پرسی هیچ پارچەیەکی کوردستان نابێ

لەسەر حیساب و بە قیمەتی خەواندنی پرسی کورد لە پارچەکانی دیکەی کوردستان تەواو بێ. زەروورەت و ریسالەتی یەکیەتی و رووحی نەتەوەیی کورد و تەنانەت بەرژەوەندیی جێگە و پێگەی هەرێمی کوردستان ئەوە دەخوازێ کە بەرپرسانی ئەم پارچەیەی کوردستانیش بە چاوی حورمەتەوە بڕواننە رابردووی پڕشنگداری کوردەکانی ڕۆژهەڵات چ لەبواری خەبات و فیداکاری بۆمافە رەواکانی خۆیان و چ لەبواری هاوپێوەندی لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستاندا لە گوتار و سیاسەتیاندا پرسی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بزووتنەوەکەی نادیدە نەگرن.

ئەزموونی شەڕی داعش تاقیکردنەوەیەکی نوێ بۆ جێبەجێکردنی ئەو پرەنسیپانە بوو. حیزبی ئێمە هەرپاش دزەکردنی داعش بۆ عێڕاق و وەسەریەک کەوتنەوەی ناوچە کوردستانییەکان لە مانگی ژووئەنی ٢٠١٤ دا خوێندنەوەی خۆی لە بارودۆخەکە خستە ڕوو و کاتێکیش بەشێک لە ناوچە کوردستانییەکان کەوتنە دەست داعش، حیزبی ئێمە دەسبەجێ ئامادەیی خۆی بۆ گەیاندنی هەموو چەشنە یارمەتییەک بۆ داکۆکی‌کردن لە خاک و حاکمییەتی کورد بە بیروڕای گشتی و بەرپرسانی هەرێمی کوردستان راگەیاند. حیزبی ئێمە تەنانەت چەند یەکەیەک لە هێزەکانی خۆی بە مەبەستی رەوانەکردن بۆ بەرەکانی شەڕی داعش سازمان دا. بەڵام لەو باوەڕەدا بوو کە هەم پرەنسیپەکانی رێکخستنی پێوەندیی نێوان بەشەکانی کوردستان و پێویستیی خۆبواردنی هێزەکانی هەر پارچەیەکی کوردستان لە دەستێوەردان و بڕیاردان لەجیاتی پارچەیەکی دیکە و هەم بارودۆخێکی هەستیار و تایبەتی کە هەرێمی کوردستانی تێدایە ئەوە دەخوازێ کە حیزبی ئێمە تەنیا بەشێوەی رواڵەتی و سەمبولیک و بەبێ هەماهەنگی لەگەڵ بەرپرسانی هەرێمی کوردستان بەمەبەستی یارمەتیدانێکی نیزامیی راستەقینە هێزەکانی خۆی نەجووڵێنێ. شتێک کە پێش لەوە ناگرێ کە هەر کاتێک بەرپرسانی هەرێمی کوردستان پێویستییە نیزامییەکانی خۆیان بە گەورەتر لە تێبینییە سیاسییە ئیقلمییەکان ببینین، هێزەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دەمودەست بچنە نێو سەنگەری بەرگری لە هەرێمی کوردستان.

ئێمە هەر بەو دیدەوە روانیومانەتە بەهاناوە هاتن و پشتیوانیی هێزەکانی

دیکە لە هەرێمی کوردستان. ئامادەیی دەربڕینی هێزە سیاسییەکانی بەشەکانی دیکەی کوردستان بۆ ڕاوەستان لە بەرامبەر پەلاماری داعشو بەرگرییان لە خاکو خەڵکی هەرێمی کوردستان، بەتایبەتی بەشداریی بە کردەوەی هێندێک لایەن لە بەرگری لە خەڵکی دەڤەری شەنگاڵ، هەڵوێستێکی جێگای ڕێزو پێزانین بوو. هەروا کە چوونی هێزی پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستانەوە بە هانای خەڵکی کۆبانێو شەڕڤانانی خۆرئاوای کوردستانەوە، بە هەنگاوێکی بەرز نرخێندراوە. بەڵام ئەم جۆرە بەدەنگەوە هاتنانەی هێزە سیاسییەکانی کوردستانو چوونیان بۆ پشتیوانیو بەرگری لە خەڵکی بەشێکی دیکە، ئەو کاتانە دروستنو بایەخی مێژوویيو سیاسیی خۆیان هەیە کە تەنیا بۆ پشتیوانیکردنی گەلی کورد لەو بەشەو بەدوور لە دەستێوەردان لە کاروباری ئەو بەشە یان دەستبەسەرداگرتنی ناوچەیەکی ئەو بەشە بە هەر ناوێک و بۆ هەر مەبەستێک بێ.

باکووری کوردستان

لەدوای دامەزرانی دەوڵەتی تورکیەوە تاکوو دەساڵ پێش ئێستا کێشەی کورد لەو وڵاتە تەنیا بە چاوی کەمالیزم و شۆڤێنیزمی تورک سەیری کراوە و مامەڵەی لەگەڵ کراوە. بەڵام لەدوای هاتنەسەرکاری حکوومەتی ئاکپارتی خوێندنەوەیەکی نوێ لە چارەسەری ئەو پرسە لە گۆڕەپانی سیاسیی تورکیەدا هاتە گۆڕێ و بوونی کورد لەو وڵاتە دانی پێدانرا. ئەو خوێندنەوەیە هەم هۆی ئیدئۆلۆژیی هەبوو کە بریتییە لەوە کە روانینی ئاکپارتی بۆ کۆمەڵگەی تورکیە و بنەماکانی دەسەڵاتداری لەگەڵ کەمالیزم و پانتورکیزم جیاوازیی هەیە، هەم هۆی سیاسی هەیە چونکە ئاکپارتی بۆ مانەوە و درێژکردنەوەی تەمەنی دەسەڵاتداریی خۆی دەنگی کوردەکانی پێویستە. پرۆژەی ئاشتی و دانوستاندن لەگەڵ ئیمراڵییش بە مەبەستی چەکدانان لەلایەن پەکەکەوە بەشێک لەو نەخشەڕێگایە بوو کە دەیتوانی ببێتە سەرفەسڵی ژیانی سیاسی و مەدەنی لە کۆمەڵگەی شەڕلێدراوی باکووری کوردستان و تورکیەدا بەگشتی.

بەدەر لەوە کە نیەت و ماهیەتی هەنگاوەکانی ئەردۆغان و ئاکپارتی

لەپێوەندی لەگەڵ پرسی کورد لە تورکیەدا دەبێ چۆنی قەزاوەت لەسەر بکرێ، ئەوە کە لە مانگەکانی دوایی‌دا بەهۆی هەڵگیرسانەوەی شەڕ لە باکووری کوردستان بەستێنێک کە بۆ چارەسەری ئاشتیخوازانە و دیالۆگ لەسەر ئەو پرسە پێک‌هاتبوو بۆ ئاییندەیەکی نادیار لەنێو چووە، جێگای داخە. لەڕاستیدا سەرکەوتنی پرۆسەیەکی وەها لە لایەنی کوردییەوە بەبێ هەماهەنگی و لێک‌تێگەیشتنی دروست لەنێوان پەکەکە و هەدەپە وەک دوو ئەکتەری سەرەکیی ئەو مەیدانە و لەوەش زیاتر شەخسیەت‌دان و دەرفەت‌بەخشین بە خۆسەلماندن و چوونەپێشی دووەمیان مەرجی سەرەکیی دەستەبەرکردنی گوتار و نەخشەڕێگای هاوبەشی کوردە لەو پرۆسەیەدا. بەتایبەتی ئەگەر ئەو راستییەمان لەبەر چاو بێ کە دەوڵەتی تورکیە تەنیا لایەنی پێوەندیدار بەو پرسە نیە و زۆر لایەنی دیکەش بەتایبەتی لەنێو دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا هەن کە ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ هەوڵ دەدەن بە گوێرەی بەرژەوەندیەکانی خۆیان کۆسپ و تەگەرە بۆ ئەو ڕەوتە دروست بکەن.

حیزبی ئێمە هەمیشە لەو باوەڕەدا بووە کە کورد و تورک وەک دوو نەتەوە دەبێ یەکتر قبووڵ بکەن و پێویستە نەتەوەی تورک هەموو ئەو مافانەکە بۆخۆی هەنی بۆ کوردیش بەڕهوا بزانێ. ئەنجامەکانی هەردوو هەڵبژاردنی دوایی تورکیە بەستێن و دەرفەتێکی باشی بۆ گواستنەوەی هەرچی زیاتری پرسی کورد لە تورکیە لە خانەی ئەمنیەتییەوە بۆ مەیدانی مەدەنی و قانوونی پێک‌هێنا و جێی خۆی بوو هەموو شانسی خۆی پێ بدرێ. ئێمە هیوادار بووین کە ئاکامەکانی ئەم هەڵبژاردنە بەر لە هەمووان هاندەری حیزبی دادوگەشە پێدان بۆ چارەسەری ئاشتییانەو دادپەروەرانەی پرسی کورد لەو وڵاتە بێ. چاوەڕوانی‌و هیوای ئێمە ئەوە بوو کە لایەنە کوردییەکان و هێزەکانی دیکەش لەنێو پارلمان‌و لەنێو کۆمەڵگەدا، دەست بدەنە دەستی یەکتر بۆ بنیاتنانەوەی تورکیەیەکی نوێ، تورکیەیەک کە لەودا هەموو پێکهاتەکان هەست بە هاوبەشی و ڕیزلێگیران‌و دابین‌بوونی مافەکانیان بکەن. ئەمە هەم تەبایی‌و سەقامگیربوونی لە نێوخۆی تورکیە پێک دێنا و هەم جێگە و پێگە و ڕێز و ڕۆڵی تورکیەی لە ناوچەدا بەرەژوور دەبرد.

ئەزموونی شەڕی دەیان ساڵە دەریخستوە کە شەڕ و توندوتیژی لەدژی یەکتر نەک تەنیا کێشەکە چارەسەر ناکا، بەڵکوو هەردوو لا زەرەر و زیانی لێدەکەن. حیزبی ئێمە لە پێوەندییەکانی خۆی لەگەڵ ئەکتەرەکانی پرسی کورد لە تورکیەدا هەمیشە هەوڵی داوە یارمەتیدەری سەرخستنی زمان و فەرهەنگی دیالۆگ و لێکتێگەیشتن بێ و هەمیشە لەو باوەڕەدا بووە کە پێویستە دەرفەتێکی هەرچەند کەم و سنوورداریش بۆ چارەسەری بەئاشتی و سیاسییانە بەسەر شەڕ و شۆڕ و ڕێگاچارەی نیزامیدا تەرجیح بدرێ.

ڕۆژئاوای کوردستان

رابـردوو و سروشتی خەباتی کورد لە سووریە و پرسی کورد لەو وڵاتە جیاوازیی بەرچاوی لەگەڵ پارچەکانی دیکە پێوە دیارە. لەلایەک سیاسەتی دێمۆگرافیی ڕێژیمی ئەسەد دەرهەق بە کورد و ئەو پێناسەیەی کە لەوێ لە کورد دەکرا و ببووە هۆی بێبەشبوونی کوردەکان تەنانەت لە مافی هاونیشتمانبوونی سووریە دەرفەتی جووڵە و گەشەی سیاسیی لە کوردەکانی ڕۆژئاوا زۆر بەرتەسک کردبۆوە. لەلایەکی دیکەوە، بەهۆی کارتێکەری و هێژێمۆنیی بزووتنەوەی کورد لە باشوور و باکووری کوردستان بەسەر کوردەکانی رۆژئاوادا، ئەوان نەیانتوانیبوو ببنە خاوەنی جووڵانەوەیەکی نەتەوەیی بەو شێوەیە کە لە پارچەکانی دیکەدا باو بووە. دۆخی ئێستای ڕۆژئاوای کوردستان کە بەدوای لاوازبوونی دەسەڵاتی بەشار ئەسەد و دروستبوونی بۆشایی دەسـەڵات لەو ناوچەیەدا پێکهاتوە، دەرفەتێکی بێوێنەی بۆ کورد لە سووریە پێکهێناوە. بەهۆی هێرشی داعش و بەرگری و بەرخۆدانی کورد بەتایبەتی لە کۆبانێ (پاییزی ٢٠١٤) کوردی ڕۆژئاوا هەم وردە وردە چۆتە نێو فاکتەری کوردی لەسەر نەخشەی ڕووبەڕوو بوونەوەی جیهانی لەگەڵ تێرۆریزم و هەم بەهۆی نیشاندانی سیمایەکی جوان بە جیهانی دەرەوە (بەتایبەتی لە سۆنگەی بەشداریی ژنان لەو بەرگری و بەرخۆدانەدا) سەرنج و سەمپاتیی جیهان بۆ کورد زیادی کرد. هەرلەوکاتەدا لەبەر ئەوەی سووریە بۆتە گۆڕەپانی شەڕێکی هەمەلایەنەی نێوخۆیی و کێبەرکێی دەسەڵاتە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان

و ئاڵترناتیڤێکی ڕێژیمی ئەسەدیش کە مافەکانی کورد بخوێنێتەوە تۆکمە نەبۆتەوە، ئەزموونی خۆبەڕێوەبەریی کوردی ڕۆژئاوا هێشتا مەترسی و هەڕەشەی لەسەرە و داهاتوو و ستاتووسی کانتۆنەکان ناڕوونە. لە هەرحاڵدا سەرەڕای ناکۆکی و یەکنەگرتنی لایەنەکانی کورد لە ڕۆژئاوا، هەر ڕێگاچارەیەک و نەخشەڕێگایەک کە بۆ ئاییندەی سووریە بڕیاری لەسەر بدرێ، نابێ کورد لە پەراوێز بخا.

لەبەرئەوەی کوردستانی سووریە و کوردستانی ئێران هاوسنوور نین، پێوەندیی ڕاستەوخۆ و مەیدانیی ئێمە لەگەڵ ئەو بەشە لە کوردستان تا ڕادەیەک لاوازە. بەڵام دیسانیش حیزبی ئێمە بە ئەرکی نەتەوەیی خۆی زانیوە کە چەندی بۆی بکرێ یاریدەدەری یەکڕیزی و تەبایی لەنێوان حیزبەکانی ئەو پارچەیەدا بێ و لەئاستی دەرەوەشدا تێکۆشاوین بەپێی توانا پاڵپشتی بۆ دۆزی کورد لە سوریە رابکێشین.

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان
(ڕوانین و هەڵوێستمان)

ئەوەی تا ئێستا لە هەڵسەنگاندنی هەلومەرجی نێونەتەوەیی و ناوچەیی و بارودۆخی ئێران و پرسی کورددا خستمانە ڕوو، زۆر روانگە و هەڵوێستی حیزبی ئێمەی دەگرتە خۆی. لەم بەشەدا هەوڵ دەدەین بەشێوەیەکی وردتر و نزیکتر، روانین و هەڵوێستی حیزب لەپێوەندی لەگەڵ کۆمەڵێک بابەتدا کە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا هاتوونە گۆڕێ یان هەمیشە لە خەباتی رۆژانەدا مەترەحن، بخەینە ڕوو.

ئامانجی سیاسیی ئێمە

یەکەمین بەرچاوڕوونی بۆ بەڕێوەبردنی خەبات، دیاریکردنی ئامانجەکان و شێوازەکانی گەیشتن بەو ئامانجانەیە. هەروەک لە بەرنامە و پێڕەوی حیزبی ئێمەدا هاتوە، ئێمە لە خەباتی خۆماندا باوەڕمان بە زۆر ئیدەئال و پرەنسیپی ئینسانی و پێشکەوتنخوازانە هەیە و بۆ جێگیرکردنیان لە کۆمەڵگەی ئەمڕۆ و دواڕۆژدا تێدەکۆشین، بەڵام ئەولەوییەتی خەباتی

ئێمە و دەلیلی وجوودیی حیزبەکەمان ئامانجی نەتەوایەتی و چارەسەری پرسی کورد وەک پرسێکی سیاسییە. هەروەک لە بەرنامەشدا گوتراوە، ئێمە چارەسەری کێشەی کورد لە ڕۆژهەڵات بەشێوەی فیدرالیزم و لە چوارچێوەی ئێراندا دەبینین. ئێمە فیدرالیزم هەم لەبەر تایبەتمەندییەکانی مێژوو و جوغرافیا و کۆمەڵگەی ئێران وەک وڵاتێکی فرەنەتەوە و هەم لەبەر خەسڵەتە زاتییەکانی وەک مۆدێلێکی باو و ناسراو لە جیهاندا بۆ دابەشکردنی دەسەڵات بە سیستمێکی گونجاو بۆ ئیدارەی هاوبەشی ئێران لە داهاتوودا دەزانین. ئەمە نە بە مانای لەبیرکردنی ئاستەنگەکانی سەر ڕێگای وەدیهێنانی ئەو ئامانجە و نە بە مانای حاشاکردن لە تایبەتمەندیی پرسی کورد لە ئێراندایە:

لەجێدا فرە نەتەوەبوونی ئێران بەو مانایە نیە کە نەتەوەکانی دیکەش بە قەرای کورد ئامادەیی و زەمینەی ئەوەیان هەیە بە کردەوە و بە شێوەی کورد کار بۆ وەدیهێنانی مافە نەتەوایەتییەکانیان بکەن. جێگە و پێگەی ئەو نەتەوانە لە ئێراندا وەکیەک نیە و زەمینە و بەستێنی ناسیۆنالیزمی ئەوانیش لێک جیاوازە. بەتایبەتی دوو نەتەوەی گەورەی ئێران واتە فارس و ئازەری دەمێکە بە یەکەوە ئێران لە گشت بوارەکانی ئیداری، سەربازی، ئابووری و ئایینیدا بەڕێوە دەبەن. ئەو دوو نەتەوەیە وەک کورد و نەتەوەکانی دیکە لە دەرەوەی بازنەی دەسەڵات نین هەتا لەو گۆشەنیگایەوە وەک ئەوان هەست بە کەموکوڕیی بنەڕەتی بکەن و بە پێویستی بزانن دەسەڵات لەگەڵ پێکهاتەکانی دیکە دابەش بکەن. بۆیە هەر جۆرە پڕۆژەیەکی پێوەندیدار بە فیدرالیزم و ئیدارەی هاوبەشی ئێران هەر لەو کاتەدا کە پێویستی بە ئەکتیڤبوون و یەکگرتنی نەتەوە بندەستەکانی ئێران هەیە، قەناعەتی بژاردە سیاسییەکانی هەردوو نەتەوەی فارس و ئازەرییشی لانیکەم لە گۆشەنیگای دێموکراسیخوازییەوە پێویستە.

لایەنێکی دیکەی مەسەلەکە تایبەتمەندیی پرسی کورد لە ئێرانە. تایبەتمەندییەکە لەوەدایە کە کورد لە ئێران بەشێکە لە نەتەوەیەک کە لانیکەم بەسەر چوار وڵاتدا دابەش بووە و لە ئێرانیش رابردوویەکی دوورودرێـژی لە خەبات بـەدژی ستەمی میللی و بۆ وەدیهێنانی مافە بەرهەقەکانی هەیە. خەباتی کورد لە ئێران زۆر بەر لە فیدرالیخوازی

جەوهەر و شکڵی ئەمڕۆی بە خۆوە گرتوە و ئەو جەوهەر و شکڵە لە داهاتووشدا هەروا درێژەی دەبێ. هەربۆیە زۆر سروشتی و بەجێیە کە وێڕای کارکردن بۆ جێگیرکردنی فێدرالیزم وەک مێکانیزمێک بۆ بەڕێوەبردنی هاوبەشی وڵات و وەک دەستەبەرێک بۆ ستاتووسی کورد، حیزبی ئێمە و گەلەکەمان بەگشتی لە هەموو قۆناغەکاندا دەستئاوەڵایی بۆخۆیان بێڵنەوە و لە گەڕان بەشوێن ڕێگاچارەکاندا قورسایی کار و بەرنامەکهیان پێشدا بخەنە سەر جێگیرکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی کورد. بۆ ئێمە گرینگ ئەوەیە کە وەک کورد لە تەنیشت پرۆژەی فیدراڵیدا، بەردەوام لە فکری ئەوەشدا بین کە بەپێی دەرفەت و هەلومەرجی خەبات تێبکۆشین ئەگەر بەشێوەی هەنگاو بە هەنگاویش بێ، بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی خۆمان کار بکەین. ئەمە نە لەگەڵ فیدرالیخوازی بۆ سەرجەم ئێران لە دژایەتی دایە و نە لەگەڵ حاکمیەتخوازیی خودی کورد (کە لە بەرنامەی ئێمەدا لە زیندووکردنەوەی چەمکی کۆماری کوردستاندا خۆی دەبینێتەوە).

با هەر لێرەدا ئەوەش زیاد بکەین کە زیندووکردنەوەی چەمکی کۆمار و جێکردنەوەی لە دروشمی ستراتژیکی حیزبدا، بەپێچەوانەی ئەوە کە هێندێ جار دەگوترێ، کەمترین ناتەبایی لەگەڵ ویستی فیدرالیزم و مانەوە لە چوارچێوەی ئێراندا نیە. چونکە جیا لەوە کە لە ئەزموونی پێشووی کۆماری کوردستاندا (١٩٤٦) تەعامول لەگەڵ تاران و مانەوە لە چوارچێوەی ئێراندا لە بەرنامە و دەستووری کاری ڕێبەرانی کۆماردا هەبوو، لەڕووی حقووقی و ئەزموونی وڵاتانی دیکەشەوە پێکەوەهێنانی هەردوو چەمکی فیدرالیزم و کۆمار شتێکی باو و ئاساییە و زۆر قەوارەی نیمچە سەربەست هەن کە لە چوارچێوەی دەوڵەتێکی بەرفرەوانتردا لەژێر ناوی کۆماردا دانیان پێدا نراوە.

ئاقاری خەبات و شێوەکانی

خەباتی ئێمە کە پێش هەموو شوێنێک رووی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە خەباتێکی تەک ڕەهەند نیە و لە شێوازی جۆربەجۆر کەڵک وەردەگرێ.

پرەنسیپی ڕۆژهەڵاتتەوەری

لە یەکەم روانیندا رەنگە ئەو پرسیارە بێتە پێش کە بۆچی دەبێ حیزبێکی وەک حیزبی دێموکرات کە پێش هەموو شتێک بۆ خەبات لەپێناوی مافەکانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دامەزراوە و شوێنی کار و خەباتیشی هەر ئەو بەشەی کوردستانە، دروشمی ڕۆژهەڵاتتەوەری بەرز بکاتەوە.

هێنانەگۆڕ و زەقکردنەوەی ئەو چەمکە لەلایەن حیزبی ئێمەوە هەم ریشەی لە مێژووی نوێی بزووتنەوەی کورددا هەیە و هەم بە جۆرێکیش وەڵامی ئێمە بە زەروورەتێکی ڕۆژە. لەلایەک بەهۆی دابەشبوونی کوردستان و تایبەتمەندیی مەسەلەی کورد لە هەر بەشێکی کوردستاندا، ئەرک و ریساڵەتی هێزەکانی هەرپارچەیەکی کوردستان پێش هەمووشتێک دەبێ رووی لەوپارچەیە لە کوردستان بێ کە ئەو هێزانەی لێ هەڵقوڵاون. لەلایەکی دیکەوە، دەزانین کە هەلومەرجی نێونەتەوەیی و ناوچەیی لە ساڵانی دواییدا کاریگەریی نەخوازراوی لەسەر خەباتی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان داناوە و پرسەکانی پێوەندیدار بەو خەباتە و بەگشتی بارودۆخی کورد لە ئێران نەک هەر لە ئاستی نێونەتەوەییدا بەڵکوو لەنێو بیروڕای گشتیی کوردیشدا کەمتر لە ڕۆژەڤدان. تەنانەت دەمێک بوو هەم لە نێوخۆی وڵات و هەم لە دنیای مەجازیدا هاوپێوەندیی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان بە پیلانی کۆماری ئیسلامی لەلایەک و هاندانی هێندێک لایەنی کوردی لەلایەکی دیکە بە ئاقارێکدا لاڕێ دەکرا کە ئەنجامەکەی لەبیرکردن و لەپەڕاوێزخستنی پرسەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو. بیرکردنەوە و روانین لەژێر کاریگەریی ئاجێندا و فەرهەنگی سیاسیی کوردی پارچەیەکی دیکە تەنانەت بەشێک لە بژاردە و لایەنەکانیشی گرتبۆوە، هەروەک ئەوەی کێشەیەک لەنێوان کوردی ئێران و کۆماری ئیسلامیدا لەگۆڕدا نەبێ.

لە فەزایەکی ئاوادا حیزبی ئێمە لەو باوەڕەدا بوو کە دەبێ سەرنجی خۆمان و خەڵک و لایەنەکانی دیکەش بۆ ئەو زەروورەتە رابکێشین کە وزە و توانای سیاسی و خەباتگێڕیی ڕۆژهەڵات پێش هەموو شتێک بۆ بەهێزکردنی ئەو پارچەیەی کوردستان تەرخان بکرێ و نابێ دەربڕینی هاوپێوەندیی نەتەوەیی ببێتە بەستێنێک کە لەودا لەژێر ناوی پشتیوانی لە پارچەکانی دیکە بەشەکەی خۆمان لەبیربکەین. ئەوە بە مانای غافڵبوون

لە هاوپێوەندیی نەتەوەیی و پێویستیی هاوهەنگاویی نێوان پارچەکانی کوردستان نیە، بەڵکوو بە مانای پێداچوونەوە بە جێگە و پێگەی ڕۆژهەڵات لەسەر نەخشەی گشتیی بزووتنەوەی کورد و فاکتەری کوردی لە ناوچەداو نیشاندانی ئەو چاوەڕوانییەیە کە ئەگەر قەرار بێ هاوپێوەندی و مایەلەخۆدانان لەنێوان کوردی ڕۆژهەڵات و کوردی پارچەکانی دیکەی کوردستاندا هەبێ، پێویستە ئەو هاوپێوەندی و مایەلەخۆدانانە دوولایەنە بێ. نە رەوایە و نە تەنانەت بە بەرژەوەندیی چوونەپێشی مەسەلەی کورد لە هیچ پارچەیەکی کوردستانیشە کە مەسەلەی کورد لە پارچەیەک بخەوێندرێ یان ئاجێندای خەبات لە پارچەیەکی کوردستاندا لەرادەبەدەر بکەوێتە ژێرکاریگەریی بارودۆخ و ئاجێندای خەبات لە پارچەیەکی دیکەی کوردستاندا.

خەباتی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆ

چالاکیی سیاسی و مەدەنی لە نێوخۆی وڵات کەوتووهتە نێوان بەرداشی دوو بۆچوونەوە. لەلایەک، بۆچوونێکی وشک و توندی هەندێ لایەنی سیاسیی ڕۆژهەڵات کە دەیانەوێ گۆڕەپانی سیاسیی نێوخۆی وڵات بە بارمتە بگرن و شک و گومان دەخەنە سەر هەر چەشنە هەوڵ و ئیبتکارێکی بژاردە مەدەنییەکان. لەلایەکی دیکەوە، پیلان و بەرنامەی دژە کوردی کاربەدەستانی ئەمنیەتیی ڕێژیم کە وێڕای دروستکردنی کۆسپ و تەگەرە لە بەردەم ئەو جۆرە کار و پڕۆژانە، تێدەکۆشن کێشە و ناکۆکی بخەنە نێو بژاردە مەدەنییەکان و کەسایەتییەکانیان بشکێنن. هەموو ئەو کۆسپ و ئاستەنگانەی کۆماری ئیسلامی بۆ تێکۆشانی مەدەنی دروستیان دەکا، تەنیا لایەکی مەسەلەکەن. لایەکەی دیکە فەرهەنگی سیاسی لە کوردستانە کە بەجۆرێکی نەگۆڕ و نەریتی شکڵیگرتوە. لەجیاتی ئەوەی بەشێوازی جۆراوجۆر و بە دوور لە دۆگماتیزم بە سیستەم بکرێ، هێندێک لایەن راهاتوون تەنیا بە شوعاردان رق و تووڕەیی خۆیان لە هەمبەر کۆماری ئیسلامی دابمرکێنن.

لە فەزایەکی وەهادا کە بەداخەوە هەموو شتێک بە چاوی ڕەش و سپی

سەیر دەکریٚ، ئێمە لەگەڵ ئەوەی لە هیچ لایەنێک کەمتر ئاگاداری ماهیەتی کۆماری ئیسلامی و سنوورداربوونی زەرفیەتەکانی فەزای ناوخۆ نیین و لەحاڵێکدا لە ساڵانی رابردوودا بەتەنیا بەقەرا هەموو هێزەکانی ڕۆژهەڵات پێشمەرگەمان لە نێوخۆی وڵاتدا چالاک بووە، هەمیشە پشتیوانیمان لە هەوڵ و ئیبتکارە مەدەنییەکانی نیشتمانپەروەرانی کورد لە نێوخۆی وڵات کردوە و تەنانەت هاندەریان بووین بۆئەوەی لە هەوڵی دروستکردنی کۆڕ و کۆمەڵ و ڕێکخراویشدا بن. ئەوەش لەباوەڕمان بە خەباتی فرەڕەهەندەوە سەرچاوە دەگریٚ و پێمان وایە بە مەبەستی چالاککردنی خەڵک لە نێوخۆی وڵات و بە جەماوەریکردنی خەبات پێویستە پاڵپشتی بەکردەوەی ئەو بەستێنە گرینگەی تێکۆشان بین. هەر لەوکاتەدا، لەو باوەڕەداین کە پێویستە چالاکانی نێوخۆ بە لەبەر چاوگرتنی هەموو ڕەنگاوڕەنگییەکانیان بەشێوەی یەکگرتوو و هەمەلاگیر پێکەوە کار بکەن، هەوڵ بدەن کار و بەرنامەکانیان زۆرتر لە خانەی نەتەوەییدا بن و وێڕای کارکردن لەسەر ئەو بوار و بابەتانەی لە ژیانی خەڵک نزیکترن، هەمیشە جەوهەری پرسی کوردیان وەک پرسێکی سیاسی لەبەر چاو بیٚ.

چالاکیی پێشمەرگە

پێشمەرگە کە لە مێژووی کورددا گرینگترین هێمای خەبات و فیداکاریی ئەوگەلەیە و ئەمڕۆش لە تەواوی جیهاندا وەک سەمبولی نەتەوەکەمان ناسراوە، ناوەکەی و ریسالەتەکەی لەسەر دەستی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان دانــراوە. پێشمەرگەی حیزبی دێموکڕات کە لە قۆناغە جۆربەجۆرەکانی خەبات بەدژی ڕێژیمە یەک لە دوای یەکەکانی ئێراندا بە سـەدان داستانی قارەمانەتی و فیداکاریی تۆمار کـردوە، بەهۆی هەلومەرجێکی تایبەتی کە لە دە پازدە ساڵی رابـردوودا حیزبی ئێمە و حیزبەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی تێدان، بە شێوەی جاران لە بەربەرەکانیی چڕ و ڕاستەوخۆ لەگەڵ هێزەکانی کۆماری ئیسلامیدا نەبووە. بەڵام هەرگیز نە لە ریسالەتی وڵاتپارێزانەی خۆی دوور کەوتۆتەوە و نە تەنانەت پۆتانسیەلی خەباتگێڕانەشی لە کزیی داوە.

حیزبی ئێمە کە هەر لەدوای کۆنگرەی چاردەیەوە دەستی کردوە بە بووژاندنەوەی حزووری پێشمەرگەکانی لە نێوخۆی وڵاتدا، لە یەک دوو ساڵی رابردوودا ئەم حزوور و چالاکییەی بەربڵاوتر و بەرچاوتریش بووە. حزوور و چالاکیی پێشمەرگە و پارێزەرانی ڕۆژهەڵات لە نێوخۆی وڵات و جێگیربوونەوەی هێزەکانمان لە سنوورەکانی ڕۆژهەڵات لەگەڵ پێشوازیی گەرمی خەڵک بەرەوڕوو بووە و کاریگەریی گەورەی لەسەر رووحیەی خەباتگێڕی و متمانە بەخۆبوونی خەڵک داناوە. ئەو فەسڵە تازەیە لە خەباتی مەیدانیی ئێمە نیشاندەری ڕووحی شۆڕشگێڕی و فیداکاریی پێشمەرگە قارەمانەکان بووە کە بە شانازییەوە ئەو ئەرکە پڕ مەترسییەیان وەئەستۆگرتوە و تەنانەت لەو پێناوەدا شەهیدیشیان داوە. پێشوازیی خەڵک و هاوکاریی ڕێکخستنەکانی حیزبیش نیشانەی نفووز و خۆشەویستیی حیزبی دێموکرات لەنێو کۆمەڵانی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندایە.

لەو پێوەندییەدا وەبیرهێنانەوەی دوو پرەنیسپ بە پێویست دەزانین. یەکەم، ئێمە خۆڕاگری و خەباتی چەکدارانە بۆ خۆمان وەک گەلێکی خاوەن مافی چارەنووس و لە بەرامبەر رێژیمێکدا کە لەجیاتی پێکهێنانی دەرفەتی چارەسەری سیاسی بە دڕندانەترین شێوە سەرکوتی دەکا، بە مافی رەوا و تەنانەت ئەرکی خۆمان دەزانین. بەو حاڵەش حزووری پێشمەرگە لە نێوخۆی وڵات و جێگیربوونی هێزەکانمان لەسەر سنوورەکان زۆرتر بەمەبەستی حزووری سیاسی و تەشکیلاتی و پێوەندی لەگەڵ خەڵکی خۆمان بووە. ئەگەریش لەو ڕێگایەدا تێکهەڵچوونێک لەنێوان هێزی پێشمەرگە و هێزەکانی ڕێژیمدا رووی دابێ، دەستکردنەوەی پێشمەرگە تەنیا بۆ دیفاع لە خۆیان بووە. دیارە ئەوە بەو مانایە نیە کە هێزەکانی ڕێژیم بەتایبەتی بەکرێگیراوەکان سەرینی خاترجەمی بخەنە ژێر سەری خۆیان و لەسەر رەفتاری نائینسانی و دژی گەلییانەی خۆیان دەرهەق بە خەڵکی کوردستان بەردەوام بن.

دووەم، حزوور و چالاکیی پێشمەرگەکانی ئێمە دەبێ وەک بەشێک لە خەباتی فرەڕەهەندی حیزبەکەمان چاو لێبکرێ. بۆ حیزبێک کە ژیانی سیاسیی خۆی لەپێشدا بە بەڕێوەبردنی وڵات و بنیاتنانی دامودەزگاکان دەست پێ کردوە و دوایە ناچار بووە رێگای بەربەرەکانی بگرێتە بەر،

بە هیچ جۆر نابێ بەستێنی خەباتی چەکدارانە بە ئەلترناتیڤی بەستێنی تێکۆشانی مەدەنی چاو لێبکرێ. ئێمە خەباتی شاخ و خەباتی شار لە بەرامبەر یەکتر دانانێین و بە تەواوکەری یەکتریان دەزانین. ئەو کاتەی پێشمەرگە لە شار و گوندەکان لە گەڕاندا بوون، بەشی تەشکیلاتی و لایەنگرانی حیزب لە تێکۆشان و چالاکی لە بەستێنی مەدەنیدا بەردەوام بوون و ڕاگەیاندنی حیزبیش دەنگ و ڕەنگی هەردووکیان بوو.

حدک و دەوڵەتی مەرکەزی

لەپێوەندی لەگەڵ چۆنیەتیی مامەڵە لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزی نەک هەر لەنێو کۆمەڵگەی سیاسیی ڕۆژهەڵاتدا، بەڵکوو لەنێو ریزەکانی حیزبی ئێمەشدا بیروڕای جیاواز هەیە و ئەو بابەتە کە بۆ بەرنامەڕێژیی خەباتمان بنەڕەتییە، شیاوی ئەوەیە کە لێرەدا هەڵوێستەی لەسەر بکەین.
سیستەمی کۆماری ئیسلامی بەجۆرێک داڕێژراوە و کارکردی ئەو ڕێژیمە بە جۆرێک بووە کە زەرفیەتی ئاڵوگۆڕ و کرانەوەی لە خۆیدا نەهێشتۆتەوە. ڕەفتار و کرداری ڕێژیم لە پێوەندی لەگەڵ کورددا هەر لەدوای ئینقلابەوە هەتا ئێستا سەرکوتکەرانە و یەک ڕەهەندی بووە. لە بەرامبەریشدا، گوتاری زاڵ لەنێو ئۆپۆزیسیۆنی ڕووخێنەردا، بە کوردیشەوە، بەجۆرێک یەکڕەهەند بووە کە هەموو شتێک بە چاوی ڕەش و سپی دیتراوە و تەواوی سیاسەت و هەڵوێستەکان بەشێوەیەک کەوتوونەتە گرەوی مان و نەمانی ڕێژیمەوە.
لەحاڵێکدا کە ڕێژیمەکانی دەسەڵاتدار لە تاران نە بە بەشداریی کورد دروست بوون و نە کوردیش ئیدیعای ئەوەی کردوە کە بە تەنیا دەتوانێ بیانڕووخێنێ، جووڵانەوەی ئێمە لە ئێران لەسەر بنەمای دروشمی ڕووخانی ڕێژیم و بەهۆی چەکداربوونی بە جووڵانەوەیەکی «برانداز» ناسراوە. ئەو جۆرە خوێندنەوەیە لە شێوەی هەڵسوکەوت لەگەڵ تاران بەرهەمی ڕەفتار و کرداری ڕێژیم لە دژی ئێمە و لەڕاستیدا دژکردەوەی ئێمە بەرامبەر بە تاران بووە. دەگەڵ ئەوەی ویستی ڕووخانی ڕێژیمێک بەو سروشت و ماهیەت و کارکردەوە کە کۆماری ئیسلامی هەیەتی بەتەواوی مەنتقی و

ڕەوایە، بەڵام بەو مانایە نییە کە ئەوە تەواوی کایەی سیاسیی ئێمە لە ئێراندا لە قالب بدا. دروست نیە لەجیاتی مانۆڕدان و مەیدانداری دەگەڵ ڕێژیم، هەموو ئیبتکار و خەللاقیەتی سیاسی و خەباتگێڕیی ئێمە تەنیا لە دروشمی ڕووخانی ڕێژیم و بایکۆتی هەڵبژاردنەکاندا خولاسە بێتەوە. سەرنجڕاکێشە کە کۆمەڵێک مانۆڕی وەک بەشداری لە هەڵبژاردن و وتوویژ لەگەڵ ڕێژیم کە حیزبی دێموکڕات لە قۆناخی جۆراوجۆری خەباتدا تاقیی کردونەتەوە، دروست نیە لەسەردەمی ئێستالە کۆمەڵگەی سیاسیی ئێمەدا ببنە تابوو.

لێرەدا قسە لەوە نیە کە ماهیەت یا نیەتی کۆماری ئیسلامی چیە و باسەکە نابێ لەسەر ئەوە بێ کە ڕێژیمێک بەو کارنامەیەوە کە هەیەتی چەندە دەکرێ ئومێدی پێ ببەسترێ کە هەنگاوێک بەرەو کرانەوە یان بەرەو چارەسەری پرسی کورد هەڵێنێتەوە. بەڵکوو قسە لەوەیە کە لەو خوێندنەوە لە قالبدراوەدا بەهۆی کورتبووونەوەی یاریی سیاسی لە پرۆسەیەکی نەگۆڕ و بێ بەرهەمدا سەنگ و تواناکانی کورد بە گشتی و حیزبەکانی بهتایبهتی وەدەر ناکەوێ و لە ئاکامدا نە ڕێژیم لەسەر مەسەلەی کوردستان لە دەرەوەی خانەی ئەمنیەتی و چەکداری گیروگرفتی بۆ دروست دەبێ و نە سەرنجی بیروڕای نێونەتەوەییش بۆ لای پۆتانسیەلێکی جەماوەری ڕادەکێشرێ کە وێڕای شوناسخوازییەکەی دەیتوانی و دەتوانێ سەرمایەیەکی بەهێزی ڕەوتی ئازادیخوازی بۆ هەموو ئێرانیش بێ.

ئەوەی بۆ ئێمە وەک کورد دەبێ گرینگ بێ ئەوەیە کە وێڕای دانەبڕاویمان لە بزووتنەوەی سەراسەریی ئێران (بە هەموو لاوازی و کەموکوڕییەکانیەوە) بۆ جەسپاندن یان لانیکەم هێنانەگۆڕی مافە نەتەوایەتییەکانی خۆمان لە هەموو هەل و دەرفەتێک کەڵک وەربگرین و دەسەڵات لە تاران بە دەست هەرکەس و لایەنێکەوە بێ ناچار بە بیرکردنەوە لە چارەسەری کێشەی کورد لە ئێرانی بکەین. بۆ ئەو مەبەستەش نابێ خەباتی خۆمان و داهاتووی کورد لە ئێران تەنیا بە سیناریۆی ڕووخانی ڕێژیمەوە ببەستینەوە. مادام سروشتی خەبات و پرسی کورد زۆر تایبەتمەندیی هەن، پێویستە وەک کورد نەک هەر لە پێوەندی لەگەڵ ڕێگاچارەکاندا، بەڵکوو لەبارەی شێوازەکانی خەباتیشەوە دەستمان بۆ مێتۆدی جۆراوجۆر ئاوەڵا بێ.

ئەو شێوازانە لە گوتار و هەڵوێستگرتن و فەرهەنگسازیی سیاسییەوە تا هێنانەمەیدانی خەڵک و پشتگیری لە دروستکردنی بنیاتە فەرهەنگی و داکۆکیکارەکانی مافی مرۆڤ دەگرێتەوە. لە بەستێنی سیاسییشدا دوو بابەتی هەڵبژاردن و وتووێژ دیارتر و جێگەی باسترن. دەربارەی هەڵبژاردن، حیزبی ئێمە لە سەرەتای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە تا ئێستا قەت بە شێوەی موتڵەق و یەکدەست چاوی لە هەڵبژاردنەکانی ژێر حاکمیەتی ئەو ڕێژیمە نەکردوە. ئەگەر ڕاستە کە کۆمەڵێک ئاستەنگی سیستمی لە هەموو هەڵبژاردنەکاندا بەدی دەکرێن، ئارایشی هێزەکان و سروشتی هەڵبژاردنەکان دەکرێ جیاوازییان پێکەوە هەبێ. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە سروشت و وەزعیەتی هەر هەڵبژاردنێک جیاوازە، ئێمە خۆمان لەوە دەبوێرین کە نوسخەی پێشوەخت و یەکدەستمان بۆ مامەڵە لەگەڵ پرسی هەڵبژاردن لە کۆماری ئیسلامیدا هەبێ و زۆر جار بۆخۆشمان هەڵبژاردنمان تەحریم کردوە. لەهەرحاڵدا ئەسڵی ئێمە ئەوە نیە کە تەنیا لەبەر خاتری ئارگومێنتی شەرعیەتدان بە ڕێژیم (کە ئارگومێنتێکی بێجێیە) پێشگیری لەوە بکەین کە خەڵک هەڵبژاردنەکان وەک دەرفەتێک بۆ نیشاندانی نێوەرۆکی ویست و داواکانیان و قورسایی دیمۆگرافیی قەومی و بەربەرەکانی دەگەڵ ڕێژیم بەکار بەرن.

هەرچی وتووێژ لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندییشە، حیزبی ئێمە هەر لە سەرەتای دامەزرانیەوە هەتا ئەمڕۆ ئەزموونێکی دووروودرێژ و بەداخەوە تاڵی لە وتووێژ لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندیدا هەبووە. ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر قۆناغی ئێستا، پاش کۆنگرەی پازدەهەمی حیزب، لەلایەن شووڕای ئەمنیەتی میللیی ئێرانەوە داوای وتووێژ لە ئێمە کرا. ئێمەش وەک پرەنسیپ قبووڵمان کرد و چەند جارێک بۆ تاوتوێکردنی زەمینە و بنەمای چارەسەری پرسی کوردستان لەگەڵیان دانیشتین. بەڵام بەهۆی جیدی‌نەبوونی ڕێژیم ئەو گفتگۆیە بە هیچ ئەنجامێک نەگەیشت. دانیشتنی ئێمە و نوێنەرانی کۆماری ئیسلامی باس و قەزاوەتی جۆربەجۆری لەسەر کرا. بەتایبەتی هێندێک کەس و لایەن بە ئاماژە بە کارنامە و ماهیەتی ڕێژیم پێیان وابوو کە ڕێژیم لەو کارەدا تەنیا بەدوای مەبەستی خراپی وەک کێشەنانەوە لەنێو حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتدا دەگەڕێ. دەگەڵ ئەوەی حاشای لێ‌ناکرێ کە ڕێژیم

پێش هەموو شتێک بەدوای ئەو جۆرە ئامانجە دژیگەلییانەدا دەگەڕێ، پێمان وایە وەک پرەنسیپ نابێ وتوویژو دانوستان ڕەت بکەینەوەو هەرلەوکاتەدا دەبێ وشیاری نەخشەو پیلانەکانی کۆماری ئیسلامی بین.

بواری دیپلۆماسی

لەنێو بزووتنەوەی کورددا حیزبی دێموکڕات بەتایبەتی لە سایەی حیکمەت و لێهاتوویی ڕێبەری شەهیدمان د. قاسملوودا هەمیشە بە ڕچەشکێنی دامەزراندنی پێوەندی لەگەڵ جیهانی دەرەوە و ڕاکێشانی سەرنج و پشتیوانیی کۆڕوکۆمەڵە نێودەوڵەتییەکان بۆ لای دۆزی ڕەوای گەلەکەمان ناسراوە. بەڵام وەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان لەسەر قازانجی لایەنەکان بنیات نراون و زۆر جار قورسایی ئەو بەرژەوەندیانە بە سوودی ڕێژیمە سەرەڕۆکان و بە زیانی بزووتنەوە ئازادیخوازەکان دەشکێتەوە. لە پێوەندی دەگەڵ کورددا نەک هەر کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەسەریەکەوە بەڵکوو دەوڵەتانی دەستڕۆیشتووی جیهان بە جیاش سیاسەتێکی یەکدەستیان لە هەمبەر مەسەلەی کورد نیە، بەڵکوو سیاسەتیان لەگەڵ هەر پارچەیەکی کوردستان بەستراوەتەوە بە سیاسەتیان لەگەڵ دەوڵەتی حاکم بەسەر ئەو پارچەیەی کوردستاندا.

لە چەند ساڵی ڕابردوودا بواری دیپلۆماسی یەکێک لە بوارە پڕشنگدارەکانی کار و تێکۆشانی حیزب بووە کە وەک دوایین نموونەی بەرهەمی ئەم کار و تێکۆشانە دەتوانین ئاماژە بە وەرگیرانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان بە ئەندامی ئەسڵیی ڕێکخراوی ئەنترناسیۆناڵی سۆسیالیست بکەین. سەرەڕای هەموو ئەو کار و تێکۆشانەش، مادام لە هەلومەرجی ئێستادا کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی وەک پارتنەر یان ئاڵترناتیوی کۆماری ئیسلامی مامەڵە ناکا و مادام فازی ئێستای پێوەندییەکانی نێوان ئێران و وڵاتانی ڕۆژئاواش ئەولەوییەت دەداتە جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی ناوکی و فایلە سیاسی و ئەمنیەتییەکانی ناوچە، نابێ پێمان سەیر بێ کە دوورەدیمەن و ئاسۆی دیپلۆماسیی ئێمە بە بەراورد لەگەڵ پارچەکانی دیکەی کوردستان جارێ بەرتەسکتر بێ.

بەڵام هەروەک لە سەرەوە ئیشارەمان پێکرد، کێشەی کورد لە ئێران تایبەتمهندیی خۆی هەیە و حیزبی دێموکراتیش هەوڵی داوە و دەبێ زیاتریش هەوڵ بدا کە بە لەبەرچاوگرتنی ئەو تایبەتمەندییە دۆست و پشتیوان لە جیهانی دەرەوەدا بۆ قەزیەی رۆژهەڵاتی کوردستان پەیدا بکا. راستە کە پێوەندییەکانی ئێمەش وەک باقیی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە ناچار دەچێتە ژێر باندۆری هەموو ئەو مشت و مڕ و مامەڵانە کە لەنێوان ئێران و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا لە ئارادایە، بەڵام ئێمە چ لەڕووی گوتار و دۆزەوە و چ لە ڕووی مێتۆد و کەرەسەوە لە پێوەندییەکانماندا خاوەن رابردوو و فەرهەنگی تایبەت بە خۆمانین. پێویستە ئەم پۆتانسیەلە بەدوور لە سنووربەندییە بەسەرچووە سیاسی و ئیدئۆلۆژییەکان لە خزمەت پرسی رۆژهەڵاتی کوردستاندا باشتر وەگەڕ بخەین و بە کارکردنی زیاتر لەسەر کەناڵەکانی لۆبی و پێوەندی لەگەڵ بنیاتە نێونەتەوەییەکان و دەوڵەتانی خاوەننفووز لە جیهان و لە ناوچەدا، باشتر لە جاران سەرنج و پشتیوانیی بیروڕای گشتیی نێودەوڵەتی (چ ناوەندە بڕیاردەرەکان و چ میدیاکان) بۆ لای رەهەندی سیاسیی پرسی کورد لە ئێران و مافی مرۆڤی کورد لەو وڵاتەدا رابکێشین. بە لەبەرچاوگرتنی ئەوە کە زۆر زەحمەتە پێشبینی بکرێ کە رەوتی ڕووداوەکانی داهاتووی ئەو ناوچە شێواوە لە پێوەندی لەگەڵ ئێراندا بە کام ئاقاردا دەڕوا، پێویستە تێبکۆشین لەئاستی ناوچەیی و نێودەڵەتیدا بەگوێرەی توانای خۆمان ئەوەندە دیار و بەرچاو بین کە نەهێڵین کێشەی کورد لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لەبیر ببرێتەوە.

هاوکاری و هاوخەباتی

لەگەڵ هەموو متمانە و دڵگەرمییەک کە بە هێز و توانای خەباتگێڕیی خۆمانمان هەیە، ئێمە لەو باوەڕەداین کە بەبێ پەرەپێدانی رووحی برایەتی و هاوخەباتی لەگەڵ لایەنەکانی دیکە، خەباتی ئێمە ناتوانێ بە ئاکامی دڵخواز بگا.

حدک و ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی

هەموو ئەو باسانەی کە لەپێوەندی لەگەڵ فەزای سیاسیی ئێران و بارودۆخی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیدا خستمانە ڕوو، بەرچاوڕوونی دەدەنە سیاسەت و هەڵوێستی لەمەودواشمان بۆ مامەڵە لەگەڵ هێزەکانی نەیاری کۆماری ئیسلامی. بە باوەڕی ئێمە ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بۆ دەرچوون لەو وەزعە کە پێشتر باسمان کرد، پێویستە مشوور و ئازایەتیی بەخۆداچوونەوە و خەسارناسییەکی جیددیی کارکردی دەیان ساڵەی خۆی هەبێ و بە ڕاشکاوی دان بە هەڵە و کەموکوڕییەکانی خۆیدابنێ. پێش هەموو شتێک لایەنەکانی نێو ئۆپۆزیسیۆن لەجیاتی ئەوەی بە هۆکاری مێژوویی و فیکری یەکتر حەزف بکەن و لە پەراوێز بخەن، پێویستە فەرهەنگی یەکترقبووڵکردن و لەگەڵیەکتر حاوانەوە لەنێو خۆیاندا جێگیر بکەن. ئۆپۆزسیۆنی دەرەوە هەروەها پێویستە لە خەڵکی ئێران و مەیدانی ئەسڵیی خەبات کە نێوخۆی ئێرانە نزیک بێتەوە. ئەوەش کاتێک دەکرێ کە ئۆپۆزیسیۆن تێگەیشتن و خوێندنەوەیەکی واقعبینانەی لە کۆمەڵگەی ئێران هەبێ و ڕاستییەکانی وەزعی ئێران بەو جۆرە کە هەیە ببینێ، نەک ئەوە کە لە خەیاڵ و ئارەزوودا بخولێتەوە. لە مامەڵە لەگەڵ ئەو واقیعەشدا لەجیاتی ئارمانگەرایی و گیرکردن لە مەسایل و مەفاهیمی ئیدئۆلۆژیک و فیکری پێویستە لە هەوڵی دۆزینەوە و دەکارخستنی ڕێکارەکانی بەمەیدانیکردنی خەباتدا بێ.

سەرەنجام و لە هەمووی گرینگتر بۆ ئێمە، پێویستە لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆن لە تەرسیمی ئاییندەی سیاسیی ئێراندا لەسەر ڕێگاچارەیەک ساغ ببنەوە کە هەموو خەڵکی وڵات خۆی تێدا ببیننەوە. لەو نێوەشدا، جیا لەلایەنی سیاسی و مێژوویی قەزیەی کورد لە ئێران، پێویستە ئەوە وەبەرچاو بگرن کە ئەمڕۆ کورد سەنگ و پێگەیەکی بەهێزی لە ناوچەکەدا بۆخۆی پێکهیناوە. هەربۆیە گۆڕەپانی سیاسیی ئێرانیش بە ژوورەوە و دەرەوە ناتوانێ کورد وەک خۆی و لەسەر بنەمای ویست و داواکانی تایبەت بە خۆی وەبەرچاو نەگرێ.

لەژێر ڕووناکایی ئەو خوێندنەوەیەدا ئێمە هەروەک لە چەند ساڵی رابردوودا هەوڵمان بۆ داوە، لە داهاتووشدا هەر دەبێ بۆ ئەوە تێبکۆشین کە لە پێوەندی و هاوکاریمان لەگەڵ کەسایەتی و گرووپ و لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆندا وێڕای یارمەتیدان بە لێکتێگەیشتن لەسەر چەند و چۆنیی هاوخەباتی و بنەما و نێوەرۆکی ئالترناتیڤی سیاسی لە ئێران، دانپێدانانی

فرە نەتەوەبوونی ئێران لە بەستێنی گشتی و حکوومەتیدا، و بەڕەسمی ناسینی مافەکانی کورد وەک پرسی سیاسیی نەتەوەیەک (نەک تەنیا لە گۆشەنیگای فەردگەرایانەی مافی هاونیشتمانی‌یەوە) بکەینە پێوەری ڕێککەوتن و هاوپەیمانیی بەکردەوە و نەهادینەکراو.

حدک و لایەنە کوردستانییەکان

لە بەستێنی کوردستانیدا باس و خواسەکانی نێوان دوو کۆنگرەی ١٥ و ١٦ سێ بازنە یان سێ ئاست دەگرنەوە: یەکەم، هێزە کوردستانییەکانی هەر چوار پارچە (لە سۆنگەی پرسی کۆنگرەی نەتەوەییەوە) دووەم، پارتە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات، سێهەم ئێمە و حدکا.

کۆنگرەی نەتەوەیی

دەمێکە گەلی کورد و بژاردە سیاسییەکانی ئەو گەلە ئارەزوویانە و مەبەستیانە دامەزراوەیەکی هاوبەشی هەر چوار پارچەی کوردستان لە شکڵی کۆنگرەی نەتەوەیی‌دا پێک بێنن. لەگەڵ ئەوەی تا ئێستا چەندین هەوڵ لەژێر ئەو ناوەدا دراون، چ بەهۆی لاوازییان و چ بەهۆی ئەوە کە هێژێمۆنیی لایەنێکیان بەسەرەوە بووە، قەت نەیانتوانیوە ببنە دامەزراوەیەکی سیاسیی هاوبەش کە نوێنەرایەتیی هەموو کورد بکا یان لانیکەم هەموو لایەنەکانی کورد پێکەوە کۆ بکاتەوە. بەپێچەوانەی ئەوانە، هەوڵی هاوینی ساڵی ٢٠١٣ی سەرۆکایەتیی هەرێمی باشووری کوردستان بۆ بەستنی کۆنگرەی نەتەوەیی، نوێنەرانی پارت و لایەنە سیاسییەکانی هەر چوار پارچەی کوردستان لە ئامادەکردنەکەیدا بەشدار بوون و ئومێد و چاوەڕوانیی ئەوەی دروست کرد کە بۆ یەکەمجار لە مێژوودا بژاردە و نوێنەرانی هەموو یان زۆربەی هەرە زۆری هێزە کوردستانییەکان پێکەوە دامەزراوێکی هاوبەشی سیاسی دروست بکەن.

ئەزموونی ئامادەکردنی کۆنگرەی نەتەوەیی نیشانیدا کە جیا لە ئاستەنگەکانی پێوەندیدار بە دەوڵەتانی حاکم لە کوردستان و هاوکێشەکانی ناوچە، کۆسپی هەرە گەورە پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزووتنەوەی کورد

و ململانێ و ڕکابەریی نێوان لایەنە مەترەحەکانی نێو ئەو بزووتنەوەیەیە. بەداخەوە لە ڕەوتی ئامادەکردنی کۆنگرەی نەتەوەییدا دەرکەوت کە دابەشبوون و کێبەرکێی نێوان بەرژەوەندیە حیزبییەکان بە تەواوی بەرچاوە و زۆر لایەن ئەوەندەی لە خەمی جێگە و پێگەی حیزب و پارچەکەی خۆیاندان، ئەوەندە بە ڕێککەوتن لەسەر پڕۆژەیەکی هاوبەش کە هەموو پارچەکان بە دروستی بخوێنێتەوە و بالانسی نێوان لایەنەکانیش ڕابگرێ ماندوو نین. لەبەر هەموو ئەو هۆکارانە، بەداخەوە ئەم یەکەمین هەوڵە جیددی و هەمەلاگیرەی کۆنگرەی نەتەوەییش سەری نەگرت و دیسان بۆ ماوەیەکی نادیار بە خەیاڵ و ئارەزوو سپێردرایەوە.

یەک نەتەوەبوونی کورد بەو مانایە نیە کە لەباری سیاسییەوە کورد یەکگرتوویە. ئەگەر ئەوەمان قبووڵ بێ کە شادەماری ڕەوتی بەنەتەوەبوون و نەتەوەسازی هەبوونی پڕۆژەیەکی سیاسیی هاوبەشە، کەمتر شتێک کە بەداخەوە دەبێ دانی پێدا بنێین ئەوەیە کە کورد نەک هەر لەسەر ئاستی هەموو پارچەکانی کوردستان، بەڵکوو لەسەر ئاستی هەر پارچەیەکی کوردستانیش لەو پڕۆژە سیاسییە هاوبەش و یەکگرتوویە بێبەشە. ئەرزی واقعی کورد بەسەر چوار وڵاتدا دابەش کراوە. هەر پارچەیە فەرهەنگی سیاسی و بەرژەوەندیی تایبەت بە خۆی هەیە و بەسەر چەند حیزبدا دابەش بووە. هەر حیزبەش بە مەرام و ئاجێندای تایبەت بە خۆی دەجووڵێتەوە.

سیاسەتی ئێمە ئەودەمیش و ئێستاش پێشوازی لە هەر چەشنە هەوڵێکە بۆ پێکهێنانی فۆرۆم یان هەر دامەزراوێکی هاوبەشی نەتەوەیی کە بە دوور لە هێژێمۆنی خوازیی لایەنێک یان پارچەیەک بەسەر لایەن و پارچەکانی دیکەدا یارمەتی بەوە بکا کە کوردەکان هەم بۆ پێوەندییە نێوخۆییەکانیان و هەم بۆ کارکردن لەسەر مەسەلەی کورد لە تەواوەتیی خۆیدا لەسەر هێندێک پرەنسیپ ڕێک بکەون و کاریان پێبکەن. بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو ئاستەنگانە کە لە کورتخایەندا لەسەر ڕێگای وەدیهێنانی ئەو پڕۆژەیە هەن، لەو باوەڕەدایین کە پێش ئەوەی لەسەر ئاستی هەموو پارچەکان بە ئەنجامی هاوبەش بگەین، پێویستە لایەنەکانی هەر پارچەیەکی کوردستان لەنێو خۆیاندا بگەنە جۆرێک لێکتێگەیشتن و کۆدەنگیی مایەدار. لەو سۆنگەیەشەوە، ئەولەوییەتی ئێمە ڕێکخستنی نێوماڵی کورد لە ڕۆژهەڵاتی

کوردستانە.

حدک و حیزبەکانی ڕۆژهەڵات

لە چەند ساڵی رابردوودا ڕێبەریی حیزب هەوڵ و دەستپێشخەرییەکی زۆری لەپێناوی هەماهەنگی و کۆدەنگی و تەنانەت دروستکردنی هێندێک چوارچێوە بۆ کاری هاوبەش لەنێوان حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی رۆژهەڵاتی کوردستاندا بە خەرج داوە. لە ساڵانی دواییدا چەند جارێکیش دەرفەتی هاوکاری لەسەر مەسایلی کۆنکرێت هاتۆتە پێش. بۆ نموونە لە پەراوێزی کاردروستایی بۆ کۆنگرەی نەتەوەییدا دێموکراتەکان و کۆمەڵەکان هەماهەنگییەکی تاڕادەیەک باشیان لەنێواندا هەبوو. ئێمە ئەوەمان وەک دەرفەتێک دەزانی کە لەدرێژەی خۆیدا بیکەین بە دەسپێکی بەکردەوە بۆ لێکنیزیکبوونەوە و کاری هاوبەش. ئەگەرچی لە ساڵانی رابردوودا بەردەوام لەنێو لایەنەکانی رۆژهەڵاتدا باسی دروستکردنی ئەو چوارچێوەیە بۆ کاری هاوبەش کراوە، بەڵام هەتا ئێستا هیچ ئاکامێکی بەکردەوە وەدەست نەهاتوە. هۆیەکەشی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە جیا لە کۆمەڵێک کێشەی کۆن و رابردوو کە هێشتا شوێنەوارەکانیان بە تەواوی نەڕەویونەوە، لێکدابڕانەکان و شوێنەواری ڕەوانی و تەشکیلاتیی ئەو ناکۆکییانە ئێستاش باڵیان بەسەر شێوەی تەعامولی هێندێک لایەن لەگەڵ یەکتردا کێشاوە و هێندێک لایەن ناوبەناو زێهنیەتی سەردەمی دابڕان لەدژی یەکتر زیندوو دەکەنەوە. هەربۆیە کاتێکیش کە دەرفەتێک بۆ دروستکردنی چوارچێوەی کاری هاوبەش دێتە پێش، هەندێک لایەن بە دانانی مەرج و دار و لەلە هەوڵ دەدەن لایەنێکی دیکە کە بە خەنیمی خۆیانی دەزانن وەلانێن و بەمجۆرە پڕۆژەکان لەبار دەچن.

ئێمە هەمیشە لەو باوەڕەدا بووین کە هێزەکانی کوردی ڕۆژهەڵات تەنیا کاتێک دەتوانن لە هاوکێشەکانی ناوچە و وڵاتی خۆیاندا شوێندانەر بن و حیسابیان بۆ بکرێ کە پەرە بە سەنگی تایبەت بە خۆیان بدەن. بۆ

ئەوەش پێویستە هەوڵ بدەن بە ساغبوونەوە لەسەر گوتار و ڕێکاری هاوبەش و هەمەلاگیر زۆرترین پۆتانسیەلی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات لە هەموو بەستێنەکاندا لە دەوری خۆیان کۆ بکەنەوە. بە لەبەرچاوگرتنی جێگە و پێگە و شوێندانەریی»دێموکرات» لەنێو بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا پێمان وا بووە کە هەتا کێشەی نێوان دوو حیزبی دێموکرات چارەسەر نەبێ، دەرەتانی دروستکردنی بەرە یان هەر شتێکی لەو بابەتە لەنێوان حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشدا نارەخسێ، مەگەر ئەوە کە حازر بین هێزەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەسەر دوو بەرەدا دابەش بکەین (شتێک کە هەرگیز لە سیاسەتی ئێمەدا نەبووە). هەر بۆیە ئێمە لە ماوەی رابردوودا قورسایی زۆرتری هەوڵەکانمان خستبووە سەر چارەسەری پرسی نێوان دێموکراتەکان. بەڵام ئەگەر لە ئاییندەیەکی نزیکدا بە ئاکامی دڵخوازیش نەگەین، زۆر زەرووره کە بۆ ئامادەیی رووبەڕووبوونەوەی رووداو و سیناریۆکانی داهاتوو پارتە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات بە لانیکەمی بنەمای لێکتێگەیشتن و مێکانیزمی کاری هاوبەش بگەن، جا لە هەر رادە و سیغەیەکدا بێ.

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان و حدکا

چارەسەری کێشەی هەر دووک بەشی دیموکڕات و پرسی یەکگرتنەوە یەکێک لەو بابەتانە بووە کە لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا فکری ئەندامان و لایەنگرانی هەردوو لایەنی دێموکراتی زۆر بە خۆیەوە مەشغووڵ کرد وباس و قەزاوەت و حوکمی جۆراوجۆری بەدواوە بووە. لەگەڵ ئەوەی ئێمە هەر بەدوای لەتبووندا ڕامانگەیاندبوو کە بە لەبەرچاوگرتنی ویست و بەرژەوەندیی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لەبەر زەروورەتی هاوخەباتی ئامادەی وتووێژ بۆ چارەسەرکردنی پرسی نێوان دێموکراتەکانین، هاوڕێیانی لایەنی بەرامبەر تەنیا پاش کۆنگرەی پازدەهەمیان و پاش هەوڵی هێندێک دۆستی هاوبەش ئامادە بوون دەرگای دیالۆگ بکەنەوە.

دوای ئەوە هەردوو لایەن هەیئەتمان بەمەبەستی بەدواداچوون و

تاوتوێکردنی پرسەکانی پێوەندیدار دیاری کرد چەند دەور کۆبوونەوە و دانیشتنمان پێکەوە هەبوو. ئێمە تەنانەت پڕۆژەیەکمان لەبارەی بنەما و چۆنیەتی و قۆناغبەندیی یەکگرتنەوە لە کۆمیتەی ناوەندیدا پەسند کرد و دامانە هاوڕێیانی لایەنی بەرامبەر. ئەو پڕۆژەیە بەو دیدەوە نووسراوە کە مادام حیزبی دێموکڕات بووە بە دوو بەش و بۆ ئەوەی یەکگرتنەوەیەکی ڕاستەقینە و پایەدار بێتە دی، پێویستە دوو لایەن پێکەوە یەکی بخەینەوە. ئەگەریش لەو نێوەدا لایەنێک لەگەڵ ناوبردنی لایەنەکەی دیکە بە ناوی خۆی کێشەی هەیە، دەتوانین لەسەر سیغەیەکی نەرمتر بۆ نموونە «دوو لایەنی دێموکڕات» یان « دێموکڕاتەکان» ساغ بینەوە. ئێمە هیوادار بووین کە ئەو هاوڕێیانەش سەرەنجام گەڵاڵەیەک ئامادە بکەن کە شێوازی چارەسەری پرسەکە لە دیدی وانەوە روون بکاتەوە بۆ ئەوەی بتوانین لە ئەنجامی تاوتوێی هەردوو گەڵاڵەدا بە ئاکامی دڵخواز و جێگای پەسندی هەردوو لا بگەین. بەڵام ئەوان هەرگیز ئامادە نەبوون هیچ پڕۆژەیەکی ئەمڕۆیی بە نووسراو بدەنە ئێمە و لەو چەند جار دانیشتنەشدا کە لە قۆناغی دواتردا ڕاستەوخۆ لەنێوان دەفتەری سیاسیی هەردوولادا بەڕێوە چوون، دەرکەوت کە نیازی لایەنەکەی دیکە ئەوە نیە کە وەک دوو حیزب یەکبگرینەوە، بەڵکوو سەرەڕای باسکردن لە تەوافوق و کۆنگرەی هاوبەش (کە ئێمە ئەوەمان بە شتێکی موسبەت زانیوە و پێشوازیمان لێ کردوە) لەڕاستیدا دەیانەوێ حیزبی دێموکراتی کوردستان تێکەڵی حدکا بێتەوە و هەموو شتەکانیش لە دەستپێکی پڕۆسەکەوە تاکوو کۆتایی هەر لە چوارچێوەی حدکا و بە زێهنیەتی کۆنگرەیەک بێ کە دوازدە ساڵ پێش ئێستا گیراوە.

ڕێبەری و بەدەنەی حیزبی ئێمە لەو باوەڕەدایە کە لەپێناوی یەکگرتنەوەیەکی ڕاستەقینەدا کە دەستەبەری بەهێزی و یەکگرتوویی دوارۆژی حیزبی دێموکڕات بێ، پێویستە هەردوو لایەن (سەرفەنەزەر لەوە کە خوێندنەوەیان بۆ لێکدابڕان چیە) ئێستا وەک هەن یەکتر قبوول بکەن و ڕەوتی وەسەریەک کەوتنەوە بە جۆرێک مودیرییەت بکەن کە بەیەکەوە خاوەنداری لەو ڕەوتە و لە ئیدارەی داهاتووی حیزب بکەن. ڕەوتێک کە لەودا لایەنێک خۆی بە ئەسڵ و لایەنەکەی دیکە بە فەرع نەزانێ یا لایەنێک لە هەوڵی ئەوەدا نەبێ کە خۆی بە براوە بزانێ و لایەنەکەی دیکە بە دۆڕاو

لە قەڵەم بدرێ. واتە حیزبێکی دێموکڕاتی بەهێز و یەکگرتوو کە چی‌دیکە لە کێشەکانی ڕابردوودا گیر نەکا و ڕێزگرتن و سازکردنی سەنتێز لە رابردوو و روانین و وزەی سەرجەم تێکۆشەرانی خۆی بکاتە دەسمایەی ئیدارەی خۆی و مودیریەتی سیاسەت و خەبات لە کۆمەڵگەدا.

کۆتایی: بیلان و دوورەدیمەن

هاوڕێیانی بەڕێز!

لە دەسپێکی ئەم ڕاپۆرتەدا ئیشارەمان بەوە کرد کە حیزبی دێموکڕاتی کوردستان هەڵگری چ ریسالەتێکی پیرۆز و خاوەنی چ رابردوویەکی پڕ سەرووەرییە. شانازی‌کردن بەو میراتە مەعنەوییە بەنرخە و دڵگەرمیمان بەو سەرمایە سیاسی و مێژووییە نابێ وەها بەری چاومان بگرێ کە نەتوانین کێشە و کەموکوڕییەکانی خەبات و بزووتنەوەکەمان چ لە دیدێکی مێژووییەوە و چ لە سەردەمی ئێستادا ببینین. رازی مانەوە و پێشوەچوونی هەر بزووتنەوەیەک بەخۆداهاتنەوە و خۆگونجاندنی بەردەوامە. ئەوەش کاتێک دەکرێ کە ئێمە لەوە نەترسین کە قامک لەسەر گیروگرفتەکان دابنێین و ئازایەتیی ئەوەمان هەبێ لە خۆمان بپرسین پاش ئەو خەباتە دوورودرێژ و پڕقوربانییە لە کوێی ڕێگاکە راوەستاوین و بە کوێ گەیشتووین. دیارە ئەو لێکدانەوەیە تەنیا تایبەت بە حیزبی ئێمە نیە ، چونکە باری ئەمڕۆ و بەرهەمی تا ئێستای خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکڕات شتێکی بێگانە و جیاکراوە لە هەموو بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان نیە. ئێمە لێرەدا هەر لەو کاتەدا کە تەنیا بە ناوی خۆمانەوە قسە دەکەین، نەخش و بەرپرسیارێتیی بنەڕەتیی حیزبی دێموکڕات لە بردنەپێش و سەرخستنی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشمان لەبەر چاوە و هەر بەو دیدەشەوە بۆ ئەرک و بەرپرسیارێتییەکانی ئێستا و داهاتوومان دەڕوانین.

ئەگەر ئێمە دەسکەوتەکانی خەبات و بەرهەمی کاری سیاسی تەنیا لە گەیشتن بە ئازادی و دێموکڕاسی و بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتدا نەبینین، کارنامەی حیزبی دێموکڕات پڕاوپڕە لە دەسکەوت و بەرهەم. پێش هەموو شتێک خودی شکڵگرتن و دامەزرانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان وەک

یەکەمین حیزبی مۆدێرن و جەماوەری لە مێژووی کورددا دەبێ بە ترۆپکی لە قالبدانی هۆشیاریی نەتەوایەتیی کورد لەو سەردەمەدا دابنرێ. دەسپێکی بەهێز و پڕشنگداری مێژووی ئەو حیزبە کە بریتییە لە هەوڵدان بۆ وەدیهێنانی خەونی دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی لە ڕێگای دامەزراندن و بەڕێوەبردنی کۆماری کوردستانەوە، دەرفەتی ئەوەی دایە ئەو حیزبە کە هەم لە ئاستی نێوخۆییدا کار لەسەر بنیاتنانی دامەزراوەکانی حاکمیەتی خۆماڵی و هێماسازیی سیاسی و نەتەوەیی بکا، هەم بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی ئەوسا وەک کورد بچێتە نێو مامەڵە لەگەڵ دەسەڵاتی ناوەندی و دنیای دەرەوەی خۆی. بەرهەمی ئەو دەسپێکە تەنیا لە دەسکەوتەکانی کۆماردا کە بەشی هەرە زۆریان دواتر بوون بە دەسکەوتی زیندووی هەموو کورد، کورت نابێتەوە. لە ڕێگای ئەزموونی کۆمارەوە حیزبی دێموکرات لەڕاستیدا گەلی کوردی خستە بەر تاقیکردنەوەی توانا و پۆتانسیەلەکانی ئەو گەلە لە تاودانی روون و سیستماتیک بۆ ئەو ویستە سیاسییانەی تا ئەودەم بەشێوەی پچڕپچڕ و لەسەر بنەمایەکی نەریتی و لە چوارچێوەیەکی بەرتەسکی زێهنیدا کاریان بۆ کرابوو. ئەو تاقیکردنەوەیە هەر لەو کاتەدا کە ئەم توانا و پۆتانسیەلانەی تێست کرد و سنوور و کەموکوڕییەکانی دەرخست، هەستی متمانە بەخۆبوونیشی لە کورددا دروست کرد و بوو بە هۆی ئەوە کە نەوەکانی دواتر لە فکری دووبارەکردنەوەی ئەزموونی کۆماردا بن و بۆ وەدیهێنانی خەونەکانی کۆمار تێبکۆشن.

ڕاستە کە لەدوای ئەو دەسپێکە لە دەسەڵاتداری و بەدەر لە پەرانتێزی چەند ساڵی یەکەمی پاش ئینقلابی ١٣٥٧ی ئێران، حیزبی ئێمە زۆربەی کات هەر لە خانەی خەباتی چەکداریدا کاری کردوە و زۆربەی کاتیش ناچار بووە ئەو خەباتە لە دەرەوەی سنووری جوغرافیای سروشتیی خۆی ڕا هیدایەت بکا. بەڵام تێکۆشانی ئەو حیزبە تەنیا بۆ پاشەکشەکردن بەو حاکمیەتە سەرەڕۆیە نەبووە کە گەلەکەی چەوساندۆتەوە، بەڵکوو ئەو حیزبە سەرباری هەموو ئەو سەختییانەی بەرەوڕووی بوونەتەوە، هەمیشە لە فکری قووڵکردنەوەی دەسکەوت و بەرهەمی زێهنی و سیاسیی بزاڤی گەلەکەیدا بووە، ئەوەش چ بە جێگیرکردنی مەسەلەی کورد وەک مەسەلەیەکی سیاسی لە بەرامبەر دەسەڵاتی ناوەندیدا و ناساندنی ئەو

مەسەلەیە بە جیهانی دەرەوە، چ بە کارکردن لەسەر هۆشیاریی نەتەوەیی و ڕێکخستنی سیاسی و چەسپاسندنی ناسنامەی فەرهەنگیی گەلەکەمان. لەلایەکی دیکەوە، هەموو ئەو نرخە قورسە ئینسانییە کە لەو حیزبەدا و بەدەوری ئەو حیزبەدا لەپێناوی ویستە ڕەواکانی گەلەکەماندا دراوە، هەموو ئەو تاقیکردنەوەیەی لە بەکاربردنی شێوە جۆربەجۆرەکانی خەباتدا بەشێوەی واقعبینانە و بەدوور لە دۆگماتیزم و ئیدئۆلۆژیگەرایی ئەو حیزبە تێیپەڕاندوون و هەموو ئەو بایەخ و پرەنسیپانە کە ئەو حیزبە لە شێوەی بردنەپێشی خەباتێکی ئینسانی و شارستانیانەدا و لەبواری پێوەندییە نێوخۆییەکانی بزووتنەوەی کورد و چۆنیەتیی تەعامول لەگەڵ دەوڵەتانی حاکم بەسەر کوردستاندا جێگیری کردوون و زۆر خاڵی ورد و درشتی دیکە کە لێرەدا دەرفەتی ئاماژە پێکردنیان نیە، هەمووی دەبێ وەک بەشێک لە هەگبەی بەرهەمی خەباتی دەیان ساڵەی ئەو حیزبە چاو لێبکرێ.

لەگەڵ هەموو ئەو خاڵە بەهێز و پۆزەتیڤانەی کارنامەی حیزبی دێموکڕات و بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات، دڵسۆزیمان بۆ حیزب و ئەفزەلییەتی بەرژەوەندیی خەباتی گەلەکەمان حوکممان پێدەکا کە کەموکوڕییەکانی ئەو خەباتەش وەک هەن ببینین و ئازایانە و ژیرانە لە فکری چارە دیتنەوە و هەنگاونان بۆ کەمکردنەوە و نەهێشتنیاندا بین. ئەگەر لە مەودایەکی بەردرێژ و لە ڕوانینێکی گشتیتردا چاو لە خۆمان بکەین، یەکەمین کەمایەسی و گرینگترین خاڵی نەرێنی کە بە فکردا دێ، نەبوونی یەکگرتوویی و کێشە نێوخۆییەکان چ لەنێو ریزەکانی حیزبی دێموکڕاتدا و چ لەنێوان هێزە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندایە. لە کەس شاراوە نیە کە ئەو هەموو لێکدابڕان و لەتبوونە کە لە مێژووی حیزبی ئێمەدا رووی داوە و چەندین ساڵ شەڕوکێشەی نێوخۆیی لەسەر ئاستی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات، زەرەر و زیانێکی زۆری بە رادەی کارلێهاتوویی و وزەی خەباتگێڕانە و جێگە و پێگە و ئیعتباری حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی کورد گەیاندوە. ئەوەش کە ئێمە هێشتا نەمانتوانیوە هەموومان پێکەوە لەسەر گوتار و ڕێکارێکی هاوبەش ساغ بینەوە کە هەموو بەستێنەکانی خەبات پێکەوە گرێ بدا و خەبات وەک پێویستە بباتەوە نێو کۆمەڵگە راست

ئەنجامی درێژەکێشانی ئەقلیەتی مامەڵە لەگەڵ یەکتر لەژێر سێبەری ئەو کێشە و ناکۆکییانەی رابردوودایە.

پاشان دەرچوون و دوورکەوتنەوەی سەرکردایەتیی حیزبی دێموکڕات و هێزەکانی دیکەی ڕۆژهەڵات لە جوغرافیای ئەسڵیی خەبات واتە نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و مانەوەی کۆتایی نادیاریان لە دەرەوەی سنوورەکانی ئەو جوغرافیایە شوێنەواری زۆر خراپی لەسەر فەرهەنگی حیزبایەتی و شێوەی خەباتکردنی ئێمە داناوە. هەر لە پەراوێزی ئەم دۆخەدا دەبینین کە ناو بە ناو شەپۆلێک لە کادر و پێشمەرگەکان بەرەو هەندەران کۆچ دەکەن و ئەوەش بۆخۆی شوێنەواری رەوانی و تەشکیلاتیی خۆی هەیە. ئەگەرچی بەجێهێشتنی وڵات و نیشتەجێبوونی رێبەرایەتیی ئێمە لە دەرەوەی وڵاتی خۆمان بە دڵخوازی خۆمان نەبووە و تەنانەت لەپێناوی مانەوەمان لەسەر خاک و لەنێو خەڵکی خۆماندا تێچووی مرۆیی زۆر گەورەمان داوە، بەڵام لە هەرحاڵدا دەبێ خەسارناسی و پێداچوونەوەی بۆ بکەین بۆ ئەوەی لەو شوێنەدا کە حیزبی ئێمە چ بە جیا چ بە هاوفکری و هاوبەشی لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەتوانێ کار بۆ دەرچوون لەو وەزعە و گەڕانەوەی زیاتری رێبەری و تەشکیلاتی ئاشکرامان بۆ نێوخۆی ئەو جوغرافیا ئەسڵییەی خەبات بکا، لێی دوودڵ نەبێ و هەنگاوی بۆ هەڵێنێتەوە.

لایەنێکی دیکەی کەموکوڕیی خەبات و تێکۆشانی ئێمە دەگەڕێتەوە بۆ فەرهەنگی سیاسیی زاڵ بەسەر بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات. جیا لەو دابەشبوون و دڕدۆنگییانە کە کۆمەڵگەی سیاسیی ئێمە چەندین ساڵە پێیەوە گرفتارە، بەپێچەوانەی ئەوە کە لەلای بزووتنەوە رزگاریخوازەکانی دیکەی دنیا باوە و تەنانەت بەپێچەوانەی ئەوە کە زۆر جار لە رابردووی بزووتنەوەی خۆشماندا رووی داوە، ئەمڕۆ بنەماکانی سیاسەت و مێتۆدەکانی خەبات لەڕادەبەدەر بوونەتە بارمتەی کۆمەڵێک تێبینیی بەهاگەرایانە (ئەرزشی). بەمجۆرەیە کە ئامانجە بچووک و کورتخایەنەکان بە ناهەق لە بەرامبەر ئامانجە گەورە و درێژخایەنەکان دادەنرێن یان شێوازێکی خەبات بە ناهەق بە نەفیکەرەوەی شێوازێکی دیکەی خەبات لە قەڵەم دەدرێ. بەم چەشنە زۆر ئیبتکار و مانۆڕی سیاسی کە دەکرێ یارمەتی بە خوڵقاندنی سیناریۆی نوێ بکەن یان لانیکەم سەرنجی بیروڕای گشتی بۆ لای پرسی

ڕەوای گەلەکەمان ڕابکێشن، ئاکامی دڵخوازیان لێوەرناگیرێ.

سەرەنجام جێی خۆیەتی ئاماژە بەوەش بکەین کە بەهۆی ڕەفتار و ماهیەتی دژمنانی کورد و سروشت و خەسڵەتی خەبات و خەڵکەکەمان، دەروونناسیی سیاسیی ئێمە ئەوەندەی لەگەڵ هەلومەرجی خەباتی چەکدارانە و هەوڵدان بۆ گۆڕانی بەپەلە سازگارە، ئەوەندە قابلیەتی خۆگونجاندن لەگەڵ سەردەمی ئەمڕۆ و هەوڵدان بۆ بنیاتنانی هەنگاو بە هەنگاوی لەنێو ئێمەدا دروست نەکردوە. ئەمە هەم لە ساختاری تەشکیلاتیی ئێمەدا ڕەنگی داوەتەوە کە زۆرتر وەڵامدەری پێویستییەکانی سەردەمی خەباتی چەکداری بووە و بارستاییەکی ئیداریی بۆ ئەمڕۆ لە حیزبدا بەجێ هێشتوە، هەم کاریگەریی لەسەر توانا و خەللاقیەتمان لە بەکارهێنانی ئامراز و کاناڵە مۆدێرنەکانی تێکۆشان و ڕاکێشانی هێزی پسپۆڕ و بژاردەکانی دەرەوەی خۆمان و ژێرخانسازیی فیکری و زانستی لەو بوارانەدا کە بۆ قەزیەکەمان پێویستن و...هتد داناوە.

هاوڕێیانی خۆشەویست!

ئێمە نە ئیدیعای ئەوەمان هەیە و نە دەشتوانین بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەموو ئەو کەمایەسییانە لێرەدا نوسخە بپێچینەوە و فۆرموول دیاری بکەین. بەڵام دەستنیشانکردنی دروستی کێشە و کەموکوڕییەکان بەشێکی گرینگ لە چارەسەریشیانە. ئێمە بۆ ئەوە لێرە کۆ بووینەوە کە وێڕای هەڵسەنگاندنی دروستی هەلومەرج و کار و تێکۆشانی چەند ساڵی ڕابردوومان، خوێندنەوەیەکی گونجاویشمان بۆ داهاتووی ژیانی سیاسیی حیزب و مێکانیزمەکانی ئیدارەی حیزب لە ئاییندەدا هەبێ. ئەگەر ئێمە بە ئیمانی پتەو بە هەقانیەتی پرسی ڕەوای گەلەکەمان و بە ورە و ئیرادەی شۆڕشگێڕانەوە چاو لە بەرپرسایەتیی مێژوویی خۆمان لەو کات و ساتەی چارەنووسی گەلەکەماندا بکەین و هەموومان بەیەکەوە و ژیرانە مشووری لێ بخۆین، دڵنیام زەرفیەت و توانای هەڵێنانەوەی هەنگاوی زۆر گەورە و چارەنووسسازمان بۆدابینکردنی داهاتوویەکی باشتر بۆ حیزبەکەمان و لەوەش گرینگتر بۆ وەدیهێنانی ئاییندەیەکی گەشتر بۆ میللەتەکەمان هەیە.

ڕێبەرایەتیی حیزبی ئێمە بە پشتیوانیی و یارمەتیی سەرجەم تێکۆشەرانی

حیزب لە ماوەی نێوان دوو کۆنگرەدا سەرباری هەموو ئاستەنگ و سەختییەکان تێکۆشاوە ئەرکی پێسپێردراوی خۆی بە باشترین شێوەی مومکین چ لەبواری ژیانی ڕێکخراوەیی حیزبدا و چ لەبواری سیاسەت و خەبات لە کۆمەڵگەدا بەجێ بگەیەنێ. ئێستاش داواتان لێ دەکەین بە بەشداریی چالاکانەتان لە باس و خواسەکانی ئەم کۆنگرەیەدا، بە مامەڵەی بەرپرسیارانەتان لەگەڵ پرسە حیزبی و سیاسییەکان، بە خستنەڕووی پێشنیار و بیرۆکەی جوان و کارسازتان، و لە هەمووشی گرینگتر بە لە مەیداندامانەوە و ئەرکوەرگرتنتان وزە و دڵگەرمی بە ڕێبەرایەتیی ئاییندەی حیزب ببەخشن. پیرۆزیی ئەو ڕێبازەی هەزاران کەس لە رۆڵە بەنرخەکانی ئەو گەلە گیانی خۆیان لەسەر داناوە لە ئێمە دەخوازێ کە خۆمان بگەیەنینە ئاستی ئەو چاوەڕوانییە کە هەر ئێستا کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە ئاکامەکانی ئەم کۆنگرەیەیان هەیە.

سڵاو لە خەڵکی تێکۆشەری کوردستان، سەرچاوەی هێز و هەرمانی حیزبی دێموکڕات!

سڵاو لە گیانی پاکی شەهیدانی ڕێگای رزگاریی کوردستان بەتایبەتی ڕێبەرانی شەهیدی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان، قازی و قاسملوو و شەرەفکەندی!

سڵاو لە زیندانیانی سیاسیی کورد کە سەمبولی خۆڕاگریی گەلەکەمانن!

سڵاو لە ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکڕات کە بە فیداکاری و لەخۆبوردوویی خۆیان ئاڵای حیزبی دێموکڕاتیان هەروا شەکاوە ڕاگرتوە!

سڵاو لە پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان کە بە جووڵەی قارەمانانەی خۆیان جارێکی دیکە لە شەوەزەنگی دیکتاتۆریدا ڕوناکاییان داگیرساندەوە!

سەرکەوتن بۆ کۆنگرەی شازدەهەم؛ سەرکەوتن بۆ حیزبی دێموکڕاتی کوردستان!